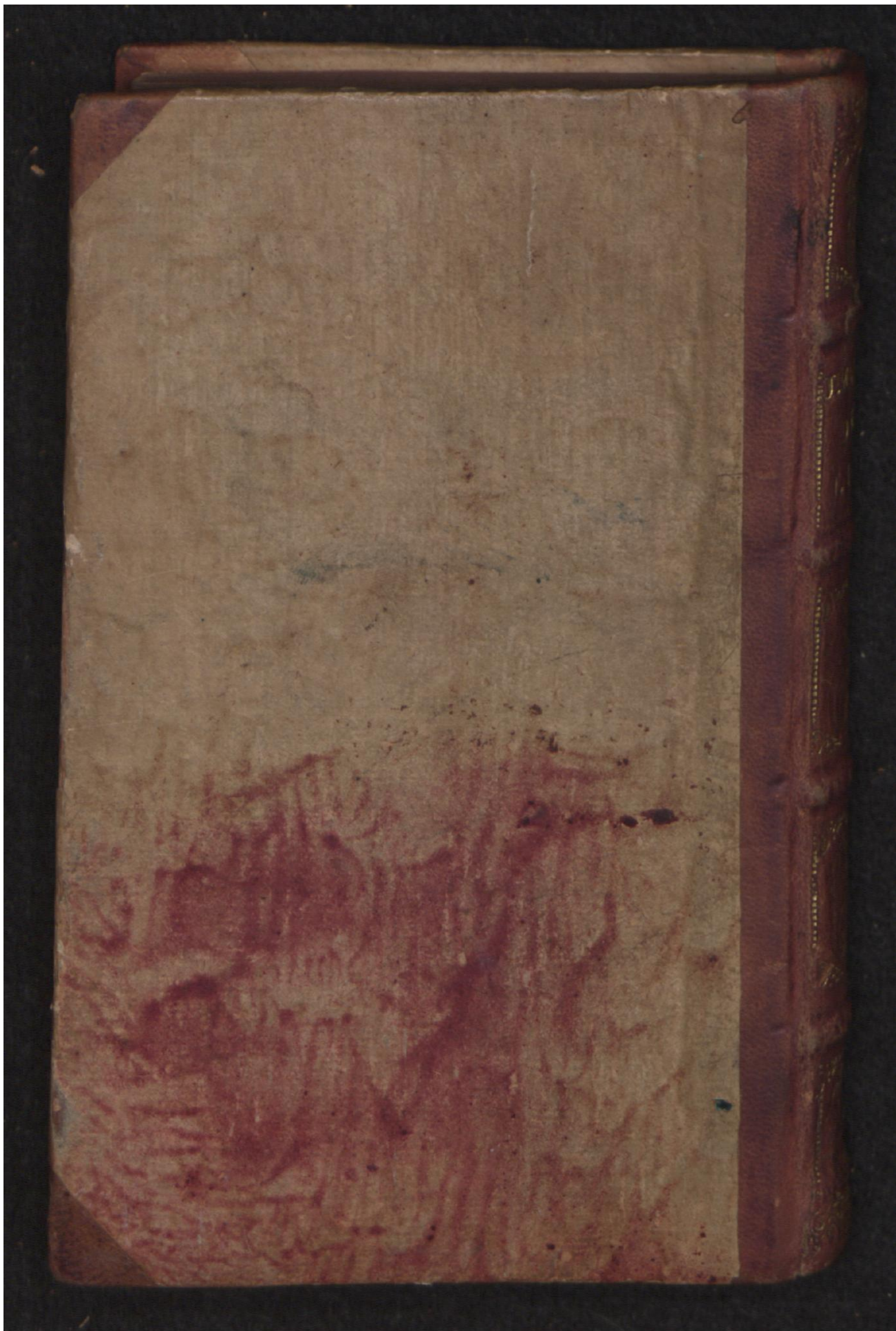
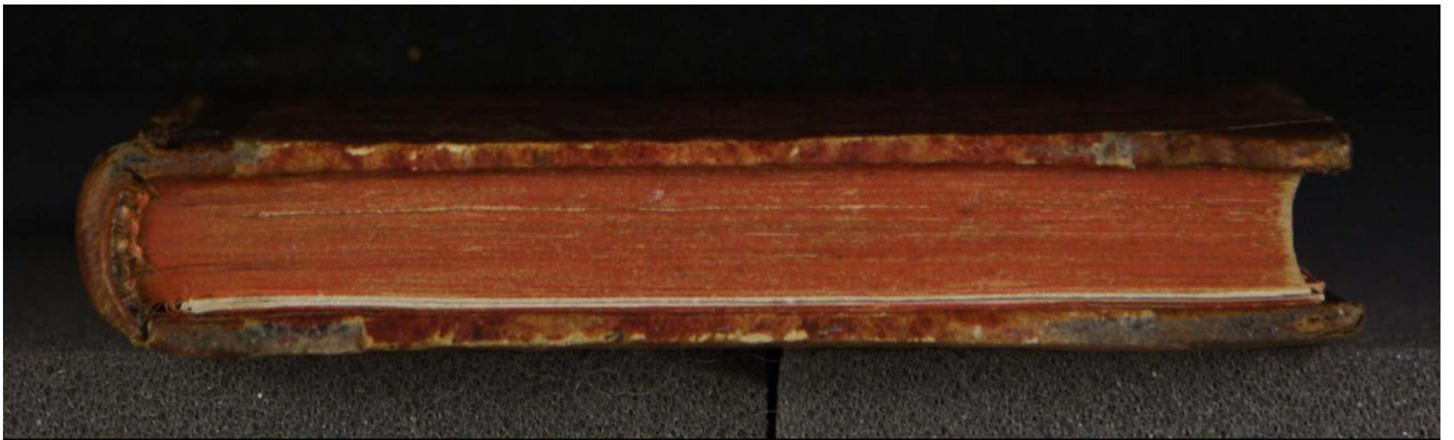

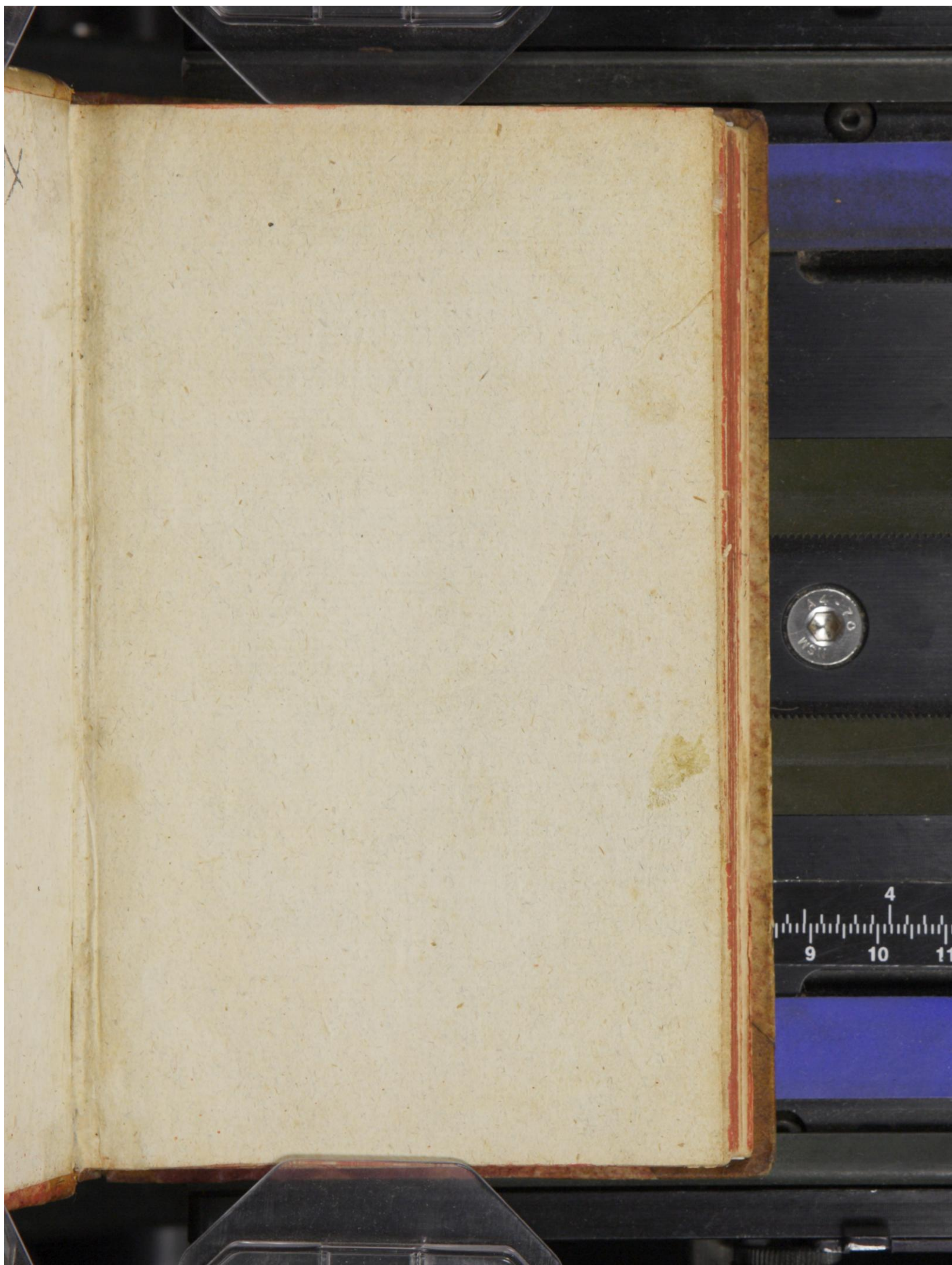

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

DE L

LIBR

Priore Nativa

Posteriore Soph

JACOB

B

Per CONI

ad L

DE LITERIS
LIBRI DUO.

Qvorum
Priore Nativa pronunciatio asseritur:
Posteriore Sophistica confutatur.

Avtore
JACOBO MATTHIÆ
Arhusiensi.

BASILEÆ
Per CONRADUM VVALDKIRCH
ad Lecythum Perneam.
CIↃ IↃ XIVC.

N. 155.

22.

MAGNI
MINO, SP
GENERIS,
sapientia, pietate, h
tute ornatissimo, N
Taarupgaard, Se
vegiæ Regis, FRID
Et Academiæ Reg
vatori suprem
suo, sum
va

operibus ejus
lavdarent &
sapientia, cum
tura: tum in p
corporis hum
Qvam sapient

MAGNIFICO DOMINO, SPLENDORE GENERIS, ERUDITIONE, *ſapientia, pietate, humanitate, & omni virtute ornatiſsimo*, NICOLAO KAAS *de Taarupgaard, Sereniſsimi Daniç & Norvegiç Regis*, FRIDERICI II. *Cancellario: Et Academiç Regiç, quç eſt Hafniç, Conſervatori ſupremo, Domino & Patrono ſuo, ſumma ſemper obſervantia colendo*

S. D.

DEO conditi ſunt homines à Deo: ut eſſent operum divinorũ ſpectatores: ut conſpecta Dei immenſa ſapientia & potentia, quç in operibus ejjus relucet: eum perpetuò laudarent & celebrarent. Dei autem ſapientia, cum paſſim in tota rerum natura: tum in primis in homine ipſo, & corporis humani fabrica conſpicitur. Quam ſapientiam doctrina phyſica, in

ſcholis, inter alia, explicat: Et ad providentiam Dei aſſerendam breviter & eleganter Cicero de Natura Deorum lib.2. Et Lactantius de opificio Dei: Ad uſum avtem medicinę: & admirationem & lavdem Dei opificis, copioſiſſimè Galenus libris ſeptemdecim, de uſu partium corporis humani, explicavit. Qvam explicationem ipſe libro poſtremo, perfectiſſimę Theologię verum principium appellat. Qvę Theologia multo majjor & pręſtantior ſit tota medicina: Et Deo multis hecatombis gratior: & eundem librum, qvo reliqvos clavdit, ἐπῳδὸν appellat, id eſt, carmen qvod ſtantes ante aras Deorum canebant, hymnis Deos celebrantes. In homine avtem, cum alia multa, digna conſideratione & admiratione ſunt: tum in primis artificium Dei & naturę, qvod in ore humano, ſermonem, literarum ſonos, & elementa ſermonis, mira arte, formante apparet. Qvod artificium qvamvis anguſto loco, pavcis & parvis oris particulis & ſo-

nis,

nis, continetur: tamen non ideo contemnendum avt negligendum eſt: ſed vel eò magis conſiderandum & ſuſpiciendum eſt. Nam in parvis ſępe rebus, plus eſt artis, qvam in magnis.

Plinius lib. 7. cap. 21. cum de viſu agit. Oculorum, inqvit, acies vel maximè fidem excedentia, invenit exempla. In nuce incluſam Iliada Homeri, carmen in membrana ſcriptum, tradidit Cicero. Callicrates ex ebore, formicas & alia tam parva animalia fecit: ut partes eorum, à cæteris cerni non poſſent. Myrmicides qvidam qvadrigam ex ebore fabricavit, qvam muſca integeret alis. Et navem, qvam apicula penitus abſconderet. Hęc Plinius. Qvis hęc legens, non miretur opificis acumen, & operis ſubtilitatem?

Galenus de uſu partiũ lib. 17. Qvanto, inqvit, animal minus fuerit, tanto majjorem tibi admirationem excitabit. Qvod declarant opifices, cum in parvis corporibus aliqvid inſculpunt. Cujjus generis eſt, qvod nuper qvidam

in annulo Phaëtonta, qvatuor eqvis invectum, sculpsit. Qvi omnes frenũ, os & dentes anteriores habebant, & pedes sedecim mirè articulatos, qvę conspici non poterant, nisi ad claram lucẽ, & ab iis, qvi acię oculorum maximè valerent. Et tamen in horum eqvorum cruribus nihil erat pręstantius crure pulicis. Nam pręterqvam, qvod ars toti cruri pulicis inest: dum ipse vivit, alitur atqve avgetur: majjor adhuc alia qvędam videtur artis ejjus, qví pulicem condidit, vis atq; sapientia: Qvod ipsum nullo labore formet, nutriat & avgeat. Cum avtem ars tanta in tam abjectis animalibus appareat, qvę dixerit aliqvis accessionis vice, ab opifice fuisse facta: Qvantam ejjus vim ac sapientiam, in pręstantioribus inesse putabimus? Hęc Galenus.

Qvod si ergo is in cruribus eqvorum Phaëtontis, in annulo sculpti, artificis miratur acumen: si in crure pulicis, artem & sapiẽtiam Dei apparere, & considerandam esse existimat: Qvanto ma

gis in his parvis oris humani partibus & ſonis, id fieri poteſt & debet? In qvibus multò plus eſt in receſſu: qvam in fronte promittitur.

Qvintilianus lib. 1. cap. 5. Ne qvis, inqvit, tanqvam parva faſtidiat Grammatices elementa. Qvia interiora velut ſacri hujjus adeuntibus apparebit multarum rerum ſubtilitas, qvę non modo acuere ingenia puerilia: ſed exercere altiſſimam qvoq; eruditionem & ſcientiam poſſit. An cujjuſvis avris eſt exigere literarum ſonos? Non herclè magis, qvam nervorum. Hęc ille.

An non, inter alia, prodigii ſimile eſt: ex tam pavcis oris humani ſonis, qvos duę pręcipue oris particulę mobiles, lingva & labium inferius formant, & inter ſe miſcent: tantam ſermonis humani & lingvarum per orbem univerſum, varietatem exiſtere?

Deinde rei parvę uſus, ſępè maximus eſt, & latiſſimè patet. Propter qvē ejjus conſideratio & explicatio accurata eſt neceſſaria. Omnium enim

rerum magnarum principia ferè parva sunt, ut in ſeminibus videmus. Principiorum avtem ad rei conſtitutionem, maxima in utramqve partem vis & efficatia eſt. Nam ſi qvid in ipſis vicii eſt: id in rei conſtitutione, latiſſimè propagatur. Unde ſapientiſſimè à Platone in Cratylo dictum eſt: De omni principio multum ſermonis fieri debere. Qvam latè avtem pateat literarum uſus: nemo ſapiens ignorare poteſt. Sunt enim literę locutionis & ſcriptionis elementa. Ac proinde, qvàm latè patet locutionis & ſcriptionis uſus, tam latè etiam literarum. Locutio avtem, qva Deus hominem pręcipue ornavit & à cęteris animalibus etiam diſtinxit: qvoniam animi humani, interpres eſt, pręcipuũ eſt ſocietatis humanę vinculum: & maximorum in vita operum cavſa, doctrinę omnis ſeminarium, ut ait Plato in Cratylo: & Dei lavdandi & celebrandi inſtrumentum.

Scriptio avtem ſermonis vices gerit: & primũ mutuum qvoddam inter abſentes

ſentes etiam ſurdos, de rebus neceſſariis colloqvium eſt. De qvo pulcrum Aenigma apud Atheneum extat lib. 10. cap. 17. Qvod Sappho Poëtriȩ tribuitur: & ſic habet:

Fȩmina natura eſt, ſinibus qvȩ pignora
ſervat.
Qvȩ ſunt muta, tamen mittunt trans
ȩqvora vocem
Ventoſa, & vaſtas terras mortalibus: illa
Vult qvibus: his audire licetq; abſentibus:
aures
Obtuſas habeant qvamvis audire nec
aptas.

Qvod Aenigma Sappho ipſa
ita ſolvit:

Epiſtola eſt natura primum fȩmina.
Sunt filii, qvos illa geſtat, literȩ.
Muteq; ſunt. Loqvuntur aſt abſentibus
Qvibus cupit. Propinqvus alter accidat
Si qvis legenti: nil profecto is audiet.

Atqve hoc mutum colloqvium, qvod fit notis & ſignis in charta depictis, Novi orbis ut vocant, homines, literarum imperiti, in Hiſpanis & aliis noſtri or-

his hominibus, maximè admirari dicuntur.

Deinde ſcriptio memorię prędidium eſt, & doctrinę omnis theſavrus. Qvo theſavro doctrina omnis divina & humana, qvę nunc extat, ab initio mundi ad nos uſqve conſervata, & propagata eſt: inter maximas generis humani clades. Unde Pſal. 102. de doctrina cęleſti dicitur: ſcribantur hęc pro poſteris: ut illi legāt, & Deum lavdent & celebrēt.

Hujjus ergo theſavri beneficio, Deū ipſum, fundamēta mundi molientem: mundum & homines cōdentem: cum Adamo in Paradiſo, & deinceps cum patribus, variis locis colloqventem: Chriſtum in Eccleſia olim docentem & miracula edentem: Apoſtolos, & qvi eos ſecuti ſunt, docentes: Reges & principes urbes condentes, leges ferentes, judicia exercentes, & bella gerentes: Oratores in foro dicentes: Juriſconſultos leges interpretantes, & de jure reſpondentes: Medicos, morbos, & morborum remedia obſervantes,

tes,

tes, & ęgros curantes: Philoſophos in ſcholis diſſerentes: Poëtas carmina recitantes, videre penè, atq; avdire licet: & cum ipſis, qvoties libet, colloqvi.

Poſtremò ſcriptio contractus obligationis & fidei inter homines mutuę, ſolenne documentum & inſtrumẽtum eſt. Qvo, pacta, fędera, acta publica & privata conſignantur, confirmantur & conſervantur.

Cum igitur tam latè pateat literarum in vita uſus: qvis eas accurata explicatione indignas exiſtimet?

Sapientes omnes dant operam, ſummamqve curam & ſtudium adhibent, ut rectè, proprie & accurate loqvantur & ſcribant. Cur non etiam in ipſis locutionis & ſcriptionis elementis, accuratio adhibenda eſt? ſine qvibus rectè loqvi & ſcribere nemo poteſt.

Atq; hac de cavſa nõ tantum Grammatici & Philoſophi: ſed etiam oratores & principes, hanc curam non indignam ſuo ingenio judicarunt: de literis enim diſſeruerunt, ut alios nunc ta-

ceam: Plato in Cratylo, Ariſtoteles de poëtica & animalibus: Cicero de Oratore: Qvintilianus in Inſtitutionibus. Meſſala Corvinus librum integrum de S litera ſcripſit, ut eſt apud Fabium libro primo.

Svetonius de Clavdio Cęſare cap. 41. Novas, inqvit, etiam commentus eſt literas tres. Ac numero veterum, qvaſi maximè neceſſarias, addidit. De qvarum ratione, cum privatus adhuc, volumen edidiſſet: mox princeps, non difficulter obtinuit: ut in uſu qvoqve promiſcuo eſſent. Extat talis ſcriptura, in pleriſqve libris, ac diurnis titulisqve operum.

Recens avtem, pręter alios, duo magni nominis & judicii viri: hanc etiam materiam tractarunt. Jovianus Pontanus, de aſpiratione libris duobus: & Eraſmus Roterodamus, de pronunciatione.

Hi ergo & alii, viri principes, & majorum gentium ſcriptores, oſtendunt doctrinam literarum non eſſe, ut vilem

avt

avt puerilem contemnendam avt negligendam. Sed accuratè potius tractandam & explicandam.

Ut avtem ego de hac re diligentius aliqvando cogitarem: prętèr alia, hę cavsę fuêre. Primum lingvę Latinę & Gręcę professio, qva ante annos aliqvot, in hac schola functus sum. Deinde studium qvoddam privatum, eodē tempore à me susceptum. Qvo lingvę sanctę Grammaticam, brevem & facilem, & ad Grammaticę Latinę & Gręcę formam accommodatam, ad usum meum, & memorię infirmę subsidium, describere conatus sum.

Ea enim occasione pręcepta omnia earum trium lingvarum, Grammatica, cum alia, tum etiam de literis, diligentius expendere, & inter se conferre coactus sum. Unde animadverti vulgarem literarum doctrinam, hominum magis arbitrio qvam naturę pręscripto institutam esse. Diphthongi etiam doctrinam, in lingva Gręca & Latina, inventum & placitum hominum, potius

qvam naturę dogma esse.

Animadverti etiam tum ad literas ipsas, tū ad lingvas omnes, rectè & facilè discendas, magnopere utile & necessarium esse: ut doctrina aliqva literarū, omnibus língvis communis extaret. Eam avtem nullam veram & constantem, esse posse: nisi ex ipsa natura, omnibus hominibus & gentibus communi, describatur.

Ejjus igitur cognoscendę desiderio & cupiditate magnopere incensus & inflammatus sum. Verum cum nusqvā eam integrè explicatam esse viderem: qvę qvidē mihi, & proposito meo satisfaceret: de ea qvęrēda, & investiganda diligēter cogitare cępi: sed hîc res mihi diu inter spem & desperationem hęsit.

Tandem aliqvid tentandum & fortunam periclitandam ratus: primū bonos avtores omnes, qvos de literis aliqvid scripsisse scirem, avt scire possem, qvosq; habere possem: adii & evolvi. Et in iis qvicqvid occurrebat, qvod ad rem pertinere videretur, notavi. Deinde

de ad naturam ipſam obſervādam me contuli. Et obſervata cum annotatis, qva potui diligentia,contuli.

Hîc avtem qvoties,avtorum monita qvaſi veſtigia, non apparuerunt, avt à naturę via recedere viſa ſunt: ad naturām ipſam reſpiciens, ipſe mihi viam aperire & munire conatus ſum. Ad qvod avdendū,pręter alia, illud Senecę graviſſimi avtoris conſilium,animum mihi addidit. Qvi epiſtola 33. Qvid, inqvit, egóne ibo per priorum veſtigia? Ego vero utar veteri via. ſed ſi potiorem plenioremqve invenero, hanc muniam. Qvi ante nos,iſta monuerunt,non domini noſtri,ſed duces ſunt. Patet omnib. veritas. Nondū eſt occupata. Multum ex illa,futuris etiam relictum eſt.

In hac ergo conſideratione tam diu verſatus ſum, donec naturę artificium qvo literę formantur, qvoad fieri poſſet, & cavſas naturales literarum omnium, generales & ſpeciales, & earum ordinem naturalem, intelligere mihi viderer.

Hoc ergo naturę artificium, hoc ſcripto explicare, & inde veram, nativam perſpicuam, facilem & omnibus lingvis communem, literarum doctrinam deſcribere & publicè proponere ſtudui. Ut ſi res minus à me accuratè obſervata & explicata eſſet: ab aliis doctioribus diligentius conſiderari, & accuratius explicari poſſet. Ego qvidem qvod hoc tempore, hac in re, per ingenii & valetudinis tenuitatē, potui, feci.

Hunc avtem ſtudii noſtri laborem Tuę Magnificentię, magnifice Domine Cancellarie, inſcribere volui.

Tu enim primum, nobilitatem & ſplendorem Generis tui atq; familię, non ſolum virtute, pietate, humanitate & ſapientia atqve prudentia politica eximia: ſed etiam bonarum literarum ſtudiis ornare voluiſti. Ex qvibus eam doctrinę omnis, divinę & humanę cognitionem, pro excellenti tuo ingenio, collegiſti. Qvam omnes docti in te merito ſuſpiciunt & venerantur. Qvęqve te ad ampliſſimum Cancellariatus hono-

honorem evexit. In qvo munere ita versaris: ut appareat verum esse, qvod est à Platone dictum: tum demum beatas fore Respublicas, cum avt Philosophi eas gubernant, avt gubernatores philosophantur.

Nec etiam in summis tuis occupationibus, excellentem illam, qvam assecutus es, doctrinam & eruditionem, perpetua librorũ omnis generis lectione, alere atqve avgere unqvam desinis.

Deinde non solum te literę ornant: sed tu eas vicissim Tuę Magnificentię splendore, magnopere ornas, & magnum literarum decus & ornamentum es, illustri loco positum: & literatorum omnium in his terris, commune & publicum pręsidium atqve perfugium: Privatim avtẽ Academię nostrę Conservator atq; Patronus summus. Qvam Tuę avtoritatis clypeo tegis atqve defendis.

In hac avtem Academia, me etiam singulari favore & benevolentia complecteris. Cujjus tuę erga me benevo-

lentiæ argumẽta havd obſcura extant. Ex qvo enim ad munus in hac ſchola docendi, accerſitus ſum: nullum mei avgendi & ornandi locum Tua Magni ficentia prætermiſit. Qvo nomine Tuæ Magnificentiæ perpetuã animi gratitudinem debeo, & qvo ad vixero, præſtabo. Ejjusq; tuæ erga me benevolentiæ, & meæ viciſſim erga Tuam Magnificentiam obſervantiæ & gratitudinis, teſtimonium publicum hîc extare, volui.

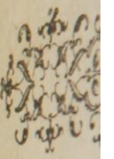
Qvod ſupereſt: Deum toto pectore oro: ut Tuam Magnificentiam Reipub. Eccleſiæ, ordini & Academiæ noſtræ ſalvam & incolumem, qvàm diutiſſimè conſervet. Optimè valeat Tua Magnificentia. Hafniæ 1. Avguſti, Anno Chriſti nati 1585.

Tuæ Magnificentiæ
obſervantiſſimus

JACOBVS MATTHIÆ
Arhuſienſis.

Qvintilianus lib. 1.
cap. 5.

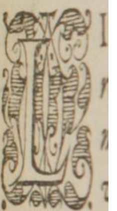
Ne qvis igitur tanqvam parva fastidiat Grammatices elementa. Qvia interiora velut sacri hujjus adeuntibus apparebit multarum rerum subtilitas. Qvę non modo acuere ingenia puerilia: sed exercere altissimam qvoq; eruditionem & scientiam possit.

LIBE

Deve

D

I

r

n

v

Aristotel

φωνὴ ἀδιαίρε

συνετὴ γίνεσθ

ἀδιαίρετοι φω

Elementum

autem, sed ex

nim bestiaru

rum nullam

Priscianus

finit: Litera

compositæ. Et

individua.

LIBER PRIMUS
De vera literarum doctrina.

DE LITERA.

LITERA *est minimus sonus orationis humanæ. Quæ & Elementum dicitur: & litera etiã viva dici potest.*

Aristoteles in poëtica cap. 6. ςοιχεῖον ἐςὶ φωνὴ ἀδιαίρετος, οὐ πᾶσα δὲ, ἀλλ' ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γίνεσθαι φωνή. καὶ γὰρ τῶν θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναί. ὧν οὐδεμίαν λέγω ςοιχεῖον. *Elementum est vox individua: non omnis autem, sed ex qua vox intelligibilis fit. Etenim bestiarum sunt individuæ voces. Quarum nullam Elementum voco.*

Priscianus etiam literam per vocem definit: Litera, inquit, est minima pars vocis compositæ. Et litera est vox, quæ scribi potest individua.

Litera viva, qvoniam naturalis est, & organis oris naturalibus formatur, apud omnes homines ferè eadem est. Nisi qvatenus natura & consvetudo, gentium & hominũ singulorum, pronunciationem variet.

LITERAE AD-juncta.

L*iteræ adjuncta duo sunt: figura & appellatio seu nomen. Priscian. pag. 5. propter pronunciationem, & figuræ & nomina sunt facta. Utrumqve autem adjunctum etiam litera & Elementum dicitur.*

FIGURA.

F*igura ergo, qvæ pingitur & scribitur: primum literæ adjunctum, symbolum & imago est. Augustinus de principiis Dialecticæ cap. 5. Litera ipsa cùm sit pars minima vocis articulatæ: abutimur tamen hoc vocabulo, ut appellemus literam, etiã cùm scriptam videmus, qvamvis omnino tacita sit: neq; ulla pars vocis, sed signum partis vocis appareat. Qvæ qvoniam artificialis est, & ex hominum arbitrio pendet: non solùm pro gentium & lingvarũ variarum publica con*

svetu-

ſuetudine: Sed etiam pro ſingulorū hominū arbitrio interdum variat. Si qva autem figura, ad ſermonem rectè ſcribendum neceſſaria, in lingva aliqva deſideratur: de integro fieri poteſt & debet.

Ordo etiam exarandi literarum figuras in arbitrio hominum ſitus eſt. Unde Hebræi & alij à dextra in ſiniſtram: Græci & Latini contrà à ſiniſtra in dextram ſcribunt.

NOMEN.

Literæ adjunctum alterum eſt nomen & appellatio. Qvæ etiam pro gentibus & lingvis varia eſt. Latini enim literas ſuo tantum ſono exprimunt: ut a, be. Hebræi nominibus appellant: ut aleph, Beth. Sic & Græci: ut alpha, Betha. Qvæ nomina Chaldaica ſunt ex Hebræis facta. Hæc autem nomina tum Hebræa, tum Chaldæa etiam Latinis literis accommodari poſſunt, cùm opus eſt: & econtra, Latina nomina Græcis & Hebræis literis. Pro novis etiam literis nova nomina excogitari poſſunt.

CAVSA LITERARUM Inventarum.

LIterarum autem observationem, inventionem & doctrinam necessitas peperit: Cùm enim non semper coràm colloqvendi esset facultas: & absentibus sæpè aliqvid significandum esset: & posterorum interesset, majjorum res gestas & acta scire: necessariò qvæsitum est, qvo pacto sermo in materia aliqva, qvæ aliò mitti & ad posteros transmitti posset: figuris exprimi & consignari posset.

RATIO INVENTIOnis Literarum.

CVm autem immensa esset sermonis humani varietas: ad qvam exprimendam figuris innumeris opus esset: ut ea varietas ad pavcitatem revocaretur: in illa vocis humanæ infinitate. Primùm singulæ qvædam voces notatæ & distinctæ sunt: tum voces in suas partes, qvas syllabas appellamus, divisæ sunt. Syllabæ præterea in sonos minores sev minimos distributæ. Atqve hîc certus & exiguus primorum sonorum in voce hu-

ce humana numerus repertus est. Qui certo deinde ſimpliciū figurarum numero expreſſus eſt. Quibus poſtea nomina, docendi cauſa, indita ſunt. Atque ita literarum Grammatica nata eſt: ut eſt apud Platonem in Philebo. Ut ergo litera viva, propter ſcriptã, quæſita eſt: ita ſcripta propter vivam ſignificandam & exprimendam facta eſt. ut docet etiam Auguſtinus de ordine lib. 2. cap. 12. Atque hanc Grammaticam literarum, vel à Deo monſtratam, vel ab homine quodam divino, qualis apud Aegyptios Theutus fuiſſe fertur, repertam eſſe, Plato in Philebo affirmat.

RATIO TRADENDAE doctrinæ Literarum.

VT autem omnis rei ſolida cognitio, ex cauſarum cognitione & explicatione pendet: ita & literarum. Quare ut ea rectè explicetur & intelligatur: ex cauſis explicanda eſt. Deinde ad cauſarum explicationem ars & ordo accedere debet. Qui ſimilia conjungit, & diſsimilia disjungit. Ordo enim & Methodus plurimum ad docendi diſ-

cendiq; facilitatem facit, & rei cujjusque cognitionem & memoriam adjuvat & con firmat. οὐδὲν οὕτως οὔτ' εὔχρηστον οὔτε καλὸν ὡς ἡ τάξις. *Nihil hominibus neque utilius neque præstantius ordine, ait Xenophon in Oeconomico. Et Cicero de Oratore: Ordo est, qui maximè lumen affert memoriæ.*

Hæc autem utraque & causa & ordo literarum, ex ipsa natura petenda sunt. Doctrina enim omnis vera & solida, naturæ tantum observatio & descriptio, & quasi pictura est, & esse debet. Juvenalis Satyra decimaquarta:

Nunqvam aliud natura, aliud sapientia svadet.

Ut ergo doctrina literarum rectè instituatur: primum & præcipuè, de literis nativis agendum est: Eæque ex causis naturalibus describendæ sunt. Et ad eas, figuræ & nomina accommodanda sunt. Deinde ordo adhibendus est, quem natura monstrare videtur.

Literas autem hoc modo tradendas esse etiam veteres judicarunt & monuerunt: Plato in Cratylo & Theæteto, brevius quidem, sed rem tamen digito quasi indicavit.

Ari-

Aristoteles, in poëtica & de animalibus, plenius paulò exposuit. Inter Grammaticos, Terentianus Maurus & Martianus Capella, id ex proposito agere conati sunt. Grammatici etiam Hebræi hîc laborarunt. Nostra autem memoria Petrus Ramus, Philosophus excellens & multarum rerum diligens investigator: propius ad rem accessit.

Nos igitur Platonis, Aristotelis & aliorum vestigia sequentes, doctrinæ literarum, ex natura ipsa, explicationem aggrediemur. Et quæ in ipsis autoribus latent, minus vulgo observata, eruere & in lucem proferre: & si quid in ipsis desiderari videbitur, ex ipsa naturæ observatione, explere conabimur.

USUS DOCTRINAE Literarum rectè traditæ.

Doctrina autem literarum hoc modo tradita, quoniam naturalis est, & facilè discitur & tenaciter hæret. Doctrina enim cum natura congruens & consentiens, ab ipsa natura quasi arripitur, & mordicus retinetur.

Deinde in ipſis literis, qvid commune, qvid proprium ſit oſtendit, & veram literarum originem, pronunciationem, ſcriptionem, ordinem, & numerum explicat.

Tertio, literarum cognationem & affinitatem: & qvæ inde aliqvo modo pendet, literarum affinium & cognatarum inter ſe permutationem, in vocum compoſitione & derivatione, in declinatione & conjugatione, & reliqvis derivationis ſpeciebus, docet. Qvintilianus libro 1. cap. 5. Diſcat, inqvit, puer, qvid in literis proprium, qvid commune, qvæ cum qvibus cognatio. Nec miretur cur è ſcamno fiat ſcabellū, avt à pinna qvod eſt acutum, ſecuris utrinqve habens aciem, bipennis.

Præterea, qvoniam omnibus lingvis hæc doctrina communis eſt, qvid lingvæ ſingulæ in literis commune, qvid proprium habeant, oſtendit. Et plurimum ad lingvarum variarum literas, & lingvas etiam ipſas, facilius diſcendas, confert.

Poſtremo hæc eadem literarum doctrina rectè tradita, etiam Methodi Logicæ illuſtre exemplum eſt. Qvod etiam à pueris intelligi, & unam cum ipſis literarum elementis, havri-

hauriri poteſt. ut docet Plato in Philebo & Cratylo.

CAVSA EFFICIENS naturalis literæ.

CAuſam efficientem literarum appellamus partem corporis, & organon corporeum: quo ratio in homine, ad literas formandas utitur. Ea ergo duplex eſt: Remota & Propinqua.

CAVSA REMOTA Guttur.

REmota eſt Guttur. Guttur enim vocem format, quæ literæ materia & ſubjectū eſt. Vox autem eſt ſonus aëris, qui in gutture continetur, qui impetu gutturis impulſus ſonat. Guttur enim dum ſe impetu quodam contrahit, aërem incluſum pellit, & vocem edit. Ariſtoteles de anima lib 2. cap. 8. vox, inquit, eſt ictus aëris, non reſpirati, ut tuſsis, ſed ejjus aëris, qui in arteria eſt, cujjus fit cum arteria ipſa conflictus. Quod ex eo ſcire licet, quod fieri nequeat, ut vocem mittat is, qui ducit aut edit ſpiritum: Sed is modo,

qui retinet. Etenim cum retinendo movet.

Guttur ergo ſpiritum & vocem ori, ad literas, quaſi varios ſonos, formandas, ſuppeditat. Non aliter atque ciſta ventoſa in organo, aërem ex follibus havſtum, fiſtulis ſuppeditat.

CAVSA PROPINQVA OS.

PRopinqua literarum cauſa eſt, quæ in ipſa voce, quaſi in cera, varias literarum figuras format. Eſtq; tum os ipſum, tum quælibet pars oris. Os enim vocem ex gutture havſtam, in literas format & mutat. Utque fiſtula canendi organon artificiale eſt: Ita os loquendi organon naturale eſt. Utque fiſtula ore humano inflata, ſonat quod vult homo: Ita os gutture inflatum, loquitur quod ratio vel affectus dictat.

Ariſtoteles de partibus animalium lib. 3. cap. 1. Natura, inquit, partibus communibus ad multa officia utitur. Sic oris quoque officium varium eſt. Pluribus animalibus communia officia ſunt, cibum conficere, ſpirare, & præſidium atq; defenſio: Homini autem proprium loqui. Unde & homini os compreſ-

ſius datum eſt: tum cibi conficiendi, tum ſpirandi, tum loqvendi gratia.

CAVSA OS ADJUvans naſus.

ORi additus eſt & impoſitus naſus, non ſolum olfaciendi, qvod ei proprium eſt, avt ſpirandi, qvod ei cum ore commune eſt: Ne os ſemper, trahendi ſpiritus cavſa deformiter pateret: Sed etiam loqvendi gratia. Literæ enim & ſermo, etiã naribus reſonant. Unde & ii, qvibus nares minus natura patent, qvaſi per nares loqvi videntur. Qvibus avtem nares pituita, è capite defluente, opple tæ & obſtructæ ſunt: iis vox obtuſior & obſcurior eſt. Galenus de fœtus formatione: Qvi de literis, inqvit, ſcripsêre, affirmãt ſpiritum, qvi è gutture aſcendit, interdum ad narium foramina pervenire: interdum aperto ore efflari. Atq; eum modo copioſum & univerſum: modo pavcum ac pavlatim exire.

PARS ORIS.

PArs etiam qvælibet oris, cavſa literæ eſt, & dici poteſt. Cùm enim ſermo, animi interpres eſſe deberet. Ac proinde literis qvaſi

articulis: et sonis variis distingui: Natura singulis oris partibus suum hac in re officiũ assignavit: & singulis formã aptam & idoneã, ad eam rem, dedit. Aristoteles de poëtica, partes etiam τόπους *id loca appellat.* γράμματα, *inquit,* διαφέρει σχήμασι τοῦ στόματος καὶ τόποις, *Literæ differunt figuris oris & locis.*

PARS MOBILIS.

P*Ars oris duplex est: Mobilis & fixa. Mobilis figuram oris variam efficit, & certo motu & situ, literas format. Et præcipuam in literis formandis vim habet. Et pars seu organon agens dici potest.*

MAXILLA INFErior.

E*A duplex est: Majjor & Minor. Majjor est maxilla inferior, quæ rictum oris diducere & contrahere: & quasi fistulam oris majjorem & minorem reddere potest.*

LINGVA.

M*Inor magis etiam figuram oris variat, Estq; lingua aut labia. De lingua Aristoteles*

ſtoteles de partibus animalium lib.2. cap.17. Homo, inquit, linguam ſolutam, mollem, & latam præcipuè habet. ut cõmoda ad utrumque officium ſit: hoc eſt, & ad ſapores percipiendos: & literas exprimendas. Ad literarum enim διάρθρωσιν explanationem, & ad ſermonem, lingua ſoluta, mollis, & lata accommodatior eſt. Quippe quæ variè contrahi & extendi poßit. Patet hoc in iis, in quibus non eſt ſatis ſoluta & libera. Illi enim blæſi balbi, & torti fiunt. Quod vitium literarum defectus eſt. Et aves, quæ literas proferre maximè poſſunt, lingua ſunt latiore quam cæteræ. Et de animo lib.2. cap.8. Linguæ uſus, duorum munerum cauſa datus eſt: guſtatus atq; ſermonis: Linguæ motum, literas formantem, Ariſtoteles περιβολὴν appellat.

LABIA.

DE labiis, Ariſtoteles lib.2. de partibus animalium, cap.16. Homini, inquit, mollia carnoſa, & quæ ſeparari poſſunt, labia, data ſunt: tum dentium tuendorum gratia: tum potiori de cauſa. Nam ad loquendi facultatem, hæc quoque faciunt. ut enim lin-

gvam ad duplicem acutionem idoneam: sic labra & sermonis & dentium tuendorum causa, natura adhibuit. Et idem labiorum motum συμπλοκὴν *conjunctionem appellat. Labiorum autem inferius præcipuè, mobile est, & literas format.*

LINGVAE ET LABIORUM Motus alternus.

HAe autem duæ partes mobiles, lingva et labia, mira lege & arte, in literis formandis, alternatim moventur & quiescunt. Cùm enim lingva, in literis formandis, movetur & laborat: labia ferè qvieta hiant. Cùm autem labia contrà, in literis formandis, moventur & contrahuntur: lingva minus atque obscurius movetur, aut ferè quiescit. Qvod diligenter observandum est.

Atque hinc Aristoteles, ex his duabus partibus: earumque motu alterno, literas distingvit: De partibus animalium libro 2. cap. 16. Qvod si lingva talis, & labra lubrica atque agilia non essent: maxima literarum pars exprimi non posset. τὰ μὲν γὰρ τῆς γλώττης εἰσὶ προσβολαί: τὰ δὲ συμβολαὶ τῶν χειλῶν.

χειλῶν. *Aliæ enim literæ, lingvæ ſunt* προβολαὶ, *productiones: aliæ labiorum* συμβολαὶ, *conjunctiones.*

PARS FIXA.

PArs fixa, in literis formandis, non tam agit, qvam patitur. Partis enim mobilis et ſpiritus ab ea impulſi, motum & impetum tantum excipit & cohibet: Et pars patiens & adjuvans dici poteſt.

MAXILLA SUPERIOR.

EStqve majjor & minor. Majjor eſt maxilla ſuperior, ea inferiori oppoſita, variè preſſum ejjus excipit.

PALATUM.

MInor variis locis à mobili pellitur: Eſtq; palatum & dentes. Palatum teſtudinis inſtar, lingvam tegit: & ab ea variè preſſa & pulſa, literas format.

DENTES.

DEntes lingvam muri inſtar, circumvallant, & lingvæ mucroni opponuntur.

Cujjus motum & pulsum excipientes, literas formant. De dentibus Aristoteles, de partib. animal. lib. 3. cap. 1. Homo, inqvit, dentes tot & tales, potißimum locutionis gratia, sortitus est. Ad literas avtem exprimendas, plurimum conferunt primi dentes. Hæc ille. Dentium avtem superi, tum lingvæ, tum labio inferiori communes sunt: & motum utriusqve patiuntur.

DE CAVSIS LITERAE Testimonia.

Atqve hæ cavsæ literarum communes sunt. Qvæ breviter & eleganter à Cicerone & Lactantio descriptæ & indicatæ sunt.

Ciceronis.

Cicero de Natura Deorum lib. 2. Ad usum avtem, inqvit, orationis, incredibile est, nisi diligenter attenderis, qvanta opera machinata natura sit.

Primum enim à pulmonibus arteria usq; ad os intimum pertinet. Per qvam vox principium à mente ducens, percipitur & funditur.

Deinde in ore sita lingva est, finita dentibus.

bus. Ea vocem immoderate profusam, fingit & terminat. Quæ sonos vocis distinctos & pressos efficit. Cum & ad dentes, & ad alias partes pellit oris. Itaque plectri similem linguam nostri solent dicere: cordarum dentes: nares cornibus his, qui ad nervos resonant in cantibus. Hæc Cicero.

Lactantii.

Lactantius de opificio Dei cap. 10. Oris, inquit, species & rictus ex transverso patefactus, quam utilis, quam decens sit, enarrari non potest. Cujjus usus in duobus constat officiis, sumendi victus & eloquendi.

Lingua intus inclusa: quæ vocem motibus suis in verba discernit: & est interpres animi: Nec tamen sola potest per se, loquendi munus implere: nisi acumen suum palato illiserit: nisi adjuta vel offensione dentium, vel compressione labiorum.

Dentes tamen plus conferunt ad loquendum. Nam & infantes, non ante incipiunt fari, quam dentes habuerint: & senes amissis dentibus ita balbutiunt, ut ad infantiam revoluti denuo esse videantur. Hæc Lactan. Hæ ergo causæ naturales literarum sunt.

ORDO LITERArum Naturalis.

Ordo literarum naturalis hic esse videtur, ut à vocis origine, & partibus & locis oris interioribus, ad exteriora, & à superioribus ad inferiora, progreßio fiat. Atque hactenus de litera in genere.

LITERAE DIVISIO & species.

Litera est duplex: vocalis & consona. Hæc divisio literæ, prima, vera, necessaria, & antiqua est: A Grammaticis & Philosophis plerisq; proposita. Plato in Philebo & Aristoteles in arte poëtica, vocalem nominat: sed pro consonante, ille qvidem mediam & mutam: hic verò semivocalem & mutã nominat. Terentianus hãc partitionẽ sic proponit:

Elementa rudes quæ pueros docent magistri:
Vocalia quædam numerant, consona qvædam.

DE VOCALI.

Vocalis est litera per se sonans. Qvæ & Latinè sonans dicta est. ut Diomed. lib. 2. ait. Græcè φωνῆεν. Terentianus sic definit:

Hæc

Hęc reddere vocem, qvoniam valent
seorsa,
Nullumqve sine illis potis est coire
verbum.

Hæc certa oris figura qvasi fistula maximè formatur. Aristoteles de historia animalium lib. 4. cap. 9. τὰ φωνήεντα, inqvit, ἡ φωνὴ καὶ ὁ λάρυγξ ἀφίησι. vocales vox & guttur profert. Id avtem non satis est. Guttur enim & vox, cavsa communis, omniũ literarum est. Vox avtem è gutture emissa, nisi certa oris figura formetur, vocalis non fit.

Aristoteles de poëtica cap. 20. vocalem affirmat fieri ἄνευ προσβολῆς, sine ictu. Qvod etiam verum videtur: si προσβολὴν, ictum & impetum vehementiorem intelligamus. Motus enim lingvæ & labii, in vocali formanda, lenior est.

Vocalis igitur similis est sono: qvem fistula foraminibus omnibus patentibus sine digitorum applicatione & pulsu edit. Sed fistula formam & figuram, qvam ab artifice accepit, semper eandem retinet: Et proinde inflata unum & eundem semper sonum edit. Os avtem variè figuram qvasi fistulam mutat. Et nunc latam, nunc angustam, nunc

brevem, nunc longam efficit. Ac proinde va rios etiam sonos vocalis edit.

Et hi quidem omnes quantitate & accentu variant. Priscianus pag. 3. Natura, inquit, singulis vocalibus denos sonos aut plures dare potest. Quod explicat de quantitate accentus & aspirationis natura. Et de quantitate & accentu verum est. Atque hinc fit, quod Hebræi vocales omnes geminas, longas & breves, figuris & nominibus distinctas habeant. In quibus etiam soni quædam diversitas olim fortasse fuit. Græci tantum duas quantitate distinctas habent: Latini nullas. De quo Terentianus:

Cõpendia nostri meliora crediderũt.
Una qvoniã sat habitũ notare forma.
Pro temporibus geminum qvę ministret usum.

At magna commoditas esset, si vocales longæ & breves, vel figura, vel nota aliqua, & figuræ appendice, distingverentur, in lingvis omnibus: præsertim quarum in loquendo usus familiaris est: sicut ab Hebræis factum est.

VOCA-

VOCALIS LINgvalis.

Vocalis est duplex: Lingvalis & labialis Lingvalis est, quæ ore diducto, & labiis hiantibus, linguæ situ formatur. Quæ & ab oris figura, diducta, dici potest: ut A, E & I.

A

A magno rictu, lingva reducta & depressa fit: & ex imo ore prodiens, plenissimè sonat. Ut extremus sonus, in cantu cornicis Georgic. I.

Tum cornix pluviam plena vocat improba voce,
Et sola in sicca secũ spaciatur arena.

Terentianus operosius ex triplici differentia sic eam describit:

A primum locum litera sic ab ore sumit:
Immunia rictu patulo tenere labra:
Lingvamq; necesse est, ita pendulam reduci,
Nec partib. ullis, aliqvos ferire dẽtes.

E & I fiunt rictu minore, media lingva ad palatum subducta: & extrema ad dentes inferiores porrecta.

E

E Mediocri rictu, lingva media, ad medium palatum ſubducta, & nonnihil porrecta, qvaſi medio ore naſcens plenius ſonat. Ut Aeneid. 2.

Degeneremqve Neoptolemum narrare memento.

Terentianus ex duabus differentiis eam deſcribit: labri inferi mentione prætermiſſa.

E quę ſeqvitur, vocula diſſona priori:
Qvia deprimit altum modico tenore rictum.
Et remotos premit hinc & hinc molares.

Hujjus vocalis ſonus in plerisq; lingvis geminꝰ eſt: tenuis & craſſus. Tenuis eſt, ut in vocibꝰ trej, tria: Vej ligna. Græcè figura ε exprimitur: Et ἔψιλον, id eſt, e tenue appellatur: & ſemper brevis eſt. Hujjus ſonum habēt ferè figuræ Latinæ ae & oe, ut hodie uſitate proferuntur: ætas, cœlum, qvaſi etas, celum. Qvare & per e ſimplex ſcribi poſſent: ut hodie à multis ſcribitur, edo pro ædo, obedio pro obædio, felix pro fœlix.

Craſſus eſt, qvi ut ſonus extremus in ovium balatu ſonat: ut in illo Cratini:

Fatuus

Fatuus velut ovis bę Bę dicēs, incedit. *Et à nostris figura æ scribitur. ut in træ arbor, lignum. Væi via. Posset autem & sic scribi ę. Græcè scribitur figura η, & ἦτα dicitur, & semp lōga est. Quæ figura Palamedis dicitur.*

Latini unicam figuram habent: sed tamen utrumq; sonum habuerunt. Diomedes lib. 2. Vocales, inquit, sunt numero quidem quinq;, sed potestate septem. Nam e brevis est scriptura: pronunciatione autem longa: conticuére omnes. Hæc ille. Ergo primum & alterum e, hic sonat ut η Græcum, & æ nostrū. Cicero 3. de Oratore e plenissimum vocare videtur: de Cotta loquens: cujus rusticanam vocē affectabat Sulpitius: Quare Cotta noster, ait, cujus tu lata illa, Sulpiti, imitaris nōnunquam: ut Jota literam tollas: & e plenissimum dicas: non mihi oratores antiquos, sed messores videris imitari. Hodie etiam e crassum ferè profertur in Latinis vocibus, ante S, R, L, N, C, G, & T aliquando: ut es, esca, ter, terra, mel, tellus, en, nomen, halec, tectum, tegmen, flet, docet.

I

I minimo rictu, media lingua ad extremū palatū sublata, ubi & nasci videtur, & ex-

trema ad dentes inferos magis admota, supero labro renidet angustius, ut Ecloga 8.

Credimus? an qvi amant ipsi sibi somnia fingunt.

Terentianus duplici differentia eam describit:

I porrigit ictum genuinos prope ad ipsos.

Minimumqve renidet supero tenus labello.

Hîc labri mentio fit, qvæ in proxima prætermissa fuit. Et hic rictus minimi, & lingvæ mediæ ad palatum extremum sublatæ, differentia prætermissa est. Qvintilianus lib. 9. ait e pleniorem literam esse. I angustiorem.

Inter I & E affinitas est. Unde pro I, E tenue in vocibus Latinis olim scriptũ est. Fab. lib. 1. cap. 5. Qvid? Non E qvoq; I loco fuit? ut Menerva & leber, & magester, p Minerva, liber, magister. Et cap. 12 Here & heri, sibe & sibi, qvase & qvasi scriptum esse affirmat. Qvod idem Gellius lib. 10. cap. 14. Et Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 4. repetit. Et hinc duplices casus illi sunt, ut febrem & febrim, felice vel felici. Sic ae & oe, pro ai, & oi scriptum est. Fabius libro 1. cap. 12. Ai syllabam,

cujjus

cujjus secundam, nunc e literam ponimus. Et Priscianus pag. 32. pro I, inquit e in diphthongo accipimus. E quoque in I transit ut miles militis, limes limitis, judex judicis, vindex vindicis. ut est apud Fabium lib. 1. cap. 9. vocalis lingualis sic est.

VOCALIS LABIALIS.

Vocalis labialis est, quæ ore & labiis in orbem contractis & porrectis formatur. Quæ & contracta dici potest. Hîc autem etsi certus etiam est linguæ situs: quo ferè deprimitur: tamen quoniam eum natura labiis contractis tegit: obscurior est. Et ad eum rectè observandum vitreis & pellucidis claustris oris opus esset. Quare eum doctrina describere & proponere nec facile est, & nihil opus est. Natura enim indocta, sua sponte linguam ad sonum aptat. Quare satis est, ex labiis vocalem labialem describere. Hic autem fistula quasi oris longior & angustior fit. Labialis ergo est, ut o, u, & y.

O

O pleniore orbe & ore rotundo, labiis paululum porrectis profertur. ut Aeneid. 2.

Ultro Aſiam magno Pelopejja ad
mẹnia bello.

Hic ſonus in pleriſqve lingvis duplex eſt: nempe parvus & magnus. Parvus eſt, qvi à noſtris & Græcis, o figura ſcribitur, & Græcè ὄμικρον o parvum dicitur, & Græcis ſemper breve eſt, ut ord verbum, ὅλον totum. Magnum eſt, qvi à noſtris exprimitur figura duplicis a, ut aa, in Aar annus, aar remus. A Gallis hîc ſcribitur ao vel au, vel duplex conſona poſt o, ut hoſte, hoſpes: A Græcis figura duplicis o, ut ω, qvod ὠμέγα, o magnum dicitur, & ſemper longum eſt ut ὅλω. Qvæ figura & in noſtram lingvam & alias aſſumi poſſet. Nam geminũ a parum rectè ſcribitur. Cum ſit geminum o. Hic ſonus boatus dici poſſet.

Terentianus Græcam differentiam hîc propoſuit brevis & longæ. Qvam in ſecunda vocali præteriit.

Parvam ſic deſcribit:

Igitur ſonitũ reddere cũ voles minori,
Retrors⁹ adactã modicè teneto lingvã
Rictu neqve magno, ſat erit patére labra.

Magnam ſic:

At longior alto tragicũ ſub oris antro
Molita rotundis acuit ſonum labellis.

ω Ma-

ω Magnum magnam verborum Græcorum partem terminat.

In lingva Latina, unica figura o parvi utrumq́; sonum complectitur: Diomed. lib. 2. O pro o, & ω Græcis, similiter ponitur: ut rapti Ganymedis honores. Hæc ille. Primum ergo o in ultima voce, o parvum & breve est: alterum o magnum & longum.

In nostra insuper lingva & Germanica, tertia differentia & sonus, ab utroq́; diversus est. Qvi à Germanis qvidem varie, à nostris autem ferè exprimitur figura ø, ut hør linum, ør avris.

U & y fiunt orbe contractiore, & labiis magis productis & prominentibus.

U

U mediocri orbe, labiis magis productis, formatur: ut Aeneid. 5.

Unum pro multis dabitur caput.

Sonus hujjus vocalis est extrema vox in cantu noctuæ. ut docet Plautus. Apud quem Menæchmo Peniculus respondet ita:

Me. Egon' dedi? Pe. tu tu inquam, vin' afferri noctuam
Qvæ tu tu usqve dicat tibi. Nam nos jam, nos defessi sumus.

Terentianus obscurius hanc describit:

Et sola sonum redderet ex sua figura,
Productis avtem coëuntib. labellis.
Natura soni pressior meabit.

Cum hac qvinta vocali Latina, sono convenit figura Græca ȣ. Qvam illi diphthongũ appellant. ut docet Terentianus, cum ait:

Græca diphthongos ȣ, literis nostris vacat:
Sola vocalis qvod u complet hunc satis sonum.

Et Ausonius, de Laconibus, monosyllabo negandi adverbio ȣ, regi negantibus:

Una est in nostris: qva respondere Lacones,
Litera, & irato Regi placuere negantes.

Qvod si ergo in ȣ, sonus simplex vocalis est: perperam diphthongus dicta est, & dicitur, aut u Latinum, etiam diphthongus erit.

Affinitas est inter o & u. Fab. lib. 1. cap. 5. Qvid o atq; u permutatæ invicem? ut Hecoba, notrix, culchides & pulyxena scriberentur. Ac ne in Græcis, id tantum notetur, dederont, ac probaveront. Sic ὀδυζεὺς, qvem ὠδυζέα fecerunt Aeoles, ad Ulissem deductus est.

est. Et cap. 9. u quoque in o transit, ut ebur eboris, robur roboris, marmur marmoris. Quod Antonius Gnipho Ciceronis præceptor cum eam affinitatem literarum non considerarer: improbavit. Denique o, teste Plinio apud Priscianum, aliquot Italiæ civitates non habebant: sed loco ejus ponebant u maximè Umbri & Tusci.

Atq; u contrà, teste apud eundem Papyriano, multis Italiæ populis in usu non erat, sed utebantur o. Unde Romanorum quoque vetustissimi, in multis dictionibus ejus loco, o posuerunt: ut poblicum pro publicum, polcrum pro pulcrum, colpam pro culpam.

Y

Y minimo orbe ◡, labris maximè prominentibus, sonat exilius, ut Georg. 3.

Pastor ab Amphryso, vos sylvæ amnesq; lycæi.

Hunc sonum in cantu cuculi audiri volunt: Quod & Aristophanes indicare videtur: cum in avibus ait: Quando coccyx dixerit κοκκῦ *coccy, tum Phenices omnes, frumenta & hordea, in agris demetunt. At id parum convenire videtur. Nisi υ Græcum in* κόκκυ *pro u Latino accipias: aut cuculus*

Græcus aut Syrius, aliter quam noster sonuerit: Noster enim cuculus non y, sed u plenum sonat: Sed y vocalis magis in cantu galli gallinacei cucurientis exprimi videtur.

Hic autē sonus in Latinis vocib. aut nullꝰ fuit, aut quinta vocali expressus est. De quare Terētianus, de tertia Græca ancipiti agēs:

Tertiam Romana lingva, qvam vocant y, non habet.
Hujjus in locum videtur u subdita.
Qvæ nobis vocem rependit interim vacantis y.
Qvando communem Latino reddit & Græco sonum.

Figura y, in Græcis tantū vocibus, usi sunt Latini. Priscian. pag. 5. Utimur etiam y Græcorum causa nominum. Figura autem Latina ex Græca majjori facta est, cauda tantum incurvata. Figura autem Græca Υ vel υ, à Palamede inventa, & ex volatu gruum facta dicitur. Martialis in Xeniis:

Turbabis versus, nec litera tota volabit:
Unam sustuleris si Palamedis avē.

Qvalis autem figura ea esse debeat, Virgilius ex Philosophia Pythagoræ Epigrammate eleganti declaravit.

Litera Pythagoræ diſcrimine ſecta bi-
corni,
Humanę vitę ſpeciem præferre videtur.
Nam via virtutis dextrum tenet ardua
collem.
Difficilemq; aditum primum ſpectan-
tibus offert. (mo.
Sed reqviē præbet feſſis in vertice ſum-
Molle oſtentat iter via lata: ſed ultima
meta
Pręcipitat captos, volvitq; ꝑ ardua ſaxa.

Pingenda eſt ergo nō cornibus æqualibus, & æqualiter inflexis. ut Y: ſed cornibus inæqualib. & diſsimilib⁹: Altero quidē & dextro, anguſto, erecto & arduo: altero verò ſiniſtro nempe, lato, pclivi, tandemq; pcipiti, ut Y.

Græci minus commodè ὑψιλὸν *appellant. Nulla enim vocalis Græca eſt. A qva, per hoc Epitheton, diſtingvatur.*

Affinitas eſt inter u & y. Cicero in Oratore: Purrhum ait, ſemper Ennius, nuſqvā Pyrrhū, vi patefecerunt fruges, nō phryges, ipſius antiqvi declarant libri. Nec enim Græcā adhibebant literā. Nunc aūt etiam duas. Et cū phrygū & cū phrygibus dicendū eſſet. abſurdum erat, avt tātum barbaris caſibus Græcā

literam adhibere: aut recto casu solum Græcè loqui: Tamen & Phryges & Pyrrhum avium causa dicimus. Atque hactenus vocalis fuit.

DE CONSONANTE.

Consonans est litera cum vocali sonans. Quæ situ & ictu partis mobilis in ore formatur. Quæ pars interim dum vocalis prodit, ictum aliquem edere potest: eoq; ictu novum sonum vocali addere. Unde & consonans majjore motu & strepitu quam vocalis, editur: & quasi litera composita est.

Estq; similis sono, qui digito ad foramen fistulæ aut nervum pulsum atq; sonantem, applicato, editur. Parsque ipsa oris mobilis, hîc maximè digiti aut plectri similis est. Pars autem fixa cordæ.

Imo verò, ut vocalis animæ: ita consona corpori similis est. Priscianus pag. 9. Multa est, inquit differentia inter vocales & consonantes. Tantum enim ferè interest inter vocales & consonantes: quantum inter animas & corpora. Animæ enim per se moventur, ut Philosophis videtur, & corpora movent: Corpora verò nec per se sine anima moveri

moveri possunt: nec animas movent: sed ab illis moventur. Vocales similiter & per se moventur ad perficiendam syllabam: & consonantes movent secum: consonantes verò sine vocalibus immobiles sunt.

Plato in Theætheto, & Aristoteles de historia animalium lib.4. cap.9. Consonantem ἄφωνον *mutam appellat. Quod sine vocali, sonare nequeat. Ut sonus ex fistulæ foramine minori, nullus edi potest: nisi fistula infletur: & primo quasi sono impleatur.*

Quod autem consonans ictu fiat, Aristoteles docet de poëtica cap.20. Semivocalis, inquit, & muta, id est, consonans omnis μετὰ προσβολῆς *profertur.*

Atq; hîc narium majjor est usus, quam in vocali. Cum enim ictus hic partis mobilis, in consonante proferenda, Spiritum interdum & vocem impediat, & quasi intrò repellat, nec libere exire patiatur: nasi foramina patentia ori imposita, hic usum permagnum habent. Illa enim vocem repercussam recipiūt, transmittunt, & ad aures audientium perferunt. Unde & interdum tinniunt. Hæc vocis in nares reciprocatio, in aliis consonantibus magis, in aliis minus sentitur: si quis,

dum eas profert, nares digitis comprimat.

Qvod Grammatici & Rhetores de ſono conſonantium qvarundam ſvaviori avt inſvaviori præcipiunt: id ut ocioſum & ſupervacaneũ prætereo. Nam & nimis ſubtile eſt, & ad conſonas rectè docendas & diſcendas nihil facit. Et omnes literæ ſermonis partes neceſſariæ ſunt. Et Latinæ, Græcæ & aliæ omnes, ſuis hominibus æqvè ſvaviter ſonuere olim & ſonant hodie.

Grammatici etiam de cõſonantium qvarundam ſono ſpecialiter præcipiunt. Eum videlicet pro vario loco dictionis, principio, medio & fine, varium eſſe. Nempe nunc clariorem & pleniorẽ, nunc exiliorem & obſcuriorem, nunc medium vel mediocrem. Sed ea etiam admonitio ſpecialis non eſt neceſſaria. Satis eſt ſemel de ea re generaliter monere. Etſi magis ad ſyllabæ dictionem ſpectet.

Sonus igitur conſonantis tribus de cavſis non nihil mutatur. Primum enim pro vocali, cui jungitur, plenius & tenuius ſonat. Sic cum a plenius ſonat conſonans, qvam cum I. Deinde pro loco, qvo cum vocali jungitur. Ante enim exilius ferè, poſt verò plenius ferè ſonat. Priſcianus pag. 13. Omnis litera plus ſo

nat

nat ipsa sese, cum postponitur, quam cum anteponitur. Postremo pro vario consonantium cõcursu. Quo enim plures cõcurrũt cõsonantes: eo magis vis & sonus earum obscuratur.

Quare ut consonãtis cujusq; sonus rectius observetur, & ante vocalem, & post vocalẽ proferenda est. Atq; ita duplici nomine exprimẽda. Nam quod Latini alias post vocalem, ut es, er. Alias ante vocalem tantum, ut TE, De, proferunt. Id non satis sonum & vim earum exprimit. Latini ad consonantes proferendas, e vocalem ferè adhibent, id in omnibus sequemur.

Quæcunq; autẽ litera ante vocalẽ consonans est: eadem & post vocalẽ consonans est.

Consonãtis effectus proprius est in metris positionem facere. Id est: vocalem præcedentem producere: si cum alia consonante non liquescente jungatur. Liquescere autem dicitur consonans, quæ consonam aliam sequens positionem non semper facit.

CONSONANS LINgvalis.

Consonãs autẽ, ut & vocalis duplex est: lingvalis et labialis. Aristot. de hist. ani-

malium lib. 4. cap. 9. ἄφωνα, inqvit, ἡ γλῶττα καὶ χείλη ἀφίησι. Mutas, id est, consonantes, lingva & labia proferunt. Sed id etiam vocalibus commune est.

Lingvalis ergo consonans est, quæ ore & labris diductis, instar primarum vocalium lingvæ situ & ictu formatur. Unde & diducta dici potest. Pulsat avtem lingva cum toto corpore, tum in primis mucrone. Et si motus lingvæ diligenter observetur: mucro præcipuè laborat: & nunc huc, nunc illuc migrãs, certa loca oris occupat & pulsat. Qvare ex ejus motu & pulsu, cõsonantis lingvalis cavsa & distinctio petenda est.

CONSONANS LINGVOPALATINA.

Lingvalis consonans duplex est, palatina & dentalis. Hanc distinctionem etiam Galenus tradit, de fœtus formatione: Qvi de vocum, inqvit, elementis præcipiunt: Hactenus progrediuntur: ut affirment alias qvidem voces sev literas fieri, lingva in palati cœlum: alias ad dentes sectores impacta. Nam qvod ibi additur, vel aliorsum inflexa, supervacaneum est.

Palati-

Palatina eſt, quæ lingua breviori & concava, mucrone palatum feriente fit. Et linguopalatina dici poteſt. Hîc lingua acumen ſuum palato illidit ait Lactantius. Et ſonos planè diverſos inter ſe format. Eſtq; duplex: Mobilis & fixa.

LINGVOPALATI-
na Mobilis.

M*Obilis eſt, quæ mucrone ad palatum ſubducto, ſed pendente & mobili, formatur. Atq; hîc ſpiritus inter palatum & linguam expreſſus, dentes adverſos fortius verberat. ut S & R.*

S

S, E S vel S E, fit mucrone ſibilante, & rictu oris minore quam cæteræ linguales. Ecloga prima:

Sic canibus catulos ſimiles, ſic matri
bus hædos.

Plato in Theætheto: lingua inquit, in σίγμα proferendo, quaſi ſibilat. Et in Cratylo: In S proferendo ſpiritus vehemētior & concitatior eſt. Et Dionyſius συριγμὸν, ſibilum vel ſuſurrum vocat: Et Capella, S, inquit, ſibilum facit, verberatis dentibus.

Terentianus eam sic describit, cum de S & X agit:

Vicina quædam sibila dentibus repressis,
Miscere videtur: tamē ictus ut priori,
S promptus in ore est: agiturq; ponè dentes:
Sic lenis,& unum ciet auribus susurrum.

Priscianus lib.5. Hanc proximam vocalibus facit. Quod sequimur.

Latini olim S subinde geminabant. Quintilianus lib 1.cap.12. Ciceronis,inquit,temporibus, paulumque infrà, fere quoties litera media vocalium longarum,vel subjecta longis esset: geminabatur,ut caussæ,cassius,divissiones. Quomodo & ipsum & Vergilium quoque scripsisse, manus eorum docent. Atqui paululum superiores: etiam illud quod nos gemina S dicimus jussi, una dixerunt jusi.

Hic sibilus in Græcis quibusdam vocibus, fortior scribitur initio, Græca charactere zeta, ut in zopyrus, zephyrus.

De S autem, Corvinus Messala Orator, integrum librum scripsit,ut est apud Fabium. Dionysius ait,odio ejus literæ ᾠδὰς ἀσίγμους à vete-

à veteribus factas. Unde & Pindarus Σὰν κίβδηλον appellavit. Et Latini veteres, Græcos imitati, in versu elidebant S. Ut apud Ciceronem, de Natura Deor. lib. 2.

Torvu' Draco serpit, subter supraq; revolvens.

Et paulò pòst:

Magnu' leo, tremulam qvatiẽs è corpore flammam.

Sic in illo Virgilii Aeneid. 12. ut vult Priscianus:

Inter se coiisse viro' & decernere ferro.

S, in Etymologia verborum Græcorum & Latinorũ, magnum usum habet. Est enim ferè characteristica generalis, futuri quidẽ, in verbis Græcis: præteriti autem in verbis Latinis, quæ vulgo tertiæ cõjugationis dicũtur. Qvod tamẽ parum hactenus observatũ fuit.

Apud Hebræos, hæc litera, quatuor figuras habet, & totidem nomina. Qvorum duo aut tria Græci assumpsêre. Sigma enim ex Samech Iönes fecére, figura etiam ס, inversa ferè tantum σ vel ς. Ex Sin vel sain, Dores Σὰν fecerunt. Herodotus lib. 1. Qvæcunq; apud Persas nomina vel corpori vel magnificentiæ sunt similia: illa omnia in eadem ter-

minantur literæ: Qvam Dores San appellant: Iönes ſigma. Ex ſadé avtem zeta factum videtur.

R

R, ER vel RE, fit mucrone tremente & ſuſurrante, ut Ennius:

Africa terribili tremit horrida terra
tumultu.

Plato, lingva inqvit, in R proferendo, minimè immoratur, ſed concitatur.

Terentianus de R ait:

Vibrat tremulis ictibus aridum ſonorem.

Qvidam irritati canis exemplum hic ſtatuunt: & ita Perſius accepit:

Sonat hic de nave canina,
Litera.

Ut ergo S ſerpentis, ſic R canis litera dici poteſt. Eſt & ſimilis ſuſurro, qvi in foliis arborum avditur. Ex qvo Vergilius ilicem argutam, pinusqve loqventes appellat. Qvem ſuſurrum & Avſonius expreſſit:

Eſt & arundineis modulatio muſica (ripis,
Atqve arguta ſuis loqvitur coma pinea ventis. (cutis.
Incubuit foliis qvoties levis Evrus a-

Hæc

Hæc à balbis, propter imbecillitatem linguæ proferri non poteſt. Qvo vitio Demoſthenes etiam laboravit.

Sin R propter cognationem facilè tranſit: Varro, ſexto de lingva Latina: caſmenarum, ait, priſcum vocabulum, ita natum atq; ſcriptum eſt. Alibi Carmenæ ab eadem origine ſunt declinatæ. Ut in multis verbis, in qvo antiqvi dicebant S, poſtea dicunt R. ut in carmine Saliorum ſunt hæc, coſavli, doloſi, Eſo. Omnia verò ad patula coëmiſſe, jam Cuſiatii, muſes, Ruſe. Dumq; Janus venet, poſt melios melior, fædeſum fæderum, pluſima plurima, aſena arena, janitos janitor.

Qvintilianus lib. 1. cap. 5. idem repetivit: Nam ut Valeſii, inqvit, & Fuſii, in Valerios Furioſqve venerunt: ita arbos, vapos, labos, etiam & clamos, ac paſſes, ætatis fuerunt.

Atq; etiam illæ commutationes, inde remanſerunt. verri verſum, cucurri curſum, uro uſſi, gero geſſi.

LINGVOPALATIna Fixa.

F*Ixa eſt, qvæ fit mucrone palatum tangente. Unde & vox in medio repercuſſa na-*

ribus & labris extremis resonat. Unde & clangor vel tinnitus dici potest, ut L & N.

L

L EL vel LE, interius palatum pulsat & tangit, ut Aeneid. 2.

Sibila lambebant lingvis.

Plato. Lingva, inqvit, in L proferendo, ὀλισθαίνει, prolabitur atq; impingit. Capella: L, inqvit, lingva palatoq; dulcescit.

Qvintilianus lib. 1. cap. 18. R Literæ, qva Demosthenes etiã laboravit, L succedit. Hujus sonus mollior est qvã R. Qvem lingva palato innitens, facile pronunciat. Unde fit, qvod balbi, L pro R dicant. Da puero balbo versum hunc Martialis pronunciandum:

Rara coronato plavsere theatra Menandro.

Permutato R in L pronunciabit:

Lala colonato plavsele theatla Menandlo.

R in L mutatur, ut niger nigellus, umbra umbella. Priscianus pagina vigesima qvarta. Et contra L in R: ut tabula taberna. pag. 23. & in S: ut vello vulsi.

N, EN

N

N, EN vel NE, exterius tangit, & magis tinnit. Aeneid. 3.

Et Lunam in nimbo nox intempesta tenebat.

Et Aeneid 6.

His Phædran, Prochrinq; locis, mœstamq; Eryphylan.

Litera N, ait Plato, imo ore pronunciatur. Spiritus enim in guttur, quasi redit repercussus. Qvintilianus lib 12. Literam tinnientem vocat.

Terentianus etiam hanc ex palato definit: qvartam semivocalem faciens:

Qvartæ sonitus fingitur usqve sub pa lato:

Qvo Spiritus anceps coëat naris & oris.

Capella hic dentes adjunxit. Qvod lingva proxime dentes, palatum tangat.

Apud Gellium lib. 19. cap. 14. P. Nigidius, Ciceronis, Cæsaris & Varronis æqvalis. N qvoddam adulterinum, in lingva Latina esse docet. Inter literam, inqvit N & G, est alia vis: ut in nomine angvis, & angaria, & ancoræ, & increpat, & ingenuus. In omnib. enim

his, non verum N, sed adulterinum ponitur. Nam N non esse lingva indicio est. Nam si ea litera esset: lingva palatum tangeret. Hæc ille. Ergo N lingvæ & palati est. In N autem illo adulterino, dorsum lingvæ, palato admotum, vice mucronis lingvæ, palatum tangentis, fungitur.

N transit in L: ut unus, ullus, nullus, vinum, villum, catena, catella, bonus, bellus, catinum, catillum. Similiter collega, colligo, illido, collido, Et in R, ut corrigo, corrumpo, irrito. Priscianus pag. 24.

R, L, N, IMMUTA-biles.

HAe autem tres lingvopalatinæ R, L, N, apud Græcos & Latinos, in declinatione & conjugatione, ferè immutabiles sunt & dicuntur. Priscianus pag. 15. Hoc quoque observandum est: quod ad comparationem aliarum consonantium, quæ solent mutari vel abjici per casus, immutabiles sunt apud nos tres R, L, N. Per omnes enim casus, eædem permanent, ut cæsar cæsaris, sal salis, flumen fluminis. In verborum quoq; præteritis perfectis illæ tres rarius mutantur: Verro verri,

verri, volo volui, cano cecini. Atque hactenus lingvopalatina fuit.

CONSONANS LINgvodentalis.

D*Entalis est quæ mucrone lingvæ, ad dentes extenso & applicato, formatur. Et lingvodentalis dici potest. Atq; hîc bini soni similes & cognati sunt. Eaq; duplex est: supera & infera. Galenus de fœtus formatione. Lingva, inqvit, ad dentes sectores dictos, impingitur: Idq; maxillæ vel superioris vel inferioris.*

LINGVODENTAlis supera.

S*Upera est, quæ mucrone ad dentes superos applicato & lingva longa, formatur. Unde & naribus utitur. Estq; duplex T & D. Plato, lingva, inqvit, in T & D, proferendis, ad dentes comprimitur & adhærescit.*

T

T, E T vel T E, formatur mucrone superius dentes tangente & pulsante. Ennius:

O Tite, tute, tate, tibi tanta tyranne tulisti.

Terentianus hanc rectè definit:

T qvà superis dentibus intima est origo,
Summa satis est ad sonitum, ferire lingva.

In hujjus pronunciatione, hodie vitium est. Quod vulgò T ante I profertur ut S. ut in gratia, dentium, vitium, qvasi grasia, densium, visium, vel etiam ut gratsia, dentsium, vitsium. In qvo vitium geminatur. De hac pronunciatione, veterum nemo præcepit. Sed ex vernacula & populari lingva Italica, sumpta videtur. Et ejjus occasio aliqva à Valla primum data est.

Hic sonus apud Hebræos duplici figura & nomine exprimitur. Harum altera, ת nomine Tav. Ex ea parum immutata, figura Græca & Latina T facta videtur. Quam Lucianus crucem appellat. Nomen Hebraicum Græci retinent Tav. Altera figura est, ט nomine Thet. Hæc etiam figura pavlum immutata Græca facta est Θ vel θ. Et ex nomine Hebraico Thet, theta Græcum factum est.

T cum S cognationem habet. Unde & in S transit Latine: ut verto versus, concutio concussus: Hinc etiam τὺ pro σὺ, & τε pro σὲ

est,

eſt, ait Priſcianus. pag. 18. Et Attici libenter pro S, præſertim gemino, Tau uſurpabant: ut pro γλῶσσα, θάλασσα, πλάσσω, σήμερον, *communiter eſt* γλώττα θάλαττα, πλάττω, τήμερον *Attice. unde eſt judicium vocalium apud Lucianum. In quo ſigma accuſat Tau: Quod ſigma per Tau, multarum dictionum poſſeſſione dejectus & ſpoliatus ſit.*

D

D, ED vel DE, inferius & ſtrictius ſuperos tangit, mucrone etiam extra dētes exerto, & lingva inferos dentes, inferiore parte, leviter tangente Aeneid 1.

Condebat donis opulentum & numine Divæ.

Terentianus ſic definit:

At portio dētes qvoties ſuprema lingvæ.
Pulſaverit imos: modiceqve curva ſummos,
Tunc D ſonitum perficit, explicatq; vocem.

D autem Qvintiliano mollior eſt qvam T. Cum T, inqvit, nō valuerunt, in D molliuntur. Qvo mihi indicare videtur, ipſi T ſuccedere proximè D.

Inter D ergo & T primum, cognatio eſt,

T, inqvit Qvintilianus, cum D qvædam cognatio est. Qvare minus mirum est: si in vetustis operibus urbis nostræ, & celebribus templis, legantur Alexanter, Crassantra.

In compositione autem D, cum plerisqve præcedentibus, cognationem habet & permutatur. Mutatur ergo primum in T, ut attinet, attingo: Deinde in N: ut annuo: Tertio in L, ut allido, alludo. Qvarto in R, ut arrideo, meridies, pro medidies. Et antiqvissimi pro ad, freqventissimè R ponebant. ut arvenas, arventores, arvocatos, arfines, arvolare, arfari, dicimus, pro advenas, adventores, advocatos, adfines, advolare, adfari: Unde ostenditur rectè arcesso dici ab arcio verbo. Qvod nunc accio dicimus. Qvod est ex ad & cio, compositum. Ut ait Priscian. lib. 1. pag. 27. Postremo in S, ut assideo. Atq; hæc mutatio etiam in derivatione fit: ut svadeo, svasi, rado rasi. Atq; hîc pro D, S S. duplex est. ut cedo cessi, fodio fossus.

D etiam in Latinis vocibus, inseritur hiatus prohibendi causa: ut redigo, redarguo, prodest. Subtrahitur etiam, cum seqvens syllaba ab S, & alia consonante, incipit: ut asto, ascendo, asspiro, asspicio.

LIN-

LINGVODENTALIS Infera.

INfera est, quæ linguæ mucrone ad inferos dentes devoluto, & interiori lingua ad palatum & dentes subducta, ac proinde lingua convexa formatur. Atq; hîc non solum mucro, sed etiam interior lingua pulsat, & sonos distinguit. Verum hic discrimen ictus & loci, obscurior est. Et mihi ipse nondum hîc satisfeci.

INFERA INTERIOR.

INfera duplex est, interior & exterior. Interior est, quæ lingua palatum interius, & dentes genuinos pulsante fit: ut C & H.

C

C, CE vel EC. pulsu fortiori fit, ut Aeneid. 2.

Qvo res cunq; cadent, unum & commune periclum.

Terentianus obscurius hanc literam definit ex dentibus tantum:

Utrumqve latus dentibus applicare lingvam,

C pressius urget: sed hinc hincq; remittit.

Quo vocis adhærens sonus, explicetur ore.

Terentianus hîc dentium meminit: sed dentes non definit. Capella id subtilius interpretatur. C, inquit, molaribus super extrema linguæ appulsis, exprimitur.

In hac autem consonante, in literis Latinis incommodum duplex est. Pleonasmus & Enallage. Primum est pleonasmus figurarũ & is antiquis. pro unica enim litera, triplex figura est, ejusdem potestatis & soni, C, K, Q. Quas CE, KA, Qu, appellant. Deinde in C, vocis Enallage est. vulgo enim hodie ante e & i, profertur ut S. ut cella, cibus, quasi sella sibus. Qualis Enallage ante in T ante I, fuit. Et hæc recentior esse videtur, ex Italica fortè lingua etiam sumpta.

Sed contrà Grammatici veteres docent: trium literarum sonum, eundem esse: idque ante quamvis vocalem. Ac proinde Pleonasmum figurarum & Enallagen soni indicant & reprehendunt.

Terentianus hunc Pleonasmum notat, & sonum eundem semper esse indicat.

K perſpicuum eſt, litera qvod vacare
poſſit.
Et Q ſimilis. Namq; eadem vis in u-
troq; eſt.
Qvia qvi locus eſt primitus unde ex-
oritur C. (ces,
Qvaſcunq; deinceps libeat jugare vo
Mutare neceſſe eſt ſonitum qvidem
ſupremum:
Refert nihil, K prior ſit, an Q ſiet,
an C.

Et Qvintilianus lib. 1. cap. 5. Et K, qvæ & ipſa quorundam nominum nota eſt: & Q, cujjus ſimilis effectus ſpeciesq; eſt: niſi quod paulũ à noſtris obliqvatur. Kappa apud Græcos, nunc tantũ in numero manet. Hoc eò nõ omiſi, qvod qvidam eam, qvoties a ſeqvatur, neceſſariam eſſe credunt. Cum ſit C litera, qvæ ad omnes vocales vim ſuam perferat.

Et cap. 12. Nam K qvidem in verbis nullis utendum puto: niſi qvæ ſignificat etiam, ut ſola ponatur.

Terentius autem Scaurus de C & K, contra ſentit: ego, inqvit, contenderim magis ſuper vacuum eſſe C, qvam K. Qvoniã K ut apud Græcos, ſatis etiã vim c literæ exprimat,

Priscian. pag. 8. de uno trium literarum ono, plenius repetit. K enim, ait, & Q, qvamvis figura & nomine, videantur habere aliqvam differentiam cum C: tamen eandem tam in sono vocum, qvã in metro, continent potestatem. Nulla enim ratio videtur: cur a sequente, k scribi debeat. Carthago enim & caput, sive per C, sive per K, scribantur: nullam faciunt, nec in sono, nec in potestate, ejusdem consonantis differentiam.

Et paulò post: Autoritas, inqvit, tam Varronis, quam Macri, teste Censorino, nec K nec Q, in numero adhibet literarum.

Ac de Q privatim duobus argumentis utitur Priscianus: Quod si, ait, Q alia litera existimanda est, qvam C: qvod tantum præponitur u, amittenti vim literæ: debet G qvoq;, cum similiter præponitur u, amittenti vim literæ, alia putari: & alia cum id non facit, dicimus enim anguis sicuti Quis, & augur sicut cur.

Et paulò post: Nisi Q, inqvit, eandem vim haberet, qvam C. nunqvam in principiis infinitivorum, vel interrogativorum qvorundam nominum posita, per aliqvos casus, in illam transiret. ut qvis, cujus, cuj.

Simili-

Similiter à verbis Q habentibus, in qvibusdam participiis in C transfertur: ut seqvor secutus, loqvor locutus. Hæc Priscianus. Qvare tres figuræ qvidem sunt: Sed una est litera, qvæ una etiam figura exprimi posset: nisi usus obstaret.

Qvod avtem ad Enallagen soni in C attinet, eam etiam sonus ejjus post vocalem refutat. Si enim proferas, lac, halec, hic, hoc, huc, idem semper est sonus consonantis C. Et post e & i idem sonat, qvod post alias. Qvare etiã ante e & i, idem sonus esse debet, qvi est ante a, o, u. nempe Ke non se. Qvod in aliis etiam consonantibus ferè fit.

Hebræis figura hîc gemina, cum gemino nomine est. prior כ, *nomine Caph. Ex figura inversa C Latinum factum est. Et addita linea recta, & forma circulari in triangularẽ mutata, figura Græca K. Ex nomine avtem caph, Græcum* Κάππα *est.*

Posterior est ק, *nomine Cuph. Hinc ex figura & nomine, pavlulum mutatis, Latina figura Q vel q, & nomen Qu, prorsus factum est. Qvam literã Græci prætermisére.*

Ad hunc sonum etiam ח *chet, &* ע *si ut Cain, proferas, referri possunt. Sonus enim*

cum caph & coph fere congruit. Sed y, etiam olim, p vocali o vel ω usurpata esse videtur, si qvid in ea re ponderis habet argumentum, ex ordine literarum Hebraicarum & Latinarum inter se collato, sumptum.

H

H, HE vel EH, ictu lingvæ leniori fit, ut Vergil.

—— Hic illius arma,
Hic currus fuit, Hoc regnum Dea gē-
tibus esse.

Terentianus:

Nulli dubium est, favcibus emicet
qvod ipsis,
H litera sive est nota, qvæ spiret an-
helum.

At non solum favcibus & palato, sed etiam leni geminorum & palati pulsu formatur. Et est C, lene. Unde & Hebræi Chet & He gutturales faciunt.

Esse avtem He literam, & qvidem consonantem, ab aliis distinctam, non est dubium. Habet enim sonum ab aliis omnibus diversum. Qvi adjectus vel detractus, significationem vocum mutat. Sic aliud est & significat

ἅμη,

ἄμη, αὐτὴ, ἄδω. ara, abitus, abeo: Aliud ἄμη, αὐτὴ, ἄδω. hara, habitus, habeo. nec nisi cum vocali sonat.

Neq; obstat, quo minus litera sit, quod dum profertur, spiret. Neque enim illa sola spirat, aut spiritus est: Sed aliæ etiam omnes literæ ferè spirant: Spiritus enim commune literæ subjectum & vehiculum est. Et consonantes, quia impetu quodam proferuntur, magis & fortius quam vocales spirant. Et præcipuè hæ: S, R, T, D, C, F, B, P. Quod deprehendi potest: Si quis, dum eas profert, manum aut plumam aut lychnum ardentem propius ori admoveat. Quare He non sola spirat. Imo aliis lenius spirat. S, enim multo spirat fortius.

Potest igitur H, & spiritus & flatus esse & dici, & nihilominus litera esse. Sic S sibilus, R stridor vel susurrus, L clangor, N tinnitus & aliæ aliter dici possunt. Et tamen literæ sunt & consonantes.

Neq; enim obstat, quo minus litera sit, & quidem consonans: quod in carmine, non faciat positionem. Quod à Terentiano propositum est:

Sola nec vocalis usum, nec tuetur consonæ.

Tempus avt miniſtrat ullum brevibus uſqvam ſyllabis.

Nam etiam aliæ conſonantes liqveſcunt: nihilominus literæ conſonantes ſunt. Et S olim elidebatur: & tamẽ litera conſonans eſt.

Verum qvoniam de hac conſonante ejjusqve uſu, varia ſunt Græcorum & Latinorũ judicia: altius ejjus hiſtoriam repetam: & ex ipſa lingva Sancta arceſcam.

DE H APUD HEbræos.

Hebræi H, inter literas conſonantes numerant, & figura ח *& nomine He, à reliqvis conſonantib. diſtingunt. Qvare & in aliis lingvis, hic ſonus & litera & conſonans eſt. Qvo argumenti genere Priſcianus ferè utitur pag. 15. Non mirum eſt, inqvit, h in ah & vah, interjectionibus, poſt vocalem in fine ſcribi: cum in Syrorũ Aegyptiorumqve dictionibus ſoleant etiam in fine aſpirari vocales.*

He avtem Hebræi, ut aliis ferè conſonantibus, ſola, & ante & poſt vocalem utuntur. Et ante qvidem vocalem, ſemper proferuntur ut:

חָבַל

הֶבֶל hevel, vanitas.

הָלַךְ halách ambulare.

Post vocalem aliàs proferunt, aliàs non. Qvod an Grammaticorum placitum sit, nescio: Proferunt, qvoties punctulo, qvod mappic appellant, insignitum est: ut

יָהּ Jah Deus.

גָּבַהּ Gaváh, eminuit.

Non proferunt, qvoties puncto caret, ut

גָּלָה Galá, revelavit.

Sed figura ה *vel* ה, *olim etiam ante puncta reperta, pro vocali E, scripta fuisse videtur. Unde Græca figura,* η *vocalis & nomen* ἦτα *Eta, fortasse à recentioribus Græcis deinde facta est.*

DE H APUD GRAECOS.

GRæci veteres, ut Hebræi, He literam habuerunt. eamq; figura H, qvæ ab Hebræa ה *non multum abludit, notarunt: & in versu, inter alias literas scripserunt.*

Priscianus lib.1.pag.28. Græcorum, inqvit, antiqvißimi, similiter, ut Latini, in versu H scribebant.

Et pag.25. Adeo est cognatio S literæ cum

aspiratione. Quod pro ea, in quibusdam dictionibus solebant Bœoti, h scribere, muha pro musa dicentes.

Terentius quoque Scaurus de Orthographia affirmat H literam esse: & à Græcis in versu scriptam. Eaq; Atticos notasse hecaton, id est, centum.

Verum recentiores, Simonide fortasse autore. H figuram ad vocalem longam significandam transtulisse videntur. Deinde H consonantem è numero literarum removisse, & πάθος tantum literæ fecisse, & spiritum crassum nominasse. Deinde ad hunc spiritũ exprimendum, figura usi sunt ⊢, quæ est sinistra pars literæ H, in duas partes divisæ. Quæ figura supra versum scripta est. Et postea in C mutata est. Et deinde figuram contrariã ⊣ vel ɔ, quæ esset spirit⁹ lenis nota, opposuerũt.

Priscianus pag. 28. Nunc autem, inquit, H diviserunt, & dextram ejjus partem supra literam ponentes, psilen notam habent: quam Remnius Palæmon exilem vocat: Gryllus verò ad Vergilium de accentibus scribens, lenem nominat. Sinistram autem contrariæ illi aspirationis, dasiam, quam Gryllus flatilem vocat.

DE

DE USU H APUD Græcos.

GRæci igitur H solum ante vocalem adhibent. Et plurimum apice exprimũt, ante omnes vocales, ἅδης, ἕδος, ἥλιος, ἵδρως ὅδος, ὥρα, ὑὸς. *Interdum inter consonantem & vocalem, h adhibent: & tum vel apice etiam exprimunt: ut* ῥόδον: *In medio autem vocis, si* ρ *præcedat, sic scribũt,* πύῤῥος. *Vel unam consonantis figuram, cuj he inclusum sit. Scribunt, cujjusmodi tres sunt figuræ. de qvibus postea agemus, nempe* θ, χ, Φ, *ut* θεὸς, χίων, φήμη.

Verum si Hebræorum & veterum Græcorum exemplo, pro apice illo, rursum figura literæ He, in Græcam lingvam reciperetur: & figura H vel Ⱶ, *ut à figura Simonidis recentiori, H vocalis, distingveretur, vel Latino more H notaretur, & in versu scriberetur: leni spiritu, ut vocant, prorsus abjecto: ratio scriptionis verior & expeditior esset: Eoq; compendio, scrupulosa illa Grammaticorum observatio, de Spirituum ratione, & vocibus aspirandis & levigandis, ut vocant, tolli posset.*

DE H APUD LAtinos.

Latini Græcos partim secuti sunt, partim non. Primum enim veterum Græcorum & Hebræorum exemplum secuti sunt. Nam veterum Græcorum exemplo, H figura literæ, in versu scripserunt: commentum autem recentiorum de apice duplici, ut minus commodum repudiarunt. Sed ab illa dubitatione, de H, an litera sit necne, explicare se non potuerunt. Et de ea quæstione variè disputarunt.

DE USU H, APUD Latinos.

Quod autem ad usum H consonantis attinet: eam Latini etiam, ante vocalē ferè tantum adhibēt. Et in Latinis vocibus, H solum ponunt: ut hamus herus, hilum, homo, humus, hydra. In Græcis autem vocibus, Græcorum cōsvetudinem sequuntur: & inter quatuor consonantes R, T, C, P, & vocalē sequentem, h inserunt: ut Rhodus, thorus, chorus, Phyllis. Post vocalem in tribus tantum interjectionibus H scribunt, ah, vah, oh:

De

De ah & vah Priſcianus meminit pag. 14. & 15. In ah inqvit, & vah aſpiratio ſeqvitur vocalem. Qvod mirum non eſt: Cum in Syrorum, Aegyptiorumq́ dictionibus ſoleant etiam in fine aſpirari vocales.

Cicero de Oratore docet, H veteribus Latinis, nullum ferè fuiſſe, niſi in vocali: ſuo tamen tempore erupiſſe contrariam conſvetudinem, cui cõceſſerit. Qvin, ego ipſe, ait: cum ſcirem ita majores locutos eſſe: ut nuſqvam niſi in vocali, aſpiratione uterentur: loqvebar ſic, ut pulcros, cetegos, triumpos, Cartaginem dicerem. Aliqvãdo, idq́ ſerò convicio avrium, cum mihi extorta veritas eſſet: uſum loqvendi populo conceſſi: ſcientiam mihi reſervavi. Orcinos tamen; Matones, Otones, cæpiones, ſepulcra, coronas, lacrymas dicimus. Qvia per avriũ judiciũ ſemper licet.

Catullus vero Ciceronis æqvalis, immodicum illud aſpirationis ſtudium eleganti carmine notavit, in Arrio:

Chommoda dicebat, ſi qvando commoda vellet
Dicere, & hinſidias Arrius inſidias.
Et cũ mirificè ſperabat ſeſe eſſe locutũ,
Cũ qvantũ poterat, dixerat hinſidias.

Credo sic mater, sic liber avunculus
ejjus,
Sic maternus avus dixerat atqve
avia.
Hoc misso in Syriam, reqvierant omnibus avres.
Avdibant eadem hæc leníter & leviter.
Nec sibi post illa metuebant talia
verba,
Cum subito affertur nuncius horribilis:
Ionios fluctus postqvam illuc Arrius
isset:
Jam non Ionios esse, sed hionios.

Qvintilianus idem repetivit. Aspiratione, ait, veteres parcissimè usi sunt, etiam in vocalibus: cum ædos, ircosq; dicebant. Diu deinde servatum: ne consonantibus aspiraretur, ut in Graccis & triumpis. Erupit brevi tempore nimius usus, ut choronæ, chenturiones, præchones, adhuc qvibusdam inscriptionibus maneant, qva de re Catulli nobile Epigramma est.

Terentianus sui temporis judicium prodidit, his verbis:

Nulli

Nulli dubium eſt: favcibus emicet qvod ipſis
H litera: ſive eſt nota, qvæ ſpiret anhelum.
Qvin hanc etiam Grammatici volunt vacare.
Qvia non adjicit literulis novum ſonorem:
Sed Græcula qvædam ſolitæ nitella vocis,
Vocalibus aptè ſed antepoſta cũctis,
Haſtas, hederas, qvum loqvimur, hiſter, hoſpes, hujjus,
Solum patitur qvatuor ante conſonantes,
Græcis qvoties nominib⁹ Latina forma eſt,
Si qvando Choros, Phyllida, Rhamnum, thyma dico.

His docet Terentianus ſolas vocales in Latina dictione aſpirari. Idemq; rurſus alio loco affirmat:

Una nam ſpiramen addit omnibus vocalibus,
Haſta qvando & hedera dicis, hiſter hoſpes atq; humus,

Qvatuor solis adhæret consonantiũ
literis,
Inserit si qvãdo Græca sermo noster
nomina,
Qvum choros, Rhamnũ, necesse est,
Phyllidem, Thymum loqvi.

Diomedes lib. 2. Solas, inqvit, vocales qvidam aspirari existimant.

Priscianus pag. 13. minus aperte id explicat. Aspiratio, inqvit, ante omnes vocales poni potest. Post consonantes autem qvatuor tantummodo, more antiqvo Græcorum, C, T, P, R, ut habeo, Herennius, hyems, homo, humus, hylas. Chremes, Thraso, Philippus, Pyrrhus. Hæc ille. Ubi Priscianus non satis aperte rem explicat. Non enim exprimit, in solis vocibus Græcis, consonas aspirari. Ut disertè Terentianus ait: Qvamvis voces quatuor postremæ, exempli causa à Prisciano positæ, Græcæ sunt.

AN H POST CONSONANtem apud Græcos & Latinos Litera sit?

V*Erum hîc dubitari posse videtur: an h ante vel post vocalem sola, & h post conso-*

consonantem, ejjusdem potestatis sint. Hîc enim justior causa dubitandi & disputandi Grammaticis esse videtur: quam aliàs. H enim sola & ante & post vocalem, vera litera esse videtur, & sonus ab omnibus aliis literis distinctus: Quæ etiam sine omni spirandi conatu singulari, ut aliæ consonantes, leniter & leviter efferri poßit. H autem post consonantem, flatus quidam pinguior esse videtur, majjori spirandi conatu & hiatu quasi, proferendus. Qui omnibus omnino literis, & ipsi etiam h, communis esse potest. Et in literis vel omnibus, vel quibusdam, gentis vel hominis alicujjus spirituosi, natura vel consvetudine, fieri potest & solet. Quod & Priscianus indicare videtur, cũ ait, pag.13. Ideo, inquit, aspiratio extrinsecus ascribitur vocalibus, ut minimum sonet. Consonantibus autem intrinsecus, ut plurimum. Omnis enim litera sive vox, plus sonat ipsa sese, cum postponitur: quam cum anteponitur. Hîc Priscianus disertè affirmat: H post consonam, plus sonare, quam ante vocalem. Quare flatus quidam vehementior & copiosior esse videtur, singulari conatu expressus. Et Catullus non solum communem: sed

etiam propriam quandā in Arrio in loquendo, ſpirandi & aſpirādi craßius & pinguius, conſuetudinem reprehendere videtur. Unde & Epigramma ſuum, voce Hionios, clauſit, alludens ad verbum hio. Quod Arrius in aſpirando, hiatum affectaret. ut cenſet Scaliger lib. 1. cap. 45.

Quod ſi autem hoc ita eſt, non rectè ſonus literæ h, & flatus ille pinguis & penè vitioſus, eadem figura notari videtur. Nec recte H inter conſonantem & vocalem ſcribi. Atque hîc potius ſpiritus Græcorum, ſi figura aliqua neceſſaria eſſet, adhibendus eſſet: vel apex aliquis ſimilis. Qua de re amplius diſquirendum cenſeo.

DE H IN LINGUA Danica.

IN noſtra autem lingua Danica, aſpiratio non ſolum ante vocalem: ſed etiam poſt vocalem, in fine dictionis monoſyllabæ brevis, ſonare, & ſcribēda eſſe videtur, ut apud Hebræos, ut ah ego, dah tunc, duh tu, dih illius.

Imo in omnibus linguis & ante & poſt vocalem ſonare videtur h, in gemitibus & ſuſpiriis

spiriis ægrotantiũ & dolentium, graviterq; anhelantium. Unde etiam ah vah oh interjectiones Latinæ factæ sunt. Et litera ipsa etiam gemitus & suspirium dici potest.

COGNATIO H ET S.

H cum S cognatio est. Priscianus pag. 25. Sæpe, inquit, S pro aspiratione ponitur, in his dictionibus. Quas à Græcis sumpsimus: ut semis, sex, septem, se, sal. Nam ἥμις, ἕξ, ἕπ]α, ἕ, ἅλς, apud illos aspirationem habent in principio. Adeo autem cognatio est S literæ, cum aspiratione, Quod pro ea in quibusdam dictionibus solebant Beoti, H scribere, muha pro musa dicentes.

He cum C etiam cognationem habet, ut traho, traxi, vel tracsi, tractus, veho, vexi vel vecsi, vectus.

Atq; hîc etiam intelligi potest H literam esse. Res enim ejusdem generis & speciei, inter se tantum permutantur, ut Quantitates, Qualitates, colores, odores, sapores, soni & literæ.

LINGVODENTALIS
Infera exterior.

Infera exterior est, quæ linguæ palatum extimum, & dentes genuinis vicinos pulsante, & mucrone linguæ inferos dentes magis premente, fit ut J & G.

J

J, EJ vel JE, pulsu fortiori fit: ut Aeneidos 1.

Jam pater Aeneas, & jam Trojjana juventus.

Hujjus consonantis magna est cum vocali lingvali ultima, cognatio & affinitas. Unde & facilè hæc in illam per Crasin, & illa in hanc per Diæresin syllabæ transit: ut Jacobus trisyllabum: Jäcobus qvadrisyllabum. βασιλέϊ, βασιλεῖ. Quæ res Græcis & Latinis, ex parte, imposuit: ut minus hanc consonantem agnoscerent: & à vocali figura & nomine distingverent.

Esse tamen consonantem natura à vocali distinctam non est dubium. Nam & cum vocali sonat: & ictu linguæ formatur, & positionem facit apud Græcos & Latinos. Quare & figura ei & nomen, à figura vocalis & nomi-

nomine, diversa debentur & danda sunt, ut fecimus.

Qvoniam autem hæc consonans ejjusqve usus, non satis hactenus agnitus est, ejjus historiam etiam altius repetemus, & ab ipsis Hebræis ordiemur.

DE J APUD HEbræos.

Hebræi, Chaldæi, Syri, Arabes, hanc consonantem figura & nomine, à vocali distinctam habent. Qvare etiam in aliis lingvis consonans est: & figuram & nomen proprium habere debet. Eaq; & ante & post vocalem utuntur.

Ante vocalem ut:

יָפֶת *Japhet, dissyllabum pulcher.*

יְהֹוָה *Jehovah, trisyllabum Jehova.*

Post vocalem, ut:

אֲדוֹנָי *Adonáj, trisyllabum, Dominus,*

גוֹי *Gój monosyllabum, Gens.*

גָּלוּי *Galúj, dissyllabum, revelatus.*

Sed anteqvam vocales punctis scribi cæperunt: Jod etiam pro vocali E & I scripta esse ab Hebræis videtur. Atq; ita & voca-

lis, & consonantis nota fuisse: ut Elias Levites tradit. Quod Græci & Latini secuti esse videntur.

DE J APUD GRAECOS.

GRæci hujjus consonantis sonum, tãtum post vocalem ferè habent. Nam ante vocalem jota semper seorsim per se, ut vocalem proferebant: Nec cum seqvente vocali coniungebant, ut:

ϊάτρος, *Iätros, trisyllabum, medicus.*
ϊερεὺς, *Hiërus, trisyllabum, sacerdos.*
ϊὸν, *Iön, dissyllabum, flos, viola.*

In Barbaris tamen vel Latinis vocabulis, jota apud Græcos aliqvando hîc consonans est. Sic Ἰουδαῖος *tribus syllabis effert Lucianus, & omnes Græci. Sic* Ἰώσηπος, Ἰάκωβος, *quandoq; trisyllaba sunt.* Ἰουλιανὸς *tetrasyllabum est ut in illo Epigrammate:*

Ἰουλιανὸς βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς, κρατερὸς τ' αἰχμητής.

Verum post vocalem, plærunq; jota cum vocali præcedente conjungunt. Quod veteres ut consonantem proferebant. Cujjus rei

locu-

locuples testis est Plutarchus, Qui συμποσιακῶν lib. 9. Quæst. 3. Alpha, inquit, cum jota aut ypsilon præcedente, syllabam non facit: sed jota aut ypsilon sequente, & συμφωνοῦντα consonante, utitur, ut ἄjαντος, αἰδεῖσθαι: αὔρειον, αὐλεῖν. Hæc Plutarchus. Quod autem de alpha ait: de ἔψιλον etiam, omicron, & ypsilon vocalibus intelligendum est. Jota ergo olim post vocalem, cum vocali α, ε, ο, & υ, consonabat, & consonãs erat. Et quidem positionem faciebat, alia consona sequente, vel in eadem syllaba, ut παj͂ς, κλεj͂ς, τοj͂ς, vel diversa ut αjνὸς, κεjνὸς, κοjλὸς; ὑjjὸς.

Verum hic Grammatici omnes Græci, hactenus lapsi & hallucinati sunt, qui Jota post vocalem, vocalem non consonantem esse putarunt. Ac proinde hîc diphthongum primum fecerunt. Decepti autem sunt soni vocalis & consonantis similitudine: & figuræ ejjusdem & nominis homonymia. Hîc enim unà & eadem figura & nomine duæ literæ, admodum diversæ, continebantur. Non aliter atq; nomine arbusculæ, & stirps & mulier, artemisiæ & herba & mulier appellatæ sunt.

DE FIGURA J APUD Græcos.

AD hanc ergo homonymiam tollendam, figura peculiari & nomine opus eſt. Verum ut nemo ferè hactenus de Jod conſonante, hîc quicquam ſuſpicatus eſt: ita neq; de figura aut nomine, quiſquam cogitavit.

Grammatici Græci recentiores, cum viderent, hanc diſtinctionem vocalis & conſonantis, quam tamen non ſatis agnoverunt, neceſſariam eſſe: eam punctulis duobus, quæ vocant διαιρέσεως, quibus vocalis notatur, moliti ſunt: ut βασιλέϊ, βασιλεῖ.

Sed diſtinctio per diverſas figuras certiſſima & commodiſſima eſſet. Ea autem commodiſſimè fieri poteſt, ſi pro vocali, figura uſitata i vel I ſcribatur: & ita, appelletur: pro conſonante autem j vel J, quod eſt ita caudatum, & Jota vel Jod appelletur. Quorum illud nomen ex hoc factum eſt. Quæ ſcriptio etiam Adolpho Melcerko placuit. in commentario, de veteri & recta pronunciatione linguæ Græcæ. Is autem jota, ante vocalē tantum, ut in ἰουδαῖος & ſimilibus, conſonantem eſſe putavit.

Atq;

Atq; hæc distinctio utilis & necessaria esset iis, qui veterem pronunciationem Jota, hîc sequuntur: ut sunt Angli & alii: & diphthongum tolleret.

DE J APUD LATINOS.

LAtini hujjus consonantis sonũ & usum, & ante & post vocalem habent. Sed varium eorum de ea judicium est.

DE J ANTE VOCALEM.

PRimum ante vocalem est, ut Jaceo, Jecur, Jocus, Justus. Quod à consvetudine & pronunciatione lingvæ Græcæ diversum est.

Hîc ergo Grammatici Latini veritatem facile viderunt. Cum enim hîc nihil à Græcis præscriptum haberent: suo judicio liberè usi, maturè J hîc consonantem esse viderunt & docuerunt.

Priscianus pag. 10. J pro simplici consonãte est: Quando ab ea incipit syllaba, in principio dictionis posita: subseqvente vocali in eadem syllaba: ut Juno Jupiter. Et paulò

post: pro simplici quoq; consonante, in media dictione invenitur: sed in compositis, ut injuria, adjungo, ejectus, réjice. Virgilius in Bucolicis:

Tityre pascentes à flumine rejice capellas.

Proceleusmaticum posuit, pro dactylico. Hæc Priscianus. Quanquam Scaliger hîc lib. 1. cap. 12. Rejice, in versu Virgilii, non rectè per duplex i, scribi & legi affirmat: sed potius rejce, per j consonantem, vocali abjecta, legendum esse. Et alium versum pro exemplo substituit. Georg. 3.

Rejice: ne maculis infuscet vellera pullis.

DE J POST VOcalem.

D J post vocalem, varia est ratio: & magis varia Latinorum opinio. Nam consonãs hîc, in quibusdam dictionibus & olim sonuit: & hodie etiam sonat: & à Latinis consonans esse agnoscitur & docetur: In aliis autem olim quidem sonuit: sed hodie non sonat. Et hîc pro vocali, semper ferè habita est, exemplo Græcorum.

DE J POST VOCALEM hodie ſonante.

J ergo conſonans, hodie ſonat, partim in medio dictionis, partim in fine. De qva Priſciani judicium audiamus. Ac primum de J in media dictione.

DE J POST VOCALEM, in medio dictionis.

PRimum ergo poſt vocalem, conſonantem eſſe & poſitionem facere fatentur, cum in medio dictionis geminatur. Priſcian. pag. 10. J inqvit, pro duplici conſonante eſt: Qvando ab ea incipit ſyllaba, poſt vocalem ante ſe poſitam. ſubſeqvente qvoq; vocali in eadem ſyllaba: ut majus, pejus, ejus, in qvo loco Antiqvi ſolebant geminare eandem j literam: & majjus, pejjus, ejjus ſcribere. Qvod non aliter pronunciari poteſt, qvam ſi cum ſuperiore ſyllaba, prior j, cum ſeqvente, altera proferatur: ut pejjus, ejjus, majjus, & duo jj pro duabus conſonantibus accipiebant. Nam qvamvis j ſit conſonans, in eadem ſyllaba, geminata, jungi non poſſet:

Ergo non aliter quam tellus, mannus proferri debuit. Unde Pompejji quoq; genitivum per tria i antiqui scribebant. Quoniam duo superiora, loco consonantium accipiebant, ut si dicas, Pompejji, Nam tribus iii junctis, qualis possit syllaba pronunciari? Nam postremum i pro vocali accipiendum est. Quod Cæsari doctissimo artis Grammaticæ placitũ fuisse, à Victore quoq;, in arte Grammatica, de syllabis, comprobatur. Et pag. 30. In Græcis verò quoties hujjusmodi apud nos fit Diæresis penultimæ syllabæ. j pro duplice consonãte accipitur, ut majja ꝑ maj̃a & Ajjax ἀj̃as. Et pag. 31. oe, est quando per Diæresin profertur in Græcis nominibus: & Græcam servat scripturam. Pro o enim & j ponitur. Quæ tamen, sicut supra dictum est, locum duplicis consonantis obtinet. ut Troja pro τροj̃α, & maja pro μαj̃α. Hæc Priscianus. Ergo j etiam post vocalem ejjusdem syllabæ, in medio dictionis consonans est Prisciano.

Cum Prisciano sentit etiam Fabius lib. 1. cap. 5. Sciat quoq;, inquit, Ciceroni placuisse ajjo, Majjaq; geminata j, scribere. Quod si est, etiam jungetur, ut consonans.

Et Terentianus qui sic scribit:

J me-

J medio cum locatur hinc & hinc vocalium
Troja ſive maja dicas, pejor & jejunium:
Nominum primas videmus eſſe vocales breves:
J tamen ſola ſeqvente, duplum habere temporis.
Ergo vel loco duarum cōſonantium fungitur:
Vel gemella ſi locanda eſt: ut videtur pluribus:
Bis tibi vocalis eadem præbet uſum conſonæ:
Ante vocalem ſeqvendo, cum priore ſyllaba:
Prædita mox & in ſeqventi, jure qvo ſit conſonans.

DE J IN FINE DICTIONIS.

Je poſt vocalem ejjuſdem ſyllabæ, in fine dictionis, rarius eſt apud Latinos. Nempe in qvibuſdam vocativis Secundæ declinationis: & voculis qvibuſdam, ut hej apud Poëtas hujc & cuj. De hoc ergo j vocativi. Sic

agit lib.7. In vocativo ſecundæ declinationis: De Pompej & Vultej, inqvit, & Caj & ſimilibus vocativis: quæ j loco conſonantis, ante us habent in Nominativo: dubitatur, utrum j extrema pro vocali an pro conſonante ſit accipienda, quomodo in aliis caſibus. Qvod magis, more antiqvo, rationabilius eſſe videtur. Nam ſolebant illi non ſolum in principio, ſed etiam in fine ſyllabæ, ponere j loco conſonantis. Idq; in vetuſtiſſimis invenies ſcripturis, quoties inter duas vocales ponitur, ut eius, Pompejus, Vultejus, cujus. Qvod etiam omnes, qvi de literis curioſius ſcripſerunt, affirmant. Nec non metra oſtendunt, qvod dicimus. Et regulæ ipſius ratio in ſupradicto vocativo. Omnis enim vocativus in I deſinens, una ſyllaba minor eſſe debet nominativo ſuo: ut Saluſtius ô Saluſti. Virgilius ô Virgili, Terentius ô Terenti. Ergo ſi Pompejus & Vultejus triſyllaba ſunt in nominativo: neceſſario in vocativo diſſyllaba eſſe debent. Qvod non poteſt fieri: niſi j loco conſonantis accipiatur.

Hæc Priſcianus. Qvibus affirmat & probat jod in fine ejjuſmodi vocativorum, conſonantem eſſe. Idqve duplici ratione:

Primum

Primum quia antè in Nominativo, consonans fuit: Deinde quia Jod cum præcedente vocali, in unam syllabam coalescere non potest: nisi Jod loco consonantis accipiatur.

Harum posterior ratio, ut de priore nunc nihil dicam, vera solida & generalis est. Et proinde diligenter observanda j, inquit, non potest in his vocativis cum vocali præcedente, in unam syllabam coalescere, & cum ea proferri, nisi loco consonantis accipiatur. Concludo ex verbis Prisciani. Ergo Jod etiam in his voculis monosyllabis, quas recitat Priscianus, hej communiter: apud Poëtas, hujc & cuj, consonans est. Sic & in veteri diphthõgo Latina ej, ut partejs, quejs, jod consonans fuit. Et omnino consonans erit, quoties cum vocali præcedente, in eadem syllaba, profertur.

Atq; hic etiam Scaliger veritatem vidit: quam tamẽ ante à Prisciano visam & propositam esse non meminerat. Is ergo lib. 1. cap. 12. de j sic ait. Igitur non solum cum incipit ab ea syllaba, ut dixêre, consonans erit: sed etiam, quod omisêre, quum terminabit, esse posbit. Quin etiam, sequente consona, ut in pronomine hujc: Neque enim ut hic

est consonans: aspiratur enim. Neque est diphthongus: Et est monosyllabum. Atque idem j est, quod prius fuit in secundo casu hujus: sicut in cuj est, quod erat in cujus. Hæc Scaliger. Atque hactenus Latini non minimum meruere decus, vestigia Græca ausi deserere: & veritatem prodere, atque tueri.

DE J POST VOCALEM olim sonante.

J post vocalem a, e, o, semper ferè olim apud Latinos, ut & apud Græcos sonuit: & consonās erat. sed exceptis iis syllabis, de quibus nunc dictum est, in omnibus aliis Latini, Græcorum autoritatem secuti, J vocalem esse putarunt. Ac proinde hîc etiam Græcorum exemplo, diphthongos fecerunt, & eo nomine tres in primis syllabas appellarunt, ai, ei, oi: Hæc enim vetus scriptura fuit.

Deinde in his syllabis scriptura mutata est: & pro ai & oi, propter vicinitatem vocalis e & i, de qua in i, dictum est, ae & oe scriptum est. Priscianus pag. 32. pro i, inquit, e in diphthongo accipimus.

Præterea etiam pronunciatio mutata est. J enim consonans, difficilioris pronunciationis

nis est. Natura enim facilitate delectatur. Unde Cicero in Oratore scribit, fuga literæ vastioris x, ex axilla, alam, maxilla, malam facta esse. Ergo pro ae & oe, e simplex pronunciatum est, Et ætas, cælum, musæ dictũ est, quasi etas, celum, muse Et quamvis pronunciatio vera mutata est: tamen scriptura vetus & prava, veteris pronunciationis vestigium qualecunq; permansit.

Ei autem syllaba, in vocalem simplicem, e vel i, & pronunciatione & scriptione, mutata est.

Atq; hujjus rei locuples testis est Quintilianus. Qui & consonantis] veterem pronunciationem Latinam, Græcæ similem, & ejjus pronunciationis, & scriptionis veteris mutationem apertè ostendit lib. 1. cap. 12. Ai, inquit, syllabam, cujjus secundam, e nunc ponimus, variè per a & i efferebant: Quidam semper, ut Græci, Quidam singulariter tantum: cum in dativum vel genitivum incidissent. Unde pictai vestis & aquai, Virgilius, amantissimus vetustatis, carminibus inseruit. In iisdem plurali numero, e utebantur, hi sylle, Galbe. Hæc Quintilianus.

De ei autem syllaba, eodem capite ait. Diu-

tius duravit, ut ei jungendis, eadem ratione, qua Græci ει, uterentur. Hæc ille. Unde diu consvetudo mansit, ut pro i longo, ei scriberent Latini, ut paßim in Varrone videre est. Et Fabius eodem loco ostendit & ut parum commodum reprehendit. Ea inquit ratio casibus numerisq; discreta est: ut Lucilius præcipit:

Jam puerei venere: e postremum facito atq; i.
Ut puerei plures fiant.

Ac deinceps idem:

Mendacei, fureiq; addes e, cum dare furi Jusseris.

Quod quidem cum supervacuū est. Quia i, tam longæ, quam brevis naturam habet: tum incommodum aliquando: Nam in iis, quæ proximam ab ultima literam e habebunt, & i longa terminabuntur, illam rationem sequentes, utemur e gemina. Qualia sunt hæc avreei, argenteei & similia. Idque iis præcipuè, qui ad lectionem instituentur, etiam impedimento erit. Sicut in Græcis accidit, adiectione ȷ literæ. Quam non solum dativis casibus, in parte ultima ascribunt: sed quibusdam etiam interponunt, ut

ut λήιςη. Qvia Etymologia, ex divisione, inter syllabas facta, desideret eam literam. Hæc ille.

Verum hic Latini similiter atque Græci olim lapsi sunt: & hodie etiam in errore versantur. Qvos primum Græcorum autoritas in errorem induxit. Deinde ut Græcos, soni similitudo in i vocali & J consonante, & figuræ & nominis homonymia, decepit. Qvare ad hanc homonymiam tollendam & destingvendam hîc etiam figura peculiari & nomine est opus.

DE FIGURA J, APUD Latinos.

NEmo veterum Latinorum huic consonanti figuram & nomen dedit: qvibus à vocali I, distingveretur. Nisi fortè Claudius Imperator id fecit. Qvem Svetonius scribit tres literas Romanis imperavisse. Qvæ autem eæ fuerint, tacet. Duæ nominantur à Prisciano, digamma & antisigma. Fortasse hujjus etiam consonantis figura aliqva & nomen factum est.

Scaliger lib. 1. cap. 40. pro hac consona

ponit figuram hanc Ɨ. Sed eam uſus non frequentavit.

Petrus Ramus in Grammatica Latina & Scholis Grammaticis, commodiorem figuram, & jam ante uſitatam, & cum figura vocalis I cognatam, proponit. Eam nempe qva hîc utimur, j vel J. Eiq; nomen Hebraicum Jod accommodat. Nos, inqvit, Hebræorum exemplo Jod appellamus, & figuram ei tribuimus, qvam in Hiſpanorum & Francorum ſermone, verſatam perſpeximus. Jam pridem enim Hiſpanis, neſcio qvis dedit. Frãciæ certè nunc nuper Ludovicus Megretius utendam propoſuit. Hæc ille.

At hanc figuram etiam Germani, Dani & alii, typographi præſertim, dudum amplexi ſunt, & jam diu uſurpant.

Hæc ergo figura, non ſolum ante vocalem in lingva Latina: ut hactenus ferè factum eſt: ſed etiam poſt vocalem, tum in Græca, tum Latina lingva, ſcribi poteſt: ut in hoc ſcripto, à nobis factum eſt.

DE J IN LINGVA Danica.

In lingva noſtra Danica præſertim Cimbrica,

brica, hæc consonans, admodum freqvens est. Qvare hîc etiam ejjus figuræ usus ad rectã & accuratam scriptionem & lectionem admodum utilis & necessaria est.

Ante vocalem ut Jact venatio, Jeg qvercus, Jæg ego, Jord terra. Et consona præcedẽte, ut Sjeb smegma, ljer argilla, njes nasus, tjær pix, djærro avdax, kjær charus, kjẽr carrus, kjẽrn granum, hjel integer, hjelm galea, hjert cor, hjor grex, hjõr pastor, gjær fæces, gjær sæpes, gjern libenter, gjøre facere, fjel asser, fjer penna, fjor fretum. Pjer Petrus, bjero mons, bjelck trabs, mjel farina.

Post vocalem, ut maj frondes festæ vel verbenæ, mãj locus palustris, ẽjdom possessio, sej lentus. Smej faber, lẽj conducere, lẽjdreng mercenarius, nej non, dej massa, vej ligna, væj via, fẽj verrere, bẽjl procus. Atqve hactenus de Je.

G

G, EG vel GE, fit pulsu leniori: ut Aeneid. 10.

Agnovit longe gemitum præsaga mali mens.

Terentianus cum C conjungit: & obtusius qvam C, sonare ait:

G porro retrorſum coït: & ſonum prioris
Obtuſius ipſi propè ſufficit palato.

Qvintilianus etiam, cum intermedias, non agnoſceret, cum c conjunxit, & ejjus ſonum molliorem & hebetiorem eſſe dixit. Et ideo Diomedes lib. 2. novam conſonam eſſe dixit. Sed cum C conjungi non poſſe videtur. Nam illic genuini, hîc dentes genuinis vicini lingva pulſantur. Qvare loca pulſus & ictus distincta ſunt. Ac proinde literæ etiam diſpares.

COGNATIO.

Cognatio tamen est C cum G, & commutatio, ut κυβερνήτης, *gubernator,* κόβιος, *gobius. Qvadringenta, ſeptingenta, pro qvadrincenta, ſeptincenta.*

Et G in C tranſit, ut ago actus, tego tectus, lego lectus, tego texi vel tecſi, pingo pinxi vel pingſi.

Unde & C pro G & cõtra, in qvibuſdam nominibus propriis, ſcripta est. Qvintilianus lib. 1. cap. 12. Qvid qvæ ſcribuntur aliter, qvam pronunciantur. Nam & Cajjus C litera notatur. Nec Cnejjus eam literam, in præno-

prænominis nota, accipit, qvam ſonat.

Terentianus eandem cognationem & permutationem expoſuit his verbis:

Scribimus prænomen unum & C
 qvidem præponimus.
G tamen ſonabit illic: qvando Cneũ
 enuncio,
Aſperum qvia vox ſonorem inter-
 polat.
Vel priores G Latini nõdum ab api-
 ce finxerant.
Cajjus prænomen proinde C nota-
 tur, G ſonat.
Sic amurca, qvæ vetuſtè ſæpè per C
 ſcribitur:
Eſſe per G, proferendam crediderũt
 plurimi.
Qvando ἀμοργὴ Græca vox eſt, γάμμα
 origo præferat.

G etiam tranſit in S, ut ſpargo ſparſi, mergo merſi.

CONSONANS LAbialis.

HActenus conſonans lingvalis fuit: ſeqvitur labialis. Labialis eſt qvæ pulſu

& ictu labii inferioris formatur. Etsi enim labium etiam superius nonnihil moveatur: tamen inferius præcipuè pulsat: Et pulsat non tantũ labrum superius, sed etiã dentes. Quare hinc præcipuè distinctio petenda est. Hæc consonans labialis ergo, os ferè clavdit: & labiis contractis, instar posteriorum vocalium profertur. Unde & naribus magis resonat, & contracta etiam dici potest. Hujus avtem minor est natura numerus. Hic enim loca pavciora distincta sunt: Qvibus pulsus variari & distingvi possit. Atqve hinc fit, qvod homines loqventes avt canentes hiare ferè videantur. Qvod plures sint consonantes lingvales, in qvibus os hiat: quã labiales, in qvibus os clavditur. Hîc etiam soni ferè bini similes sunt.

LABIALIS LABIO-dentalis.

L*Abialis duplex est: labii unius avt utriusqve. Unius est, qvæ labio inferiore ad dentes superos applicato, formatur: & labiodentalis dici potest. ut V & F.*

V

V, EV vel VE, labio inferiore nonnihil con-

contracto, & interiore sui parte, levius dentes premente, lenius efflatur, ut Aeneid. 5.

Brevibusq; vadis, frustraqve vocantem.

Hæc consonans magnam etiã, cum secunda vocali contracta u, cognationem habet. Unde & facilè hæc in vocalem per Diæresin syllabæ transit: Et vocalis in hanc per crasin: ut solvit soluit. Unde & hæc consonans Græcos & Romanos magna ex parte fefellit. Nec satis vis ejjus hacten⁹ intellecta est. Eiq; idem ferè qvod Je accidit: Discrimen tamẽ soni vocalis & consonantis hîc manifestius est, qvam in Je fuit. Nam in u vocali, labrũ inferius, dentes nec tangit, nec pulsat. Qvod utrumq; in v consonante fit. Et hæc positionẽ seqvente consona, facit. Qvæ res consonantem esse ostendit à vocali natura & sono distinctum. Qvare ei figura & nomen, dandũ est: ut fecimus. Usus ejjus in omnibus lingvis est. Sed qvoniam hæc etiam consonans & ejjus usus non satis hactenus perspectus & explicatus est, nos historiam & doctrinam ejjus altius repetemus.

DE V APUD HEbræos.

HEbræi ergo hanc etiam consonantem à vocali figura ו, & nomine vav distinctam habent: Quam & ante & post vocalem usurpant.

Ante vocalem, ut:

וָלָד valád dissyllabum, proles.

וַשְׁתִּי vásti trisyllabum, nomen mulieris.

וְהָאוֹר vehaór, trisyllabum : & lux.

Post vocalem, ut:

שָׁלֵו schalĕv: dissyllabum, salvus.

פִּיו piv, monosyllabum, os ejjus.

Verum ut Jod, ita & vav, antequam vocales punctis scribi cæperunt: etiam pro vocali o & u, scripta esse ab Hebræis videtur. ut sentit Elias Levites. Atq; ita & vocalis & consonantis nota fuisse. Quod Græci & Latini ex parte secuti forte sunt.

DE V APUD GRAEcos.

GRæci vav consonantem ante vocalem communiter non proferebant. Sed privatim

vatim tantum. Communiter enim ypsilon seorsim ut vocalem, protulere, ut:

ὕαλος, *hyalos, trisyllabum.*

ὕελος, *hyelos, trisyllabum.*

Aeoles autem privatim hanc consonantem ante vocalem proferebant. Et eam figura & nomine, à vocali distinxerunt. Ac figura F vel Ⅎ, usi sunt. Nomine autem duplici usi sunt: primo digamma, quod geminum gamma sonat, & ex figura sumptum est. Quæ duobus gamma Græcis coniunctis, hoc modo, ϝ similis est. Altero vero vav. Quod Hebraicum est: ab Hebræis sumptum, & ex sono ipso factum est. Sic ergo scribebant & proferebant. Fελένην *velénen, Helenam:* δημοφάFων, λαFοκάFων, *Demophavon, Lavocavon, ut est apud Priscianum pagina 11. & 12.*

Post vocalem communiter Græci omnes ypsilon ut consonantem proferunt, præsertim post alpha & epsilon, ubi & positionem consona sequente, facit. Nam post omicron, omicron & ypsilon, vocalem u ferè sonabant, ut supra docuimus. Post Jota vel ita, ypsilon rarior est, & ut vocalis y, profertur per Diæresin, ut ἴϋγξ, *lynx,* ἰϋγμός, *lygmos*

clamor. De Alpha Plutarchus teſtis eſt. Alpha, inqvit, Jota & Ypſilon, ſeqventẽ, & συμφωνοῦντι, conſonante utitur.

Grammaticæ etiam Græcæ ſcriptores plæriq; de Ypſilon poſt vocalem, in eadem ſyllaba, tradunt, eam proferendam eſſe, ut v conſonantem αὐλὴ quaſi avla, εὖρος quaſi Evrus. Qvod qvid eſt aliud dicere qvam conſonantem eſſe?

Poſt alpha ergo conſonans eſt & poſitionem facit, ut:

ναῦς, navs, monoſyllabum, navis.
αὐλος, avlos, diſſyllabum, tibia.
αὐλεῖν, avlejn, diſſyllabum, tibia canerẽ.

Poſt epſilon conſonans eſt & poſitionem facit, ut:

ζεῦς, zevs, monoſyllabum, Jupiter.
εὖρος, Evrus, diſſyllabum, Evrus.
εὕδω, hevdo, diſſyllabum, dormio.

Sed Grammatici Græci hic tamen vulgo hactenus ypſilon non conſonantem ſed vocalem eſſe putarunt. Unde & hic diphthongus facta av, ev. Sed omnes hic errarunt: ſoni vocalis & conſonantis ſimilitudinẽ: & figuræ ejjuſdem & nominis homonymia decepti.

cepti. Ad quam homonymiam tollendam, figura cum nomine, consonanti huic propria, necessaria est.

DE FIGURA V, APUD Græcos.

Ut nemo hactenus de consonante hîc cogitavit: ita etiam de figura consonantis nemo cogitavit. Grammatici quidem Græci recentiores vocalem hîc u consonam, quam tamen non agnoverunt, punctis quæ vocant Diæreseos, discernunt: ut ἄϋλος, ἄϋπνος. Sed distinctio per figuram certior & commodior esset.

Quod commodissimè fieri potest: si figura vocalis usitata v, consonanti tribuatur, & vav more Hebraico, & Aeolico appelletur. Pro vocali autem, scribatur figura Latina y, quæ est tantum ypsilon caudatum, Qua in vocibus tantum Græcis scribendis, Latini usi sunt: Et nomine yta, vel kybbutz Hebraico more appelletur, ut ἄγλος, ἄγπνος.

DE V APUD LAtinos.

Latini hanc consonãtem, & ante & post vocalem, proferunt. Et ante vocalem

quidem, consonantem esse, partim confitentur & docent: partim negant aut dubitant.

DE V ANTE VOCALEM, SYLLABAM INCHOANTE.

VAu ante vocalem, partim syllabam inchoat: partim consonantem sequitur. Quando syllabam inchoat, consonantem esse fatentur: Quod ab Aeolibus didicêre, ut in vadum, verbum, vis, vola, vultus, servus, navita. Atq; hîc Latini quidam more Aeolum, etiam figuram & nomen huic consonanti tribuerunt.

Priscianus pag. 11. v vero loco consonantis posita, eandem prorsus in omnibus vim habuit apud Latinos, quam apud Aeoles digamma F. Unde ei à plærisq; hoc nomen datur, quod apud Aeoles habuit olim F digamma, id est vav, ab ipsius voce profectum: teste Varrone & Didymo, Qui id ei nomen esse ostendunt, pro quo Cæsar hanc figuram Ⅎ scribere voluit. Quod quamvis illi rectè visum est: tamen consvetudo superavit. Hæc Priscianus. Atq; idem etiam alii tradunt.

Teren-

Terentianus ita ſcribit:

Verſa vice, ſi ſit prior v, ſeqvatur illa:
Cum dico, vide: contulit I ſonum priori.
Aſt ipſa manet tempore, qvo ſonabat antè.
Vocalibus hoc & reliqvis prædita ſervat,
Vt vade, veni, vota refer, teneto vultum.
Unde Aeoliis litera fingitur digammos,
Qvæ de numero ſit magis conſonantium:
Vocalis in íſtum magè qvam verſa ſit uſum,

Vav ergo ſyllabam inchoans Grammaticis Latinis conſonans eſt: ſicut Aeolibus.

DE V ANTE VOCALEM, CONSONAM SEQVENTE.

INterdum vav ponitur inter conſonantē, qvæ ſyllabam inchoat: & vocalem in eadē ſyllaba ſeqventem. Conſonans autem præce-

dens est ferè S, Q, vel G. Atq; hîc Q in primis pro C scribebat olim & hodie etiam scribitur. De vi autem v, variæ opiniones erant. Plæriq; vocalem esse putarunt. Diphthõgum tamen hîc non fecerunt.

Qvintilianus lib. 12. cap. 10. Duras, inqvit, & illa consona, syllabas facit, qvæ ad conjungendas demum sibi subiectas vocales, utilis est, aliàs supervacua: ut eqvos & eqvum scribimus.

Sic & Terentianus:

Namq; Q pręmissa super u, simul mugit sibi,
Syllabam non editura, ni comes sit tertia
Qvælibet vocalis, illis hoc & exemplis proba.
Namq; eqvos vel æqvor, qvestus avt aqvam scribimus.
Et qveo & qverela, qvercus & qvater, Q prædita est.

Sed aliter Priscianus pag. 8. Q verò, ait, propter nihil aliud scribenda videtur esse, nisi ut ostendat seqvens u, ante vocalem, in eadem sybaba positam, perdere vim literæ.

Et pag. 22. Est, inqvit, qvando amittit v vim

vim tam vocalis, qvam cõſonantis. Ut cum inter Q & aliam vocalem, ponitur: ſicut jam commemoravimus, ut qviſqvam. Hoc idem plerumq; patitur, etiam inter G, & aliqvam vocalem, ut ſangvis, lingva. S qvoqve antecedente v, & ſeqvente a vel e, hoc idem ſæpe fit ut ſvadeo ſvavis, ſveſco ſvetus, Hæc Priſcianus. Ubi qvaſi in ſalebris hærere videtur.

Verum contra Priſciani ſententiam, hoc etiam v conſonantem eſſe probat, primum argumentum cavſæ efficientis. Si enim proferas voces eas, qvas recitat Priſcianus: & ſimiles alias, qviſqvam, ſangvis, lingva, ſvadeo, ſvavis, ſveſco ſvetus: ſenties labrum inferius dentibus ſuperis admoveri, cum v in iis vocibus profertur. Deinde aliarum cõſonantium exemplum ſuffragatur. Nulla enim conſonans ideò naturam avt genus con ſonantis mutat. Qvia ſeqvitur aliam conſonantem in eadem ſyllaba. Conſonantes qvidem, qvo plures in una ſyllaba concurrunt, eo magis altera alteri cedit & ſeſe accommo dat: Sed nulla tamen conſonantis naturam amittit. Sicut & conſonans omnis vocali, qva cum jungitur, etiam ſonum ſuum ac-

commodat, & pro vocali quodammodo mutat: & tamen consonans esse non desinit.

Quod vero ad hunc locum attinet: Priscianus hoc loco sibi parum cõstare videtur. Vult enim v in ejjusmodi vocibus vocalem esse: & tamen affirmat eam amittere vim & vocalis & consonantis. Id est, nec vocalem, nec consonantem esse. Quæ est manifesta contradictio: perinde ac si diceret: Est vocalis & non est vocalis. Deinde alterum omnino membrum falsum erit. Nam si litera est, aut vocalis, aut consonans erit. Omnis enim litera aut vocalis aut consonans est.

Postremo, alibi pag. 3. & 4. affirmat Priscianus, v in ejjusmodi vocibus quibusdam sonum habere literæ Græcæ ypsilon, id est, vocalis, in his dictionibus. Quæ quis, quæ & pingue, sangvis, lingua. Verum hoc primum ab altero loco discrepat. Ubi affirmat v amittere vim & vocalis & consonantis. Si enim sonat, ut ypsilon, jam vocalem sonat: nec vim vocalis amittit. Deinde hoc ut falsum reprehenditur. Neque enim vocalem ypsilon, sed consonantem vav sonat.

Scaliger lib. 1. cap. 8. Illud quoque, inquit, falsum

falsum erit, qvod veteres prodidêre: v cum post G vel Q, præcedit avt e, avt i, avt æ, Græcæ vocalis y vim obtinere. Neqve enim ullum sonum similem gerit. Si enim ita esset, Græci ipsi non tam laborarent. Haberent enim ad manus, suam literam: & scriberent ΗΥΙΝΤΟΣ: Qvod apud nos est Qvintus. Sed ipsi & scribunt ΚΟΙΝΤΟς Et pronunciationem illam, nullo modo possunt assequi. Ergo hoc vav etiam contra Priscianum consonans est.

Neq; obstat, qvod vav post Q liqvescat, neqve positionem faciat, ut in aqva, eqvus, liqvidus, aliqvis. Nam eadem ratione R & L liqvescunt, cum ponuntur post aliam consonantem, ut in patris, Atlas. Neqve tamen propterea consonantes non sunt, avt esse desinunt.

DE V POST VOcalem.

VAv post vocalẽ in primis & mediis syllabis vocum Latinarum, freqventius est, & consona seqvente, semper positionẽ facit: ut avdio, havrio, Evrus, Evge. In ultimis rarißimũ est: & ferè monosyllaborũ tãtum:

ut sunt avt, havd, lavs, favx, fravs, hev, hevs, sev, nev, vev.

De hoc ergo v & Priscianus, & alii omnes Grammatici, hactenus cæcutivére, & in errore versati sunt, ex quo nemo se explicare potuit. Priscianus quidẽ cum aliis nonnullis, de jod veritatem ex parte olfecit. Sed idem, cum aliis omnibus Græcorum opinione & avtoritate fascinatus, de consonante, hoc loco, nihil videre potuit. Omnes enim hic vocalem esse putarunt: & inde diphthongum au & eu Græcorum more fecerunt.

Hîc igitur argumentum Prisciani, quo Jod consonantem esse probat: de vav etiam locum habet: idq; nobis pro avtoritate Prisciani erit. Nam utriusqve literæ & Jod & vav, eadem hic ratio est: & idem quasi jus Sei & Titii. Quo jure Jod consonans est: eodem qvoqve vav. Unde & Priscianus pag. 9. eas quasi ejjusdem naturæ literas, conjungit. Et pag. 229. Non mirum est, inqvit, j consonantem in vocalem transire: cum v quoq; idem patiatur. Quasi dicat: Quod ad genus vocalis & consonantis attinet: eadem est utriusq; literæ ratio.

Quid ergo Priscianus de Jod ait? Jod, inquit,

quit, in vocativis Pompej, Vultej, non potest cum vocali in unam syllabam coälescere: nisi loco consonantis accipiatur. Hæc Priscianus. Concludamus de vav. Ergo vav etiam post vocalem, non potest cum ea in unam syllabam coalescere: nisi consonantis loco accipiatur. Coalescit autem. consonans igitur erit.

Qvod igitur alibi à Prisciano scriptum est: vav post vocalem scribi non posse: animadvertendum est. Falsum est enim pag. 28. vav, inqvit, id est, digamma, in fine syllabæ inveniri non potest. Unde cum antiqvi AF pro AB scriberent: mutata est F in B & scriptum AB. Hæc Priscianus parum rectè. Poterat enim æqvè av vel aF, scribi & proferri atqve AB: Sicut scribitur hev, avt, lavs. Et pag. 13. v, inqvit, consonans ante consonantē poni non potest. Ac proinde B pro v consonante, scriptum est, in voce cælebs. Est enim cælebs, qvasi cælestium vitam ducens. Hæc Priscianus itidem parum cavte. Nam potest æqvè cælevs scribi & proferri, atqve hevs, & Græcè βασιλεὺς. Prisciano ergo rectius judicanti, v etiam post vocalem consonans est.

DE FIGURA V APUD Latinos.

CLaudius Cæsar, hujjus consonãtis figuram olim proposuit: ab Aeolibus sumptam F vel Ⅎ. ut supra ex Prisc. dictum est.

Scaliger lib. 1. cap. 40. figuram V *proponit, sed eam usus non probavit.*

Petrus Ramus figuram V vel v proponit. Quam ex ipso usu sumpsit: Typographi, ait in scholis, nonnulli tacito consensu, figuram vav consonæ, hanc nempe v, pro digamma illo Aeolico, induxerunt: & figura videtur aptior: propter affinitatem, cum vocali u: & certè jam nobis usitatior. Itaqꝫ quod ratio jam pridem svaserit: & usus tacitus approbavit: negligendum non arbitramur. Hæc ille. Sed hanc figuram etiam Germani, Dani & alii, præsertim Typographi usurpant. Sed ante vocalem tamen. Hæc autem figura omnium commodissima videtur, etiam propter cognationem, cum figura Græca υ vav.

Theologus qvidam Gallus, magni nominis, tractatum nuper edidit: de Franciæ lingvæ pronunciatione. Is in eo tractatu, Petri Ra-

tri Rami consilium laudat: quod pro duabus consonantibus, duas novas figuras j & v proposuerit: sed factum nonnihil improbat: Quod v sit figura vocalis Græcæ ypsilon: sed factum etiam Rami probari posse, hinc intelligi potest. Hæc ergo hujjus consonantis figura in linguam Græcam, Latinam, & alias, literis Latinis utentes, rectè & commodè assumi potest: & ante & post vocalem scribi.

DE V IN LINGVA Danica.

Danica nostra lingva, præsertim Cimbrica, multum hac consonante utitur. Qvare & hac figura magnopere indiget.

Vav ante vocalem est, ut vact vigilia excubiæ. væt pondus, ved intelligentia, vid amplus vastus. vod madidus. Et consona præcedente, ut svort niger, ater. Qvinde mulier, qvol carbo. hvas acutus, hvid albus.

Vav post vocalem, ut avl agricultura, avten vesper. ø v oculus. Sæpius autem est, præcedente consona, ut ravn corvus,

rov qvies, raav ſiligo præda. Sav ſuccus arborum, sāv ſerra, sōv dormire, kov ſylva. Lav ſocietas, collegiū. lav humilis, lāv aptare. lōv fides, promittere. lø̄ v folium, l ø v vivere. Nāv rodere, navr terebrum, n ø̄ v pugnus, tenax, tāvs tacitus, tov lana, duo, funis navticus. tvyvl dubium, dav dies, d ø v ſurdus, kyv cōtentio, hāv hortus, hav mare ◡, havn portus, hōv avla, h ø v altus, mōticulus, collis, hvēvs crabro, javn planꝰ, gāv donum munus, gavn labor commodum, vōv periclitari, v ø̄ v tela, v ø v texere, favn amplexus, ulna, bø̄ v flectere. Pāv Papa, māv ventriculus, &c.

Qvidam præſertim Typographi in lingva Germanica, & noſtra, vocalem & conſonantem hanc, diſtingvunt figuris, 𝔳 ſimplicis & 𝔴 duplicis.

Itali hodiè huic conſonanti libenter præponunt G, initio dictionum. Jovianus de aſpiratione lib. 1. ubi hanc literam vocalem eſſe putavit. Qvid? inqvit, qvod cum litera G apud Latinos, nuſqvā jungatur literæ vav, ante vocalem, in prima dictionis ſyllaba: ſed avt in media, ut langveo, avt in ultima dictionis ſyllaba, ut pingvis: eò deventum eſt:

ut

ut omnis Italia non paucas quidem dictiones habeat à Gua, Gue & Gui, incipientes. Est quotidie nobis in ore Guardia & pro custodia & pro excubiis. Idq; nomen multorũ etiam oppidorum est. Et Guerra pro bello: & quod licet Latinum, tamen corruptum Guastare p vastare, & Gualterius & Guido & Guilermus. Quid quod Varius Veronensis, doctus vir, tamen in hoc, à multitudine non dissentiens, nomini suo, quod Romanum est (à Varo enim, seu malis varrio, sit Varinus) G præponebat semper, & Guarinũ scribebat. Hæc Jovianus.

COGNATIO V.

V cum H cognata est. Priscianus pag. 12. Sciẽdum, inquit, quod hoc ipsum Aeoles quidem ubiq; loco aspirationis ponebant F digamma: effugientes spiritus asperitatem. Nos autem in multis quidem, non tamen in omnibus illos sequimur. ut cum dicimus, vespera, vis, vestis.

Et ante Priscianum Terentianus quoque docuerat: hesperum vesperum, henetos, venetos, ἕσπαν vestam ἔσθητα vestem, facta esse.

Terentianus:

Nominũ multa inchoata literis vocalibus
Aeolicus uſus vertit, & digammon præficit.
Aeolica dialectos avtem miſta eſt Italæ.
Heſperum cum dico Græcè, veſperũ cognominat,
Ἑϛία ſic veſta facta, veſtis ἐσθὴς dicitur.
Qvos Homerus dixit Ἑνετοὺς, ille venetos avtumat.
V qvoqve vocalibus Græcis præponitur,
Ἔαρ eſt multis in uſu, & magis poëticum eſt.
Ἦρ enim nativa vox eſt, ille ver hoc dictitat
Et viola flos nuncupatur, qvem Græci vocant ἴον.

Donatus quoq; in locum Andriæ Terentianæ. Ex ara verbenas hinc ſume : verbenas qvaſi herbenas dici annotat.

S quoq; tranſit in v, ſecũdum Priſcianũ ut paſco pavi, quieſco qvievi, aſciſco aſcivi.

F

F, EF vel FE, labro inferiore medio, exteriori sui parte, dentes sectores arctius premente, per dentes & labij oras, copiosè efflatur, ut:

Forsitan & Priami fuerint qvæ fata
reqviris.

Hanc literam Terentianus, cum primam semivocalem fecisset: sic definit:

Imum superis dentibus deprimens
labellum
Spiramine leni: velut hyrta graja
vites:
Hanc ore sonabis: modo qvæ locata
prima est.
Adversa palati supera premendo
parte:
Obstansqve sono, qvem ciet ipsa lingva nitens.
Validum penitus, nescio qvid cogit
inire.

Capella, in F, inqvit, dentes labrum inferius deprimunt. Figura F apud Aeoles, ut ante dictum est, proximè consonantis v olim fuit: post verò ad hanc consonam notandam traducta est à Latinis.

Priſcianus pag. 28. Antiqvi Romanorum, Aeoles ſeqventes, loco aſpirationis eam ponebant. Habebat avtem hæc F litera, hunc ſonum, qvem nunc habet v, loco conſonantis poſita. Unde antiqvi af pro ab ſcribere ſolebant. Sed qvia non poteſt vav, id eſt, digamma in fine ſyllabæ inveniri: ideo mutata eſt F in B. ſifilum qvoq; pro ſibilum, teſte Nonio Marcello de doctorum indagine, dicebant. Et pag. 7. F Aeolicum digamma, qvod apud antiqviſsimos Latinorum, eandem vim, qvã apud Aeoles, habuit. Eum avtem prope ſonũ qvem nunc habet F, ſignificabat P cum aſpiratione. Sicut etiam apud veteres Græcos pro Φ, π & η. Unde nunc qvoqve in Græcis nominibus, antiqvam ſcripturã ſervamus, pro Φ, p & h ponentes, ut Orphevs, Phaëton. Poſtea vero in Latinis placuit verbis, pro p & h, f ſcribi, ut fama, filius, facio. Loco avtem digamma V pro conſonante. Qvod cognatione ſoni videbatur affinis eſſe digamma, ea litera.

Et paulò poſt, f locum Φ Græci apud nos obtinet. Qvod oſtenditur in his maximè dictionibus. Qvas à Græcis ſumpſimus, hoc eſt, fama, fuga, fur.

Item

Item pag. 14. Nos tamen qvoq; in Latinis dictionibus pro ph f scribere cœpimus, ut filius, fama, fuga nisi qvod est aliqva in pronunciatione ejjus literæ differentia f cum sono ph: ut ostendit ipsius palati pulsus, linguæ labiorum pag. 8. Hoc tamen scire debemus, qvod non tam fixis labris est pronunciunda f qvomodo p & h.

Videntur avtem Græci, Φ suum majjore conatu & pleniori spiritu pronunciasse, qvam Latini F. Qvintilianus lib. 1. cap. 5. Græci, inqvit, ita aspirare hæc solent: ut pro Fundanio Cicero, testem, qvi primam ejjus literam dicere non posset, irridet.

Diomedes aliam inter f & Φ differentiã facere non videtur: Nisi qvod f in Latina voce, ph in Græca adhibeatur.

Hebræi hunc sonum vel non habuerunt vel vav vel pe leni, expresserunt, ut hodie.

Germani propter cognationem, perperam v pro f scribunt & proferunt.

LABIOLABIALIS.

Labialis unius labii sic fuit. Seqvitur labii utriusq;. Ea est, qvæ labii utriusq; compressione formatur. Unde & naribus magis

resonat, & labiolabialis dici potest: Ea duplex est, conjuga & solitaria. Conjuga, quæ comparem sono similem habet, & in mediis quasi labiis nascitur: ut P & B.

P

P, EP vel PE, è mediis labiis arctius compressis erumpit. ut Aeneid. 2.

Barbarico postes avro, spoliisqve superbi.

Hanc Terentianus sic describit:

——altera contrà
Pellít sonitũ de mediis foras labellis.

Hebræi hanc consonantem figura פ, *& nomine pe exprimunt. Unde π & ϖ, pi Græcum & p Latinum factum est.*

B

B, EB vel BE, labiis mediis levius compressis, intus quasi continetur Aeneid. 2.

Barbarico postes avro spoliisqve superbi.

Terentianus sic eam describit:

Nam prima per oras etiam labella figit:
Velut intus agatur sonus.

Hebræi hanc literam figura ב, *nomine Beth exprimũt. Vnde figura inversa B Græca & Latina figura facta est: & nomẽ Græcum*

cum Betha. Græcum autem β, ut Latinum B, proferendum eſt. ut Cratini locus ille, ex ovium balatu βῆ, βῆ, demonſtrat. Græci vero recentiores, vitiosè pronunciant, ut v conſonantem.

COGNATIO P.

P mutatur in B ut Burrhus pro Pyrrhus. Qvintilianus lib. 1. cap. 5. Sed B quoq; in locum aliarum dedimus aliqvando. Unde Byrrhus, pro Pyrrhus eſt. Hæc ille. Et B contra in P mutatur: Sic ſuppono eſt pro ſubpono. Sic cum in thematis verborum eſt b, præteritis ferè mutatur in P. Priſcianus libro 12. Mutatur b in p, ſequente S, ut: ſcribo ſcripſi, nubo nupſi. Sic & in aoriſtis & præteritis Græcis. κρύβω ἔκρυψα, vel κέκρυπσα, κέκρυπται: λείβω ἔλειψα vel ἔλειπσα, λέλειπται. Priſcianus eo loco, hujjus mutationis cauſam generalem euphoniam adducit: rectius autem ſpecialē & propriā, ex affinitate literarum, attuliſſet: ut primo libro ꝓpoſuit.

Hinc etiam fit, ut ſcripta interdum b, tamen p ſonat. Qvintilianus libro 1. Quæri, inqvit, ſolet in ſcribendo præpoſitiones, ſonum qvem junctæ efficiūt, an quē ſeparatæ.

observare conveniat. ut cum dico, obtinuit. Secundam enim b literam ratio poscit, aures magis audiunt P.

B privatim transit in f, ut officio, sufficio, suffio. Sic brugis pro frugis olim fuerat. Fab. lib.1. cap.5. in v ut aufero. in G ut suggero, in h ut loco Qvintiliani citato. Belena pro Helena. Qvod & Priscianus pag.13. B item in C, ut occurro, succurro: Item in d. unde & apud Fabium est lib.1. cap.5. Nec non eadem fecit, ex duello, bellum. Unde duellios, quidam dicere ausi sunt bellios. Hæc ille. Item in R, arripio, surripio. In S, ut jubeo jussi.

M

Solitaria est: quæ cōpare caret: nempe M.

M, EM vel ME, labiis arctissime, undique compressis, & clausis, intus mugit, & naribus maximè resonat. ut Aeneid.1.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Terentianus sic eam describit, cum tertiam semivocalem fecisset:

At tertia clauso quasi mugit ore.

Et alibi:

Mugit intus abditū & cæcum sonū.

M, ait

M, ait Capella, labiis imprimitur. Qvintilianus lib. 12. literam mugientem appellat. Qvid, inqvit, qvod pleraqꝫ nos, illa quasi mugiente litera clavdimus. Qva nullum Græcè verbum cadit?

Qvintilianus lib. 9. cap. 4. Et illa, inqvit, Censorii Catonis. Die' hanc, æqꝫ in litera in e mollita. Qvæ in veteribus libris reperta, mutare imperiti solent. & dum librariorum inscitiam insectari volunt, suam confitentur. Atqve eadem illa litera, qvoties ultima est: & vocalem verbi seqventis ita contingit: ut in eam transire poßit: Etsiamsi scribitur: tamen parum exprimitur, ut:

Multum ille, &c. Et
Qvantum erat.

Adeo ut penè cujusdam novæ literæ sonum reddat. Neqꝫ enim eximitur, sed obscuratur: & tantum aliqva inter duas vocales velut nota est, ne ipsæ coëant.

Qvod verò Qvintilianus ait, M obscurari in carmine, id Priscianus vocat subtrahi. Priscianus pag 23. Finalis, inqvit, dictionis subtrahitur m, in metro plærumqꝫ: si à vocali incipit seqvens dictio, ut:

Illu' expirantem transfixo pectore flammas.

Et idem eodem loco, indicat, id olim non semper factum esse, vetustißimi tamen, inquit, non semper eam subtrahebant. Ennius in 10. Annalium:

Insignita ferè tum millia militũ octo.

Hæc ille. Quod verò Priscianus citat ex Ennio, id etiam ex Lucretio perspici potest lib. 1.

Corporum augebit numerum, summamq; sequetur.

Hebræi מ *figuram, nomine Mem, hic habent. Unde* μ *Græcum & Latinum factum est. Hîc autem observandum est, S ut consonantem principem, ante omnes solitarias consonantes, in una syllaba efferri posse, Ante tres palatinas, ut SRA, SLA, SNA & unam labialem M, ut SMA. In reliquis autem conjugis: tantum ante priores, efferri naturâ posse. ut STA, SCA, SJA, SVA, SPA. Ante posteriores, D, H, G, F, B, naturâ efferri non posse. Atque hoc in consonis conjugis, disponendis, ex parte secutus sum.*

CO-

COGNATIO.

Sonus M literæ, cũ ſono extremæ lingvo-palatinæ N, admodum cognatus eſt, qvare & ejjus naturam imitatur, & in eam facilè tranſit.

Priſcianus. M tranſit in N & maxime d vel t, vel c vel q ſeqventibus, ut: tam tandem, tantum tantundem, idem identidem, num nuncubi: Et ut Plinio placet, nunqvis, nunqvam, anceps pro amceps. Item ſeqvente f, ut anfractus. Vocali verò ſeqvente, intercipit b, labialem proximam. ut ambitus ambeſus, ambüſtus, ambages, nec non etiam in comburo combuſtus, idem fit.

Contra N mutatur in M, ſeqvente m. Unde illud Qvintiliani lib. 1. Immunis, ait, illud N qvod veritas exigit ſeqventis ſyllabæ ſono victum, m gemina commutatur. Item ſeqventibus cognatis b vel p, Autoribus Plinio, Papyriano & Probo, ut imbellis, improbus, ut eſt apud Priſcianum libro primo.

Mutatur & M in b, ut ſcamnum ſcabellum. Ne miretur puer, cur è ſcamno fiat ſcabellum, ait Qvintilianus libro 1. cap. 5.

Et B in M transit, ut summitto, globus glomus, Priscianus pag. 27.

Mutatur & S in M, & contrà: ut rursus, rursum. Priscianus pag. 25. Atq; hactenus consonans labialis fuit.

DE CONSONANTE gemina & factitia.

HActenus consonantes simplices & naturales fuêre, numero quindecim. Quibus an plures per naturam esse poßint: ut Scaliger lib. 1. cap. 20. sentire videtur, nescio. Ego, non esse posse, puto. Atque hæ consonantes ad perfectam locutionem & scriptionem necessariæ sunt, & sufficiunt. Atque his omnia omnino perfectè & accuratè dici & scribi possunt, quæ homo mente concipit, & ad alios efferre vult.

Præter has autem quædam consonantium figuræ, in linguis quibusdam extant: quæ ab hominibus non necessario factæ videntur: & duos ferè sonos consonantes complectuntur: in quas resolvi possunt: & scribendi tantum compendia sunt: quibus facile scriptura

ptura & Grammatica carere potesset, nisi usus eas recepisset & retineret. Imo verò manifesta sunt scripturæ vitia & incommoda. Una enim figura duas literas complecti scriptionis vitium, & lectionis impedimentum est. Hæ autem pro arbitrio hominum varie excogitari possunt. Et pro linguis variis variant.

GEMINA GRAECA & Latina.

HUjus generis consonans in lingua Græca multiplex est: Quod novum inventum esse, partim Palamedis, partim Simonidis, partim Epicharmi, Plinius lib. 7. cap. 56. ostendit.

DUPLEX.

HAec ergo duplex est. Duplex & aspirata. Duplex est, ita enim appellant, quæ S geminum, vel S & aliam consonam complectitur. Et gemino proinde ictu profertur. Quod in medio & fine dictionis præcipuè sentitur. Initio enim dictionis, posterior S nempe, simplex tantum ferè sonat: In priori autem conatus magis quàm sonus literæ

est. Hæc autem non solum lectionem obscuram & ambiguam: sed etiam derivationis rationem in declinatione & conjugatione obscuram reddit.

DUPLEX LINgvalis.

H*Aec duplex est. Lingvalis & labiolingvalis. Lingvalis est, quæ gemino linguæ ictu profertur ut* Z *&* Ξ.

Z Ζῆτα *zeta, in medio dictionis maximè duplex est. Nullam enim vocem claudit. Initio autem, ut ante dictum est, S simplex valet. Unde ex* ζάκυνθος, *Latini Saguntum fecerunt, ut ait Priscianus. Et valet vel s s geminum. Sic enim Latini reddiderunt ut* πατρίζω, *patrisso,* πιτίζω *pitisso,* μάζα *massa,* μεζέντιος *messentius.*

Plavtus

Plavtus in Menæhmo.

Non atticiscat, sed siceliscat, pro ἀττικίζει σικελίζει. vel δ & σ, ut φράζω quasi φράδσω. Unde & characteristica Aoristi secundi est δ, ἔφραδον. Prior enim geminarum thematis characteristica est. Dores literarum Metathesi, in σδ resolvunt; ut συρίζω συρίσδω, sic βάζω βάσδω. Unde vado Latinum est. Sic & Medentius dictum est, teste Prisciano: ut & odor, ἀπὸ τοῦ ὄζειν.

Capella refert Appium Clavdium hanc literam reformidasse, Qvod dum exprimitur: morientis dentes imitetur. Sed magis incommoda cavsa, reformidanda esse videtur.

Primum enim duæ diversæ literæ, ad duas diversas syllabas pertinentes, in una litera confunduntur. Unde expeditius legitur φράδσω quam φράζω.

Deinde characteristica, temporum à the-

mate derivatorum obſcuratur. Sic δ chara-cteriſtica aoriſti ſecundi ἔφραδον magis apparet in φράσω, quam in φράζω.

Latini Græcam figuram z & nomen aſſumpsére: idq; poſtremo: Quod ordo literarum Latinarum oſtendit. Qua tantum in Græcis vocibus uſi ſunt, ut zelus, zizania. Quidam ז Hebræum compoſitum eſſe volũt & valere ts vel ds & proinde cum z Græco convenire, ſed id in noſtra pronunciatione hodierna parum obſervatur aut ſentitur.

Ξ ξι Latinis eſt x, & nomine inverſo ix. Priſcianus pag. 4. x noviſsimè a Latinis aſſumpta, poſt omnes ponitur literas. Quibus Latinæ dictiones egent. Valet CS & GS.

Hujjus poteſtatem indicat Terentianus, cum de phi dixiſſet:

Mixtura ſecundæ geminum parat ſo
norem.
Qvia C ſimul, & qvę prior eſt, jugan-
do niſum,
Retrorſum adactam ſolidant pre-
muntq; vocem.

Varro etiam docet ix, valere CS & GS. Quid ſimilius, inquit, videtur, quàm in his eſt extrema ſyllaba, crux frux? Quas qui audit

dit voces, auribus potest discernere nemo. Cũ easdem non esse similes, ex aliis verbis intelligamus. Quod cum sint cruces & fruges: & de his extremis syllabis exemptum sit C, ex altero g, ut ex C & S crux ex G, S, frux. Quod item apparet, cum est ademptum S, Nam fit unum cruci Alterum frugi.

Priscianus idem libro primo repetivit, x duplex, modo pro CS, modo pro GS accipitur, ut apex apicis, grex gregis.

Verum hanc literam & Quintilianus & Cicero improbarunt. Quintilianus lib. 1. Nostrarum literarum ultima x, ait, Qua tamẽ carere potuimus: si non quæsissemus.

Cicero in Oratore. Quin etiam verba sæpè contrahuntur, non usus causa, sed aurium. Quomodo enim vester axilla, ala factus est: nisi figura literæ vastioris. Quam literam etiam è maxillis, è taxillis, vexillo & paxillo, consvetudo elegans Latini sermonis evellit.

Sic igitur Tullius. Unde intelligimus hac litera non tantum Romanos carere potuisse ut Quintilianus sentit: sed etiam voluisse: cum de industria sic ejus vastitatẽ fugerint.

Et qvidem si justa causa fugiendum so-

num literæ hujjus, veteres illi principes putaverunt: Multo justiore, figuram ejjus fugiendam putavissent. Nam CS & GS distinctius sonos suos exprimunt. Cum enim Rex & grex scribitur, dubium est utrum regs grecs, an recs gregs legendum sit. Quare, ut duplex est conjunctio CS & GS: Ita duplici charactere, opus fuit.

Sed quamvis duplex figura facta fuisset tamen incommodum, quod in zeta fuit, hîc etiam rediret: Quod una figura duæ diversæ literæ, ad duas diversas syllabas pertinentes, comprahendantur: ut texo pro tecso. Quod incommodum est iis, qui ad lectionem instituuntur. Deinde characteristicam casuum & temporum Græcorum & Latinorum obscurat. Quæ ex simplicium figurarum scriptione integra, magis appareret: ut in κόλακς κόλακος, ἅρπαγς ἁρπάγος, ἀλώπηκς ἀλώπηκος, μύρμηκς μύρμηκος, κύλικς κύλικος, τέτιγς τέτιγος, ϖεύκς ϖεύκος, φλόγς φλόγος, κάλυκς καλυκος, αὔτυγς αὔτυγος. *Et in Latinis, fornacs, fornacis, facs facis, harpags harpagis, fæcs fæcis, silecs silicis, codecs codicis, cornics cornicis, strygs strygis, fornics fornicis, mastigs masti-*

maſtigis, ſtygs ſtygis, bombycs bombycis, vocs vocis, crucs crucis, frugs frugis, arcs arcis, phalangs phalangis, conjungs conjugis.

Et in verbis, ut λέγω, λέγσω, ἔλεγσα λέλεγσαι, *rego regſi, dico dicſi, duco ducſi. ut ergo Simonidis inventione* Z: *Sic Palamedes inventione* Ξ, *nullum Grammaticæ adjumentum attulit: ſed detrimentum potius.*

LABIOLINGVALIS.

Labiolingvalis eſt, quæ ictu labii & lingvæ formatur, Eſtq; una, Ψ.

Ψ, ψ, *valet ps vel Bs. Sonat ps ut* αἴθιοψ αἰθίοπος, *Aethiops Aethiopis. BS. ut* ἄραψ ἄραβος, *arabs arabis.*

Hanc Latini, ut non neceſſariam repudiarunt. Niſi quod Claudius Cæſar pro ea antiſigma)(dicitur ſcripſiſſe. Priſcianus lib. 1. pag. 25. Pro ψ, *inquit, Claudius Cæſar, antiſigma, hac figura)(ſcribi voluit. Sed nulli auſi ſunt antiquam ſcripturam mutare.*

Priſcianus eodem loco Græcorum inventum nonnihil laudat. Sed hujjus compendii eadem eſt commoditas, quæ duorum ſuperiorum. Et ſicut Latini hac carere potuere: ita & duabus ſuperioribus. Nam & lectio

ambigua est, & incommodum est duas duarum syllabarum literas in unam compingere. Et characteristica rursum, in casibus & temporibus verborum Græcorum obscuratur. Quæ in integra scriptione magis perspicua esset. ut ὤπς ὠπὸς, κύκλωπς κύκλωπος, ὕδρωπς, ὕδρωπος, ἄραβς ἄραβος, φλέβς φλεβός, χάλυβς χάλυβος: *& in verbis* τύπτω τύπσω, ἔτυπσα, τέτυπσαι.

Hæc initio syllabæ, S tantum exprimere videtur: Si enim p & s conjungere coneris: in p conatus magis, quam sonus esse, & labia comprimi magis, quam sonare videntur: ut in ψάλμος, *psalmus.*

ASPIRATA.

Aspirata est, quæ H & aliam lingualem includit, ut Θ, Χ, Φ. *Sed Hæ non magis quam cæteræ, necessariæ fuisse videntur. Poterant enim si opus fuisset,* τ, κ, π, *non aliter atq; ῥ, cum apice scribi, aut post* τ, κ, π, *figura antiqua h, scribi, ut veteres Græci scripsére, quam scripturam Latini retinuerunt. Priscianus pag. 14. Atq; hic etiam locum habent ea, quæ de h post consonantẽ suprà diximus.*

Θ Θῆτα *theta, ab Hebræo teth est, ut in* τ,

dictum

dictum est. Latinè scribitur th, ut θησαυρὸς *thesaurus. Hac nota in judiciis utebantur Græci. Cum enim morti adjudicabãt reum, calculo suo inscribebant* Θ, *indicantes eum esse* θανατωτέον *morte afficiendum. Unde Persius Satyr.* 4.

Et potis es vitio nigrũ pfigere theta.

Et Martialis lib. 7.

Nosti mortiferum qvæstoris Castrice signum? (vum.

Est operę preciũ discere Theta no-

Islandi nostri consonantem compositam peculiarem habent, ut ex Bibliis Islandica lingva impressis apparet, hac forma þ *vel* þ *qvæ valet th, ut Islandi qvidã me docuerũt.*

Χ, χ, *chi, ut* ni *Latine scribitur, CH. ut* Χιονὴ *Chione, nobile scortum apud Juvenalem. De qva ita Martialis:*

Digna tuo cur sis, indignaq; nomine dicam.

Candida es & nigra es, Non es & es Chione.

Sic χλάμυς *chlamys,* χάλυψ *chalybs scribitur.*

Latini hac figura suum ix exprimunt, unde error extitit scribẽdi XPS. Qvod Græ-

ci per abbreviationem ſcribũt ΧΡΣ. x enim Latinum ſimile eſt χί Græco, & p Latinum ſimile ΡΩ Græco. Quidam huc referunt ח chet & ע chain Hebraicas, quæ tamẽ etiam ad C referri poſſunt.

Φ φῖ, phi vel fi. Latinè ſcribitur ph, & ſonat ferè f Latinum. Ea ſcriptura, in vocibus tantum Græcis Latini utuntur. ut Philoſophia, Philomela, Sophiſta. Exceptis paucis in quibus f pro φ Græco ſcribitur, ut pro φημὴ fama, φυγὴ fuga, φηγὸς fagus, φὼρ fur, μορφὰ Doricè, forma Latine, & ſic in aliis quibuſdam. Sed de φ plura in F dicta ſunt. Plato in Cratylo, ſpiritum vehementiorem & concitatiorem eſſe ait, in ζ ψ, φ.

HEBRAICA.

HEbræi unam figuram habent conſonãtis geminæ, ſuæ linguæ propriam, nempe שׁ Schin, Quæ puncto in dextro cornu poſito notatur, ut S ſimplex, puncto in cornu ſiniſtro שׂ Et valet S & C vel K, ut שֵׁם Skem nomen. Hæc autem ſatis commoda eſt, Quod in duas ſyllabas non diſtrahatur.

Hanc literam cum pronunciare non poſſent Ephratæi: cæſi ſunt uno die quadraginta duo millia, ut eſt Judicum 12.

Litera

- Litera *nativa simplex & necessaria*
  - Vocalis
    - Lingvalis *rictus*
      - Magni — A
      - Mediocris — E
      - Minimi — I
    - Labialis orbis
      - Plenioris — O
      - Mediocris — U
      - Minimi — Y
  - Consona
    - Lingvalis
      - Lingvo-palatina
        - Mobilis — S, R
        - Fixa — L, N
      - Lingvo-dentalis
        - Supera — T, D
        - Infera
          - Interior — C, H
          - Exterior — J, G
    - Labialis
      - Labiodentalis — V, F
      - Labio-labialis
        - Conjuga — P, B
        - Solitaria — M

LIBER

dus, De

ne

A c

doc

doc

ind

literarum doctri

præsertim, sempe

tatibus plena fui

nam accuratè ex

tricare non potu

Unde & ea d

admodum ab ips

apud Terentian

Et apud duos ex

Iterem Scaligerun

& Petrum Ramu

Hæc autem lit

LIBER SECUNDUS, De diversę doctrinę incommodis.

HACTENUS vera literarũ doctrina fuit. Nunc diversæ doctrinæ incommoda quædam indicanda sunt. Vulgaris igitur literarum doctrina apud Græcos & Latinos præsertim, semper spinosa & variis difficultatibus plena fuit. Ex quibus, qui eam doctrinam accuratè explicare conati sunt, se extricare non potuerunt.

Unde & ea doctrina, prolixè & variè admodum ab ipsis tractata est. ut est videre apud Terentianũ & Priscianum inprimis. Et apud duos ex recentioribus, Julium Cæsarem Scaligerum de causis linguæ Latinæ: & Petrum Ramum in Scholis Grammaticis.

Hæc autem literarum difficultas semper

discentibus insvavis fuit. Unde & illud fortasse est apud Horatium 1. Serm. Sat. 1.

—ut pueris olim dant crustula
blandi
Doctores: elementa velint ut discere
re prima.

Et eadem doctrinæ difficultas, doctrinam vitiosam arguit. In qva, vitia & Incommoda fuerint: qvæ eam difficilem reddiderint, & explicationem ejjus impedierint. Qvæcunq; enim præcepta in artibus ita difficilia & obscura sunt, ut intelligi & explicari omnino neqveãt, in iis vitium aliqvod esse non est dubium. Eaq; nullo pacto vera & legitima sunt. Qvod in tribus primis rationis & orationis artibus, maxime est considerandum. Artes enim inventæ sunt & constitutæ: ut discendi compendia, non dispendia sint, utq; docendi & discendi ratio sit facilior. Ut avtem in omnibus artibus & artium partibus: Ita maximè in primis omnis doctrinæ elementis, difficultas amolienda, & facilitas qværenda & amanda esset. Difficultas avtem tum tolli potest. Si cavsa ejjus primum cognita & perspecta fuerit.

Hujjus ergo difficultatis hæc præcipua cavsa

cauſa fuiſſe videtur: quod autores plærique non ſatis naturam & cauſas literarum naturales ex ore humano obſervarint: & ex iis literarum figuras æſtimarint & deſcripſerint. Ars enim omnis vera, naturæ tantū obſervatio & deſcriptio & quaſi pictura eſt & eſſe debet. Unde eſt illud Iuvenalis Sat. 14.

Nunqvam aliud natura, aliud ſapientia ſvadet.

Et doctrina cum natura congruens & conſentiens & facile intelligitur, & intellecta tenaciter hæret. Contra vero, qvæ à natura diſcrepat, avt cum ea pugnat: obſcura fit, difficilis & inſvavis.

Cum avtē in artibus ſemel à natura diſceditur & aberratur, pavlatim unus error alium gignit, & error errorem velut anſa anſam trahit. Omnis enim error fæcundus eſt: Et error initio parvus, in fine fit magnꝰ, ut eſt apud Ariſtot. lib. 1 de cælo cap. 4. ϗ ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος, πολλὰ συμβαίνει. Uno incommodo dato & conceſſo, plura ſeqvuntur. Id etiam in doctrina literarum accidit: in qva plura incommoda, unum ex alio, nata ſunt, Qvorum qvædam tantum præcipua nos notabimus.

PRIMUM INCOMMODUM Literarum ataxia & hysterologia.

INcommoda ergo, in doctrina literarum, alia Generalia, alia specialia sunt. Generale incommodum est omnium literarum: idq; ἀταξία & ἀμεθοδία: Quod sine vera distinctione generum & specierum, literæ vulgo proponi & tradi soleant. Unde & in variis linguis, ordo fere varius est. Et quidē apud Græcos & Latinos, vocales cum consonantibus cōfusè & permixtè proponuntur. Et cōsonantes cognatæ à cognatis procul disjunguntur.

Græci hoc ordine literas recitant:

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω.

Atque his figuris etiam numeros eodem ferè ordine exprimunt. Quod in libris Homeri numerandis, etiam factum est.

Latini hoc ordine:

A b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z.

Quod quo consilio factum sit nescio,

Plutar.

Plutarchus in Sympoſiacis lib. 9, Quæſt. 3. de ordine literarum Græcarum uſitato, aliquid quærit: ſed id non explicat. Quærit enim cur prima litera ſit alpha: cujjus rei cũ Protogenes Grammaticus, & Ammonius, aliquas rationes reddidiſſent: Zopyrio Grammaticus, quaſi Palæmon, eas deridens: Non, inquit, ratione aliqua, ſed fortuito caſu, numerus & ordo literarum, qualis eſt, extitit. ut hoc quoq; temere evenit: ut primus Iliadis verſus, totidem cõſtet, quot primus Odyſſeæ ſyllabis. Quod ipſum quoq; extremis eorũ verſibus contigit.

Scaliger lib. 1. cap. 38. ordinem diſcendi Elementa, ſibi explicandum & monſtrandũ proponit. Sed id admodum inconſtanter facit: & ordinem eum prorſus inexplicatum, & dubium magis relinquit.

Ἀταξία igitur & vulgaris literarum diſpoſitio, fortuita & rationis expers, primum in literis diſcendis incommodum eſt. Ordo enim & Methodus plurimum ad docendi & diſcendi facilitatem facit & rei cujjuſq; cognitionem & memoriam adjuvat. οὐδὲν οὕτως οὔτ' εὔχρηστον, οὔτε καλὸν ἀνθρώποις ὡς ἡ τάξις, *Id eſt: Nihil hominibus neque utilius*

neq; præstantius ordine: ait Xenophon in Oeconomico. Et Cicero de Oratore: Ordo est, qui maximè lumen affert memoriæ.

Qui ergo literas rectè & facile docere velit, ut ordinem artis adhibeat, necesse est. Qui ordo si in omni doctrina & arte, maximè laudatur & requiritur. Non est in primis omnis doctrinæ & artis elementis, negligendus aut contemnendus. Etsi enim elementorum figuræ, propter paucitatem, etiam sine ordine artis, ab ingeniosis præsertim, facilè disci possint & memoriæ mandari: tamen ordine adhibito: rectius, certius & facilius discuntur. & tenacius memoriæ inhærent. Cumque literæ ex partibus oris, lingua, labris, palato, dentibus describantur: nemo tam stupidus esse videtur, qui quidem linguæ, labrorum, palati, dentium discrimen norit, qui non literas ita descriptas, & facilimè discere, & tam diu meminisse, quam diu linguæ, labiorum, palati, dentium suorum meminerit, queat. Nulla autem, ne minima quidem discendi commoditas, negligenda esse videtur. Atque hæc etiam literarum Physica & Grammatica naturalis, voluptatem etiam quandam habere

bere

bere videtur. Quæ pueros allicere, & studia eorum excitare potius quam languefacere, possit.

Atque hoc ipsum cum viderent & sentirent homines sapientes, artiumque authores & Magistri, differentias & species literarum quæsiverunt. Ut inde ordinem literarum artificiosum instituerent. De qua re nunc dicendum est. Sed illud prius monendum est: quamvis à nobis ordo artis in literis tradendis laudetur: non tamen veterem literarum ordinem à nobis repudiari prorsus. Neque enim ille propter libros antiquos, præsertim lexica, hoc ordine scriptos & numeros literis expressos negligi potest. Quare exposita literarum doctrina & ordine naturali: ordo literarum antiquus subiici potest: & velut antiquitatis sacrum quoddam monumentum, perpetuo in Grammaticis conservari.

SECUNDUM INCOMmodum, conſonantium diviſio incommoda.

Primum apud Græcos & Latinos.

Speciale incommodum quarundam tantum literarum, nempe conſonantium eſt. Idq; duplex, plurium & paucior ũ. Plurium & quidem omnium primum conſonantium Diviſio incommoda eſt apud Græcos & Latinos in ſemivocales & mutas. Cum enim Grammatici viderent ἀταξίαν illam ad literas diſcendas & docendas, incommodum eſſe: ut ordinem inſtituerent, diſtinctio quæſita eſt: diſtinctio enim ordinem parit. Primo igitur diſtinctio literarum in vocales & conſonantes facta eſt. Quæ naturalis & vera eſt. Cum autem rurſum conſonantium diſtinctio quæſita eſt: conſonans in ſemivocalem & mutam diviſa eſt. Atq; hæc diſtinctio antiqua quidem eſt: ſed minus tamen commoda. Et quidem ex Aegypto in Græciã veniſſe videtur. Literarum enim inventionem & diſtinctionem Plato tribuere videtur in Philebo & Phædro, homini cuidam

Aegy-

Aegyptio Thevtho. Quem in Phædro ait artes etiam Mathematicas reperisse. Verum antequam loca Platonis & Aristotelis recito: diligenter observandum est veteres autores & Philosophos, & Platonem & Aristotelem, interdum aliorum opiniones recitare, & consveta magis quam vera sequi: præsertim cum obiter res attingitur: Interdum autem vera potius quam usitata tradere: cum videlicet suo judicio usi, accuratè rem expendunt. Id quod in Aristotele & libris, qui ei tribuuntur, est frequentius, quam in Platone. Unde & crebræ sunt in iis libris, sententiarum & doctrinarum pugnæ & dissentiones. Quod qui non observat: Aristotelem intelligere non poterit. Qui ergo Aristotelis sententiam quærit: varia ejus loca, ut inter se conferat & diligenter expendat, necesse est. Sed nunc loca Platonis, Aristotelis, & aliorum recitabimus & expendemus.

In Philebo hanc distinctionem literarum exempli causa, recitat: ut inde distingvendi artem doceat. Ἐπειδὴ, *inquit,* φωνὴν ἄπειρον κατενόησεν εἴτε τις Θεὸς εἴτε καὶ θεῖος ἄνθρωπος, ὡς λόγος, ἐν Αἰγύπτῳ, θεῦθ τινὰ τοῦτον γενέσθαι λέγων, ὃς πρῶτος τὰ φωνήεντα ἐν τῷ

ἀπείρῳ κατενόησεν οὐχ ἓν ὄντα, ἀλλὰ πλείω. Καὶ πάλιν ἕτερα, φωνῆς μὲν οὔ, φθόγγου δὲ μετέχοντά τινος. ἀριθμὸν δέ τινα καὶ τούτων εἶναι. τρίτον δὲ εἶδος γραμμάτων διεστήσατο, τὰ νῦν λεγόμενα ἄφωνα ἡμῖν. τὸ μετὰ τοῦτο διῄρει, τά τε ἄφθογγα καὶ ἄφωνα μέχρις ἑνὸς ἑκάστου καὶ τὰ φωνήεντα, καὶ τὰ μέσα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Id est: postquam vocem infinitam animadvertit sive Deus aliquis, sive divinus homo (qualem fama refert hominem nomine Theuth in Aegypto extitisse) qui vocales literas, in infinito eo, primum perspexit: nec unam quidem esse. sed plures. Et alias item quæ non vocis sed soni cujjusdam essent participes: illarumque numerum quidem esse cognovit. Tertiam deinde literarum speciem distinxit: earum quidem quæ nunc à nobis mutæ dicuntur: Deinceps literas soni expertes & Mutas ad unam usque singulatim discrevit, & vocales & medias eodem modo. Hæc Plato. Quibus tres literarum species facit Vocales, Mutas & Medias. Atque hunc locum Platonis Galenus de placitis Hippocratis & Platonis lib. 9. repetit.

In Cratylo autem sic scribit: Α'λλὰ τίς αὖ

εἴη

εἴη ὁ τρόπος τῆς διαιρέσεως, ὅθεν ἄρχεται ὁ μιμούμενος: ἆρα οὐκ ἐπείπερ συλλαβαῖς τε καὶ γράμμασιν ἡ μίμησις τυγχάνει οὖσα τῆς οὐσίας, ὀρθότατόν ἐστι διελέσθαι τὰ στοιχεῖα πρῶτον: ὥσπερ οἱ ἐπιχειροῦντες τοῖς ῥυθμοῖς, τῶν στοιχείων πρῶτον τὰς δυνάμεις διείλοντο, ἔπειτα τῶν συλλαβῶν. Καὶ οὕτως ἤδη ἔρχονται ἐπὶ τοὺς ῥυθμοὺς σκεψόμενοι, πρότερον ἢ οὔ. ΕΡ. Ναί. ΣΩ. ἆρ' οὖν καὶ ἡμᾶς οὕτω δεῖ πρῶτον μὲν τὰ φωνήεντα διελέσθαι, ἔπειτα τῶν ἑτέρων κατ' εἴδη. τά τε ἄφωνα καὶ ἄφθογγα (οὑτωσὶ γάρ δήπου λέγουσιν οἱ δεινοὶ περὶ τούτων) καὶ τὰ οὐ φωνήεντα μὲν, οὐ μὲν τοίγε ἄφθογγα.

Id est, Verum ecquis est divisionis explicationisq; modus. Unde is, qui imitatur, imitationis capeßit primordium? Nonne, quandoquidem imitatio essentiæ, literis & syllabis constat: rectißimum est, ut primum elementa dividantur? Quemadmodum qui rythmis dant operam, Elementorum vires initio dividunt atq; distinguunt: deinde syllabarum: deinde ad iustam legitimamq; rythmorum considerationem accedunt, non prius. Her. certè. Soc. Nonne & consentaneum est, nos hoc modo, primum dividere literas vocales, deinde reliquas secundum species,

Mutas videlicet (sic enim loquuntur ii, qui harum rerum periti sunt) & eas quæ vocales quidem non sunt, neque tamen mutæ. Hæc Plato. ubi rursum eadem Divisio trimembris repetitur.

Et eadem in Theæteto breviter indicatur. ΘΕΑΙ. καὶ πῶς τοῦ στοιχείου τις ἐρεῖ στοιχεῖα: καὶ γὰρ δὴ, ὦ Σώκρατες, τό τε σίγμα τῶν ἀφώνων ἐστὶ, ψόφος τις μόνον, οἷον συριττούσης τῆς γλώττης. τοῦ δ' αὖ βῆτα, οὔτε φωνὴ οὔτε ψόφος, οὐδὲ τῶν πλείστων στοιχείων. *Id est: Quomodo verò quis elementi elementa dixerit? Nimirum Socrates, & ipsa S litera, est vocis expers litera, strepitus quidam tantum, velut sibilante lingua. B autem literæ, neque vox, neque strepitus ullus est. nec complurium literarum.*

Plato autem hanc divisionem magis ut usitatam recitare, quam probare videtur. Nam apertè ostendit illam ex scholis Grammaticorum & Musicorum sumptam esse. In Philebo exemplum divisionis & Methodi Dialecticæ propositum: Exemplum, inquit, perspicuum ex literis sumi potest. Itaque in literis, quas didicisti, Protarche, exemplum cape. Doctrina igitur literarum hîc obiter propo-

proponitur, ut eam Protarchus in scholis didicerat. ut ab eo intelligi posset.

In Cratylo autem: sicut, inquit, qui rythmis dant operam, primum literas dividunt, deinde syllabas. Et paulò pòst: Sic enim loquuntur, qui harum rerum periti sunt. Magis ergo ex aliorum quam sua sententia hãc Divisionem Plato recitare videtur. Nam ipse in Cratylo melioris divisionis fundamentum etiam monstravit, ut supra est dictum. Et Plato magis διχοτομίας, *id est, bimembres divisiones, quam* τριχοτομίας, *id est, trimembres probat. Quoties* διχοτομία *fieri potest. In literis autem commodissimè fieri potest: in vocales & consonantes. Et consonãtes deinde in suas species dividi possunt. Neq; Plato Mutas & Medias satis apertè definit & discernit.*

Aristoteles post Platonem, eandem distinctionem in poëtica cap. 20. recitat: φωνῆς, *inquit,* μέρη, τό τε φωνῆεν καὶ τὸ ἡμίφωνον καὶ ἄφωνον. ἐστὶ δὲ φωνῆεν μὲν ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν. ἡμίφωνον δὲ τὸ μετὰ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν, οἷον τὸ σ, καὶ τὸ ρ. ἄφωνον δὲ τὸ μετὰ προσβολῆς, καθ' αὑτὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνήν, μετὰ δὲ τῶν ἐχόντων

τινα φωνὴν, γινόμενον ἀκουστὸν, οἷον τὸ γ. καὶ τὸ δ.

Id est, Vocis partes sunt vocalis & semivocalis & Muta. Est autem vocalis, quæ sine ullo ictu, vocem habet, quæ audiri possit. ut α & ω. Semivocalis est, quæ cum ictu vocem habet: quæ exaudiri possit: ut S & R. Muta, quæ cum ictu, per se quidem nullam omnino vocem habet, adjuncta vero iis, quæ aliquam vocem habent, exaudiri potest, ut G & D.

Hæc Aristoteles. Qui eas, quas Plato Medias appellavit, ἡμίφωνα, id est, semivocales appellat. Deinde etiam semivocales & Mutas apertius definire & distingvere conatur, sed utriusque definitio minus solida est. Nam quod semivocalem definit, quæ per se vocem habeat, sine vocali: falsum est. Nulla.n. consonans sine vocali sonum habet. Quod autem Mutam definit, quæ per se vocem nullam habeat: id omnibus consonantibus commune est. Quare Mutam à semivocali non distingvit.

Sed ipse etiam Aristoteles non tam videtur hanc distinctionem probare, quam ut usitatam recitare. Nam & ipse meliorem distin-

distinctionem consonantium monstrat alibi: ubi φυσικώτερος est: & magis naturæ mysteria aperit: præsertim de partibus animalium lib.2.cap.16. Et de Historia animalium lib.4.cap.9.ubi & omnes consonantes ἄφωνα, id est, Mutas appellat. Et in poëtica eodem loco, indicat se non exactè de iis differere. Nam, inqvit, de his sigillatim contemplari, in Metricis convenit. Et pavlò post: Harum contemplari differentias metricæ est.

Post Platonem & Aristotelem plærique Grammatici præsertim, hanc cōsonantium divisionem non amplexi & secuti sunt: & magis definiendis & distingvendis speciebus, illustrare studuerunt.

De hac ergo sic scribit Priscianus pagina qvarta: Sunt septem semivocales, qvæ ita proferuntur, ut inchoent ab e litera, & desinant in naturalem sonum, ut f, l, m, n, r, s, x. Sed x ab i inchoat. Mutæ avtem à se incipientes, & in e vocalem desinentes: exceptis K & Q qvorum altera in a, altera in u finitur, sua conficiunt nomina. H enim magis est aspirationis nota, qvam sit litera.

Deinde pag. 5. sic rursum scribit: Consonantium aliæ sunt semivocales, aliæ sunt Mutæ. Semivocales sunt, ut plerisq; Latinorum placuit, septem f, l, m, n, r, s, x. Sed f multis ostenditur modis Muta magis, de qua pòst docebimus. z quoq; utimur in Græcis dictionibus. Hæ ergo, hoc est, semivocales, quantum vincuntur à vocalibus: tantum superant mutas. Semivocales autem sunt appellatæ. Quæ plenam vocem non habent, ut Semideos, semiviros appellamus, non qui dimidiam partem habent deorum vel virorum: sed qui pleni dii vel viri non sunt.

Reliquæ sunt Mutæ, ut quibusdam videtur, numero novem, b, c, d, g, h, k, p, q, t. Et sunt qui non benè hoc nomen putant eas accepisse. Cum hæ quoq; partes sint vocis. Qui nesciunt, quod ad comparationem bene sonantium, ita sunt nominatæ. Velut informis mulier dicitur, non quæ caret forma, sed quæ est malè formata. Et frigidum dicimus eum, non qui penitus expers est caloris: sed qui minimo hoc utitur. Sic igitur Mutas, non quæ omninò voce carent, sed quæ exiguam partem vocis habent. Hæc Priscianus.

Is ergo Semivocales & Mutas, accuratius

quàm

quàm Aristoteles, definire & distingvere conatur. Cujjus doctrinæ summa est. Semivocalis est, quæ à vocali incipiens in se desinat, & plenam vocem non habet. ut f,l,m,n,r,s, x,z. Muta est,quæ à se incipiens, in vocalem desinat, & exiguam partem vocis habet.ut: b,c,d,g,h,k, p,q,t. Hæc doctrina Prisciani est. Nunc qvid in ea incommodi sit, videbimus.

A Prisciano igitur duplex differentia ad Semivocalem & Mutam definiendam & distingvendam affertur : nempe nomen & soni sev vocis magnitudo. Sed utraq; minus firma est.

Primum enim qvod ad nomina literarũ attinet,ea non sunt naturalia : sed ab hominibus facta. Qvare inde nullum literarum discrimen naturale & constans sumi potest. Nomina enim, ut & figuræ literarum mutari possunt. Nec in omnibus lingvis eadem sunt. Et in lingva Latina omnes consonantes, & ante & post vocalem proferri possunt. Ante,ut es, er,el,en,ed,et,ec,eh,ej,eg,ev,ef, ep,eb,em. Post, ut se,re,le,ne,de,te,ce,he,je, ge,ve, fe,pe,be,me. Qvod cum sit, perit discrimen semivocalis & Mutæ,ex pronunciatione & nomine diverso, petitum.

Adhæc differentia hæc eandem literam apud Græcos Mutam, apud Latinos semivocalem facit, ut Ξ vel χ. Nam eædem apud Græcos Ξι à consonante incipit, & in vocalē desinit: apud Latinos ix, à vocali incipit & in consonantem desinit. Atq; idem fit in Mi, Ni, Rho, Item Lamda & sigma, &c.

Porro Priscianus, qui hoc discrimen tradit in illud committit, dum contra aliorum sententiam, f, quæ à vocali incipiat, ad Mutas refert. Et zeta, quæ in vocalē desinat, ad semivocales. Atq; hoc incommodū etiā Scaliger, de causis linguæ Latinæ lib.1.c 9.notavit.

Quod autem ad soni & vocis copiam & exilitatem attinet, ea vel in omnibus consonantibus eadem est: vel ita obscura, vix ut distingui & observari possit. Quod deprehendi potest, si omnes consonantes eodem modo proferas, vel ante vocalem, ut se, re, le, ne, de, te, ce, ge, he, je, ge, ve, fe, pe, be, me, vel post, ut es, er, el, en, ed, et, ec, eh, ej, eg, ev, ef, ep, eb, em.

Et quod Priscianus ait: Semivocalem nō habere plenā vocem: Mutam verò exiguam partē vocis habere, quid differāt, an intelligi possit, nescio Tum quidem intelligi posset: Si Priscianus primū plenam vocē nobis definiret:

ret: deinde gradus & partes vocis non plenæ & exiguæ mõstraret & definiret. Quod fortè facere non potuit, nec potest quisquam.

Ex hac ergo obscuritate factũ est, ut hæc distinctio semper inter Grammaticos controversa fuerit: & semper de numero & ordine semivocalium & Mutarum dubitatum sit. De quibus Grammatici certant, & adhuc sub judice lis est. Quod ipse Priscianꝰ indicat. Semivocales, inquit, sunt, ut plerisq; Latinorum placuit, septem, &c. Et reliquæ sunt Mutæ, ut quibusdam videtur, numero novem. Item: Et sunt, qui non benè hoc nomen putant eas accepisse: Cum hæ quoq; partes sint vocis. Et pag. 7. Sciendũ tamen, quod hic quoq; error à quibusdã antiquis Græcorũ Grammaticis, invasit Latinos: qui φ, θ, χ, semivocales putabant: nulla alia causa, nisi quod spiritus in iis abundet, inducti. Quod si esset verũ, deberent, c quoq; vel t, addita aspiratione, semivocales esse. Quod omni caret ratione. Spiritus enim potestatem literæ non mutat: unde nec vocales addita aspiratione, aliæ fiunt, & aliæ ea dempta.

Ac privatim, F quidem litera, cum à Terentiano & aliis, inter Semivocales relata

esset: & prima semivocalis facta: Priscianus reclamavit. Miror, inquit, hanc inter semivocales potuisse artium scriptores. Et alibi F multis ostenditur modis. Muta magis. Et Mutam esse aliquot validißimis argumẽtis probare conatur pag. 7. 28. & 39. Sed ejus argumenta rursum collegit & confutat Scaliger de causis linguæ Latinæ lib. 1. cap. 15. Quam disputationem breviter ascribemus.

Argumenta igitur Prisciani hæc ferè sunt.

Primum. F pro Muta Græca φ, & ph usurpatur. Sic pro φημὴ, φυγὴ, φῶρ, primũ phama, phuga, phur. Postea fama, fuga, fur scriptum est. Ergo F Muta est.

Secundum. Nulla semivocalis ponitur ante l vel r, in eadem syllaba. At F ponitur.

Tertium. Nulla semivocalis ante L vel R posita, communẽ syllabam facit. At F facit.

Quartum. Omnis semivocalis in medio dictionis geminatur. ut arrha, olla, flamma, Ennius. At F non geminatur in ulla dictione nisi pro b vel d vel x vel s in præpositionibus posita, cum seqvẽs dictio, ab eadem incipit consonante. ut officio, sufficio, affectus, efficio, difficilis, diffundo.

Quin-

Qvintum. Omnis semivocalis dictionem aliqvam clavdit. At F nullam clavdit: nisi sui nominis dictionem.

Sextum. In præterito perfecto verborũ, nulla syllaba, vel in principio vel in fine geminatur: nisi qvæ à muta incipit, ut tondeo totondi, pendeo pependi. At syllaba ab F incipiens, geminatur, ut fallo fefelli.

Septimum. F nihil habet semivocalis, nisi nominis prolationem. Qvæ à vocali incipit. Sed nominis prolatio, potestatem & substantiam literæ mutare non debet.

Hæc præcipua Prisciani argumenta sunt qvibus probare conatur F Mutam esse. Ad ea sic ferè respondet Scaliger, ut neget argumenta, vera esse, qvæ pro veris sumit Prisc.

Primum igitur, qvod Priscianus Φ & ph mutam esse dicat, negat. P enim spiritu assumpto, fieri semivocalem. ut & θ & χ. ut & P assumpto sibilo. in Ψ.

Secundum itidem negat. Petit enim qvod probare debet. Nam f semivocalis ante L vel R ponitur, ut flo, fravs.

Tertium, ut rejiculum rejicit. Est enim supervacaneum, posito & cõcesso proximo. Nam si nulla semivocalis ante L vel R poni-

tur: neq; ullum ibi effectum habere potest. Quod syllabam nō facit, syllabam etiam communem efficere non potest.

Ad quartum, negat F non geminari. Dicitur enim offa. Neq; interest, utrum per se an per permutationem geminetur. Satis est enim geminari. Geminantur & aliæ Mutæ: ut obba, occa, reddo, Juppiter, rettulit. Neque semivocales omnes geminantur. Non enim duplices. Et veteres nullam consonantem geminarunt.

Ad Quintum. Negat necesse esse, ut omnia nomina semivocali claudantur, nec consequi. Si cæteræ semivocales claudunt nomina. Igitur F etiam claudere debere, si semivocalis est. Et AF olim pro ab, dictum est, teste Prisciano, ubi F vocem clausit.

Ad sextum. Negat Mutas tantum in præteritis geminari, Nam in fallo fefelli: f semivocalis geminatur. Si in Momordi, M semivocalis. Et apud Græcos, semivocalis geminatur: in σέσηπε, λέλειπε, μέμλωε, νένυφε.

Ad septimum, quod attinet, concedit nomen nō mutare vim literæ. Sed tamen ut nomen magis competeret semivocali, Græcā appellationē invertisse veteres, & φι, *dixisse ef.*

Hæc

Hæc ferè Scaliger. Ad qvæ qvædam addi possunt. Primum enim Priscianus non rectè, ex sola Latina lingva, avt Græca, literarum naturam æstimat. Literæ enim simplices, omnibus lingvis communes sunt, & earum natura ex pluribus lingvis æstimāda est. Deinde qvod ad primum Prisciani argumentū attinet, id tale est, ut cōtra Priscianum torqveri posſit. Nam f etiam pro h, eodem avtore, usurpatur. Et sic non esset omnino litera.

Qvod ad secūdum & tertium & sextum attinet responderi potest, propositionem syllogismi, ubiq; falsam esse: Est enim universale axioma, ex insufficienti observatione & inductione collectum. Qvod ubiq; evertitur. Si F pro semivocali sumitur: & ei per instantiam opponitur.

Qvod ad Qvartum & Qvintum attinet, primum syllogismus vitiosus est, nihil necessario concludens. Deinde qvod Priscianus, de f negat, in lingva Latina fieri: id in lingva Hebræa, Germanica & aliis fieri solet. ubi F & magis geminatur in medio dictionis & dictiones clavdit.

Postremum occupatio qvædam est. Potest enim Prisciano objici. At F nomē semivoca-

lis habet. Ergo semivocalis est. Respondet Priscianus: nomen non mutat potestatem & naturam literæ. Quod diligenter est observandum. Nam hæc responsio Prisciani, quæ vera est, totam doctrinam Prisciani evertit, quam ipse suprà tradidit: de semivocalium & Mutarum differentia & discrimine, ex nominis prolatione.

Quare ea differentia sola vera esset: quæ ex soni copia & magnitudine sumitur, sed eam aut nullam esse: aut ita obscuram, ut nō possit facile observari, & certò notari, ex hac ipsa Grammaticorum disputatione & controversia perspici potest. Si enim ea differentia vocis & soni in consonantibus, per naturam certa & liquida esset: de ea non tot secula, Grammatici dubitarent & litigarent.

Præterea, si differentia hæc in sono maximè, sine omni errore, notari & observari posset: ut S, R, L, N & M: quas vulgo ferè semivocales appellant: vocaliores & sonoræ magis videntur, quam reliquæ: Tamen hæc hujus differentiæ observatio, & consonantium ex ea distinctio, in semivocales & mutas, prorsus ad literas docendas & discendas inutilis esset: & ad cantum magis

quam sermonem spectare videtur.

Hæc enim distinctio nõ est sumpta ex causis literarum, & organis naturalibus, quibus literæ formantur: sed ex sono adjuncto obscuro & ambiguo: Quare, veram scientiam non gignit. Scire enim, ut ait Aristoteles, est rem per causas cognoscere. Cum igitur hæc distinctio, ex causa sumpta non sit: nec veram consonantium pronunciationem docet: nec earum ordinem naturalem ostendit. Unde facile & citò disci & memoria retineri poßint.

Deinde hæc distinctio non solum parum utilis: sed etiam noxia est. Nam hinc primũ subtilitates illæ natæ videntur, de literis primæ & secundæ euphoniæ apud Priscianum pag. 5. Et Rhetorum doctrina, qua oratori etiam præscribere voluerunt: quas literas in dicendo, ut asperiores & minus benè sonantes vitaret: quas ut svaviores & melius sonantes frequentaret. ut est apud Dionysium in Rhetoricis & Fab. lib. 12. cap. 10. Quæ prorsus otiosa subtilitas est. Omnis enim literæ & consonantes, partes sermonis sunt necessariæ: & sonum & usum in loquendo & dicendo, necessarium habent. Nec tam literarum,

quam verborū & rerum delectus, in dicendo, sapienti habendus est.

Deinde hæc eadem distinctio veræ & naturali distinctioni consonantium adversatur. Genera enim & species consonantium, natura distinctas, confundit. Primum enim simplices & compositas, id est, naturales & factitias confundit. ut in semivocalibus simplices S L R, &c. compositas X & Z. Deinde linguales & labiales permiscet. Sic in semivocalibus, labiales duæ F & M, cum lingualibus quatuor S R L N. In Mutis labiales duæ b & p cum lingualibus d, t, c, g, &c. Confunduntur. Quod magnum doctrinæ vitium est. Atque hinc factum est quod quamdiu Grammatici hanc cōsonantium divisionem retinuerint: veram & commodam, ex caussis sumptam divisionem & descriptionem earum reperire non potuerint.

Hæc ergo distinctio consonantium in semivocales & mutas: ut parum commoda aut necessaria, à multis Grammaticis, in doctrina literarum tradenda, neglecta est.

Ac privatim à Grammaticis Hebræis repudiata est.

CONSONANTIUM INcommoda Divisio apud Hebræos.

HEbræi rectè judicarunt: consonantes non ex soni copia & exilitate, sed ex causis naturalibus & organis oris distinguendas esse: sed iidem in causis observandis & distinguendis ex parte errarunt.

Grammatici igitur Hebræi quinq; literarum proferendarum causas, constituunt: nempe guttur, palatum, linguam, dentes, labia. Atq; inde consonantes dividunt: in gutturales quatuor, אחהע *palatinas totidem* גיכק, *linguales quinq;* דטלנת, *dentales totidem* זסצשר *labiales quatuor,* ברכף.

Verum in hac distinctione, vitium est primum in ipsa divisione, tum in membris ejjus. Primum igitur Divisio ipsa vitiosa est. In ea enim primum distinctio consonantium ex causis communibus petitur. ut enim os totū: ita singulæ etiam oris partes, cujjusvis consonantis causæ communes sunt. Deinde quod ad singularū partium officiū et propensionē, in literis formandis attinet: causæ generales

& communes, cum causis specialibus & propriis confunduntur. Guttur enim primum communis est omnium literarum, tam vocalium quam consonantium causa. Quæ spiritum & vocem ori, ad literas omnes proferendas, ex pectore promit & suppeditat, non aliter atq; cista ventosa in organo follibus inflata, fistulis spiritum suppeditat. Deinde lingua & labium inferius certo situ & motu, causæ sunt speciales, & quidem mobiles & agentes, vocalium & consonantium omniũ: lingua quidem earum, quæ intra dentes: Labium verò earum, quæ extra dẽtes, formantur. Palatum autem & dentes, rursum speciales causæ sunt, quietæ & patientes, vocalium & consonantium lingualium. Quare hæc distinctio generales & speciales causas confundit. Ac proinde vitiosa est. Omnis enim divisio, quæ generalia cum specialibus confundit, vitiosa est. Divisio enim legitima, id quod generale est, in species seu specialia dividit.

Quod autem ad membra Divisionis attinet, omnia, excepto ultimo, vitiosa sunt. Primum quod gutturi quatuor consonantes tribuit אחהע *Guttur enim nullas literas solum*

sine

sine lingua aut labiis format. Quare nullius literæ causæ propria est. Sed omniū cōmunis.

Quod si autem guttur pro interiori oris parte accipiatur: & has quatuor literas ideo gutturales appellari velint: quod in bucca interiori resonant: Jam non ex causa, sed ex subjecto loco appellatio sumitur: & ad hanc causarum distinctionem non pertinet.

Aut si quis huc pertinere contendat. tamen de hac ipsa gutturali pronunciatione, dubitari potest: an videlicet ea, in his literis proferendis, sit necessaria, & an iis solis competat. Nam & Plato in Philebo ait: N imo ore pronunciari. Et si hæ omnes proferantur ה & א, ut He, ע & ח, ut Chet: non solum gutture, sed etiam exteriori oris parte, ad dentes proferri posse facilius videntur. Et quidē omnes literæ, & interius & exterius in ore, proferri & sonare posse videntur, & hominibus aliis sermo in gutture aliis quasi in labiis nasci & sonare videtur, pro varia natura & consuetudine, privata aut gentis publica. Unde est illa admonitio Quintiliani lib. 1. cap. 18. Ne patietur, inquit, magister, qui pueros docet, verba in faucibus audiri: nec oris inanitatem resonare, Nec quod mi-

nimè sermoni puro, conveniat, simplicem vocis naturam pleniore quodam sono circum lenire. Quod Græci κατεπεπλασμένον dicunt. Sic appellatur cantus tibiarum, quæ præclusis, quibus clarescũt, foraminib⁹, recto modo exitu, graviorẽ spiritum reddũt. Hæc ille. Atq; hinc etiam Græcũ verbum λαρυγγίζειν, quasi gutture loqui, factum videtur.

An vero has literas Judæi olim gutture magis quam extimo ore aut has gutture magis quam alias literas, sonuerint, dubitari potest: Etsi illi sonuerũt: an ita nunc sonare necesse sit. Videndum enim, ne inani superstitione à Rabbinis obstringamur. At tota vetus ꝓnunciatio, in hac maximè lingua, plane ignota & incerta est: propter diuturnũ gentis exilium. De qua re sic scribit Pagninus lib.1. cap.14. Institutionũ Grammaticarum: His ita notatis, dicendum est de literarum potestate. Ubi notandum est, quod Hebræis hujjus tempestatis: non est ea in legendo peritia, & in memoratis literarum motibus, sive punctis, motio & pronunciatio, quæ fuit apud antiquos Hebræos. Sed ut eorum exigit captivitas, & per orbem vagatio, & varias inter nationes missio: ita divinas legunt

gunt literas. Et ſi in ſeptuaginta annis, quibus fuerunt in Babel, ſuam electam linguã oblivioni ferè tradiderũt (ſicut ſcriptum est Nehem. 13. 24. Et filii eorum, ex media parte loquebantur Asdotice, & neſciebant loqui Judaicè) quanto magis, in tam longa captivitate? Dicam itaq; de literarum poteſtate, quæ à Grammaticis ſunt mandata literis, et quæ ab iis, qui me docuerunt accepi. Hæc ille. Quibus indicat veterem pronunciationem nunc eſſe ignotam. Quare de ea, minus neceſſe eſt nos ſollicitos eſſe.

Deinde ex his quatuor literis, tres, aleph, he, ain, ſæpe quieſcunt, & nihil niſi vocalem additam ſonant. Quare tum ad nullũ inſtrumentum oris referri poſſunt. Quod autẽ hæ quatuor literæ peculiaribus punctis gaudeãt, id ſine guttulariũ appellatione doceri poteſt.

Secundum membrũ, Palato quatuor conſonãtes tribuit גיכק*. Sed hæ quatuor, linguæ, ut cauſæ generalis, ſunt: dentium autem inferiorũ, ut cauſæ ſpecialis. Nam linguæ mucro ad dẽtes inferiores devolvitur, dum has format. Hebræus autẽ, qui hujjus diviſionis autor fuit, ex dorſo tantum linguæ, has æſtimavit. Quod ad palatũ ſurſum attollitur: dum*

mucro ad dentes inferos devolvitur: & inde palatinas appellavit. Cum ex mucrone linguæ, & loco mucronis, potius æstimare & appellare debuisset.

Tertium membrum, linguæ tribuit quinque consonantes דטלנת. *At hæ non solum linguæ sunt, sed etiam palati & dentium. Lingua enim sola sine palati & dentium objectu, nullas consonantes formare potest. Lamed igitur & Nun, palati etiam sunt: Daleth, thet, thav, dentiũ superiorũ etiam sunt. Eò enim mucro linguæ impulsus, eas format. Neq; hæ solæ, linguæ sunt, sed etiã aliæ plures.*

Quartum, dentibus tribuit quinq;, nempe זסצשר, *quarum quatuor, potestate una sunt. Sed hæ non sunt dentium: sed linguæ quidem, ut causæ communis, palati verò ut causæ specialis. Sub palato enim mucro linguæ eas format. At Hebræus, spiritum qui inter linguam & palatum expressus, in dentes fertur, eosq; quasi verberat, cõsiderasse, & inde dẽtales appellasse videtur.*

Quintum & postremũ membrum, solum legitimum est. Quod labiis tribuit quatuor ברכף. *Sed hæ aliter disponendæ sunt, ut cognatæ jungantur, nempe* רפבם. *ubi si pe lene,*

seu

ſev phe, addatur pro ſ. qvinq; ermnt: ופבפם, *vav, phe, pe, bet, mem.*

Hæc ergo diſtinctio multis modis vitioſa eſt: & ejjus vitium & confuſionem etiam alii obſervarunt & notarunt. Sanctus Pagninus, Grammaticarum inſtitutionum lib. 1. cap. 13. de ea ſic ſcribit. Hæc eſt, inqvit, antiqvorum traditio. Sed ex junioribus plæriq; qvas antiqvi palato, ipſi lingvæ tribuunt: nõ citra rationem. Si enim capiatur palatum, pro ſuperficie oris, ut vulgus communiter accipit: cum ſit junctum maxillæ ſuperiori: qvæ non eſt mobilis, in aliqvo vivente per ſe (licet ad capitis motum moveatur) præter crocodilum: de qvo fertur pro miraculo, qvod maxillam moveat ſuperiorem: conſtat luce clarius: palato non poſſe tribui literarũ motum, exitum & pronunciationem. Si vero capiatur palatum pro inferiori ſuperficie oris, ſub lingva exiſtente, ex qva provenit ad lingvam viſcoſa qvædam humiditas, in qva perficitur ſapor. (Job. 12. v. 11. palato cibus ſapit. Proverb. 24. v. 13. Comede fili mi mel, qvia bonum eſt: & favum dulciſsimum ſuper palato tuo) cum per ſeipſum nullo pacto moveatur: liqvet ipſum non eſſe elocu-

tionis instrumentum. Literæ igitur גירק*, non sunt palati sed linguæ. Sicut et literæ* דטלנת*. Sed motus linguæ in* גירק *est facilis, ad superiorem tendens oris superficiem : in literis verò* דטלנת *motus est in longitudine linguæ, cum aliqua elevatione: & motus linguæ magis apparet in* דטלנת *quàm in* גירק*. Res quoq; litera tam cum Raphéh, quam cum Dagés, est ex literis linguæ. Et ita sunt decem literæ linguæ. Quarum signum est* גרקדטי לנדת*. Hæc Pagninus. Quibus verbis manifestè indicat, hanc divisionem vitiosam esse.*

Ac in primis argumentum notandum est. Quo literas גירק *palato adimit, & linguæ tribuit : quod videlicet palatum immobile sit, ideoq; per se sine motu linguæ, literas formare nequeat. Nam eodem argumēto, &* אהחע *gutturi, &* זסצשר *dentibus adimi, & linguæ tribui possunt. Guttur enim & dentes partes sunt immobiles. Quare per se sine linguæ motu, literas formare nequeunt. Quod etiā Pagninus in Res litera animadvertit : quā etiam propterea linguæ vendicat. Sed idem etiam de aliis faciendum fuerat. Quod verò ait motum linguæ, in* גירק*, ad superiorem oris superficiē tendere: de dorso linguæ intelli-*

gen-

gendum est. Quod attollitur, dum mucro ad dentes inferos dejicitur. Quod autem ait, in דטלנת *motum esse in longitudine linguæ, verum est tãtum in tribus Daleth, theth, thav, quæ ad dentes superos porrecta, lingua formantur. Lamed autem & Nun, brevi & concava lingua, mucrone ad palatum applicato, formantur.*

Theodorus etiam Bibliander de communi linguarum & literarum ratione, pag. 152. & 153. indicat, hãc consonantiũ apud Grammaticos Hebræos, Divisionem, non esse satis commodam. Ac proinde meliorem pro ea substituere conatur. Quæ omnibus linguis & linguarum literis tradendis, communis & apta sit. Quæ tamen & ipsa nõ satis commoda est. Ac apparet eum naturalem distinctionem quæsivisse, sed non assecutum esse.

CONSONANTIUM QVArundam incommoda Divisio apud Græcos.

GRæci autem privatim, Mutas quas vocãt, in tres ordines diviserũt. Tenues

ϖ κ τ, Aſpiratas φ χ ϑ, Medias β γ δ. Sed & hæc diſtinctio nimis ſubtilis eſt. Satis enim fuiſſet in ſimplices τ δ, κ γ, π β: & compoſitas aſpiratas θ χ φ dividere: ſi res hanc diſtinctionem poſtulaſſet. Et diſcrimen illud ſpiritus, tenuioris quidem in κ π τ, craßioris vero in γ β δ, aut nullum eſt, aut obſcurum admodum. Nec tenuium & Mediarum diſtinctio uſum ullum neceſſariũ habet. Quare & hanc Latini neglexerunt.

Priſcianus tamen pag. 15. de hac diſtinctione meminit, & hoc modo ſcribit: Inter C inquit, ſive aſpiratione & cum aſpiratione eſt g, inter t quoq; & th eſt d & inter p & ph ſive f eſt b. Sunt igitur hæ tres, hoc eſt b, g, d, Mediæ, quæ nec penitus carent aſpiratione, rec eam plenam poßident. Hoc autem oſtendit etiam ipſius palati pulſus, & linguæ vel labrorum conſimilis quidem internis, inter & ph vel f & b: & rurſus inter c & ch & g. Similiter inter t & th & d: Sed in levibus exterior fit pulſus, in aſperis interior, in mediis inter utrumq; ſupradictorum locum, ſi attendamus in ſupradictis motibus, ora mirabili naturæ lege, modulantia voces. Hæc Priſcianus. Quæ tam ſubtilia

mihi

mihi videntur: vix ut intelligi poßint.

TERTIUM INCOMMODUM ex H in Græca lingva in ſpiritum & apicem mutata.

TErtium incommodum minus qvidem eſt. & tamen incommodum eſt. Qvod in unica tantum litera conſonante h, conſiſtit. Hæc enim minus commodè à Græcis, apice notata eſt: & πάθος tantum ſeu affectio literæ, facta eſt: & πνεῦμα ſeu ſpiritus aſper ſeu denſus & craſſus vocata: cum veteres Græci, præſertim Atheniēſes figura propria, inter literas alias, eam expreſſerint. ut ſupra eſt dictum. Hinc enim lenis ſpiritus primum excogitatus eſt, & contrario apice notatus. Qvi tamen prorſus inutilis eſt. Non enim ſonum, ſed ſoni tantum abſentiam & privationem exprimit: & ex ipſa abſentia intelligi poßit. ubi enim literæ figura nulla eſt, ibi nihil ſonat, neqve ſonare debet. Perperam etiam ſpiritus dicitur: ubi nihil eſt ſpiritus: perperam etiam aſper ſpiritus dictus eſt, ut à leni, id eſt, nullo ſpiritu, diſtingvere-

tur. Cum ipse potius sit lenis spiritus. Nam spiritus in h, multo est lenior qvam in S & R. In qvibus rectè spiritus asper dici posset.

Deinde, hinc Latini, qvi literas & doctrinas à Græcis acceperunt, & eorũ avtoritatẽ maxima ex parte secuti sunt, in errorẽ inducti sunt. Ut qvamvis literæ figura, ab Atheniensibus, accepta, hanc consonantem exprimerent, literam tamen esse non intelligerẽt, avt etiam esse dubitarẽt. Unde magna inter Grammaticos, qvæstio & pugna extitit, an he litera sit an aspiratio tantũ. Qvintilianus modò dubitat, litera ne sit, modò videtur è numero literarum tollere: cum ita loqvitur lib. 1. cap. 4. An rursus aliæ redundẽt, præter illam aspirationis notam, Qvæ si necessaria est, etiam contrariam sibi poscit. Hæc ille.

Et cap. 9. Illa vero non nisi avre exiguntur, qvæ fiunt per sonos, Qvanqvam per aspirationem, sive adjicitur vitiosè, sive detrahitur, apud nos potest qværi, an in scripto sit vitium: Si H litera est, non nota.

Priscianus avtem non dubitat, sed omnino literam non esse disputat: nec aliud habere literæ, qvam figuram: Neq; vocalem, neq; è consonis, semivocalem avt mutam esse. Sic

hac de re loquitur pag.8. & 9. H, vero est aspirationis nota, & nihil habet aliud literæ, quam figuram: quod in versu scribitur, inter alias literas. Quod si sufficeret, ut elemẽtum putaretur, nihilominus quorundam etiam numerorum figuræ, quia in versu, inter alias literas, scribuntur, quamvis eis dissimiles sint: elementa sunt habenda. Sed minimè hoc est admittendũ. Nec aliud aliquid ex accidentibus, proprietatẽ ostendit uniuscujusq; elementi, quam potestas: qua caret aspiratio. Neq; enim vocalis, nec cõsonans esse potest. vocalis non est h, quia à se vocẽ non facit: Nec semivocalis: cũ nulla syllaba Latina vel Græca ꝑ integras dictiones, in eã desinat: Nec Muta, cum in eadem syllaba, cum duab. Mutis ponat̃, ut Phthius, Erichthonius. Nulla enim syllaba plus duabus mutis potest habere, iuxta se positis: nec plus tribus consonãtibus cõtinuare. Autoritas quoq; tã Varronis quã Macri, teste Censorino, neq; k, neq; q, neq; h, in numero adhibet literarũ. Hæc Priscian.

Quibus verbis, si rectè perpendãtur, nihil efficitur. Nã quod negat he carere potestate, q̃ literæ fundamentũ est, falsum est. Habet enim h non solum spiritũ, sed etiã sonum suũ,

ſicut aliæ literæ, ut ſupra eſt probatum. Aliter enim ſonant hara & habeo, quam ara & abeo. & aliud etiã proinde ſignificant. Deinde etiam quod ex conſonantis diſtributione, in ſemivocalem & Mutam, literam non eſſe probare conatur: Argumentum falſum eſt. ut nunc oſtenſum eſt. Quare nihil probat. Et tamen ſi hoc argumentum verum eſſet: nihil ſequentia probarent. Quod igitur ſemivocalem nõ eſſe ait, ꝙ nulla ſyllaba Latina aut Græca, per integras dictiones, in eam deſinat. rurſum inconſtanter dicitur. Nam & ah & vah, Latinæ voces in h deſinũt: quamvis hujjus argumenti gratia Priſcianus fingat contractas voces eſſe, pro aha & vaha. Quod illum nihil adjuvat, nihil enim ad rem attinet: contractæ voces an plenæ ſint. Satis enim eſt argumenti, quod hæc clauſula auribus probata ſit. Et Diomedes docet, in his tantum vocibus, h finalem eſſe. Neq; Priſcianus hîc recte ſolius Latinæ & Græcæ linguæ exempla allegat: quaſi eæ ſolæ in mundo linguæ eſſent: aut lingua Hebræa & aliæ, non etiam linguæ eſſent. In quibus ſæpiſsime voces in h deſinunt. Id quod ipſemet fatetur pag. 15. in vocibus Syrorum & Aegyptiorum fieri.

fieri. Ac proinde in ah & vah rectè fieri. Deinde qvod Mutam non esse probet: qvod in eadem syllaba, cum duabus Mutis ponatur: ut Phthius, Erichthonius: nulla avtem syllaba plus duabus Mutis, juxta se positis possit habere: itidem infirmum est. Nam primũ qværi potest: an rectè à Græcis, ac deinde à Latinis eos imitantibus, aspiratio, seu literæ flatilis, sit geminata. Neq; enim hoc modo geminari posse videtur. Attentè enim avscultanti in his vocibus φθῖος & χθὼν, seu phthius & Erichthonius: non nisi unum h, proximè ante vocalem proferri videtur. Ne dicam, in φ & χ, seu ph & ch, conatum magis qvam sonum literæ inesse videri. auditur enim tantum, thius & thon. Qvid qvod de h post consonantem dubitari possit: an sit h litera. Neq; obstat Varronis avt Macri avtoritas. Qvos Græcorũ avtoritas decepit. Qvare Priscianus his omnibus argumentis nihil efficit.

Inter recẽtiores Scriptores, Jovianus Pontanus, vir doctissimus, qvi duos libros de aspiratione scripsit: in qvibus docet: qvæ voces & syllabæ atq; literæ, aspirationem habeant: initio primi libri, hanc qvæstionem copiose

tractarit: & in utramq; partem disputavit. Quam tandem his verbis concludit: ut autem, inquit, post hæc omnia, paucis ipse tibi aperiam: quid de aspiratione sentiam: id est, an quam vim literæ habeat: ac ne ab officio & cognitione Grammatici recedens: subtilius quam Grammatici captus fuerat: perscrutari hoc videar. Siquidem existimo, videri aliquando H sapere aliquid, quod sit literæ, cum tamẽ litera ipsa non sit: veluti cũ in locũ literæ substituitur: ut in his vocibus, hircus & traho. In quibus loco f, aspiratio posita fuit. Nam fircus & trafo dixerunt: & in hoc nomine hallux, Quod sit à verbo Salio: Aut cũ loco ejus ponitur aliqua litera: ut in his, sex pro hex, vesper pro hesper. Quid quod quemad. C & D interjiciuntur, in compluribus dictionibus hiatus causa, ut in prodeo, redeo, redibeo, sicubi, necubi: eodem modo & H, ut in his, mihi, prehendo. In quibus, eandem habet vim ad hiatum h, quã in illis D & C. Ac ne de Grammaticis agens, philosophum videar agere: haud negabo: habere aliquando h similitudinẽ quandã literæ. Quod quãvis non negem, ut dixi, non tamẽ dicendum aut tenendum judico, H propterea esse literam.

ram. Quod quidẽ superius satis ostensum est. Nam & corvorum & psittacorũ voces quædam, verba nostra imitantes: vim quidẽ habent intelligibilem: & suam ipsarum significantiam exprimunt: cum tamẽ humanæ illæ voces, neq; sint, neq; dici possent. Hæc Pontan.

In quibus, ut apparet, vel veteri opinione fascinatus, sese extricare non potuit: vel etiam rem explicare noluit. Ne Grammaticos cõtentiosos, quos in Antonio suo depingit: vel litigãdi materia spoliaret: vel in se cõcitaret. Fatetur literã videri, & similitudinẽ literæ habere: & tamen literam esse negat. Quod inquit, corvi & psittaci, voces quasdam exprimant, nostris vocibus similes: quæ tamen non propterea voces humanæ dici possint. At hoc argumẽtum & hæc similitudo valde aliena est. Quæritur an h, voce humana prolata, sit litera. Non est, inquit Pontanus, litera, sed similis literæ. Neq; enim corvi aut psittaci vox, vox humana est, aut dici potest: quamvis voci humanæ similis sit. At hoc parum rectè dicitur. vox psittaci aut corvi, quæ vocem humanam imitatur, non est aut dici potest vox humana: Ergo h ab homine prolata, quamvis literæ similis

sit, litera tamen non est, aut dici potest. Imo vero h ab homine prolata, non solum literæ similis est, sed etiam litera est, & pars sermonis humani. Sic ovum non solum ovo simile est, sed etiam ovum est. Et homo non solum homini similis est, sed etiam homo est. Et quo res rei similior est: eo magis ad ejus naturã accedit, & ejusdem cum ea speciei est. Sic h non solum literæ similis est: sed etiam litera est: Quam etiam psittacus, cum verba nostra imitatur, exprimit. Aristoteles de partibus animalium lib. 2. cap. 17. Aves, inquit, quæ literas proferre possunt: lingua sunt latiore quàm cæteræ. Et minores, inquit, aves vocaliores sunt. Et omnes lingua utuntur ad sui sensus mutuam interpretationem.

Sed quoniam ait, se superius satis ostendisse, h literam non esse, sed literæ tantum imaginem, argumenta ejus breviter subducamus. At omnia ei ferè cum Prisciano communia sunt. Quæ jam antè sunt expedita. Id præcipuè urget: quod h potestate careat, quod etiam à Prisciano dictum est, id est, nõ pronunciari seu sonare: sed tantum flare & spirare, ac similem esse suspirii, scloppi, anhelitus, suffitus, Qui spiritus & soni quidẽ sunt:

ſunt: non tamen pronunciationes. At hoc jam antè etiã Priſciano negavimus. H enim & ſonus eſt, & pars ſermonis humani. Quæ vocum etiam ſignificationem, ſua præſentia & abſentia, mutat.

Deinde, ſic diſputat Pontanus. Etſi concedatur, h eſſe ſonum ſeu pronunciationem: tamen inde effici non poſſe, h eſſe literam. Pronunciatio enim, id eſt, poteſtas, literæ accidit: non eſt ipſa litera. Et poteſtas ſeu pronunciatio, accidens commune eſt literæ cum ſyllaba. Quare poteſtas ſeu pronunciatio non eſt litera. Accidens enim rei, non eſt res ipſa, multo minus accidens pluribus commune. Hæc ferè Pontanus. In quibus Grammaticorum nimiam ſubtilitatem ridere velle mihi videtur potius, quam ſuam ſententiam exprimere. Priſcianus pag. 4. tria facit literæ accidentia: nomen, figuram & poteſtatem. Sed idem pag. 5. Poteſtas verò, inquit, ipſa pronunciatio eſt: propter quam, & figuræ & nomina ſunt facta. Hæc ille. At nomen & figura, propter literam, ſunt facta. Poteſtas igitur & pronunciatio, vera litera eſt. Cujus accidentia & ſimulacra adjuncta, ſunt figuræ & nomina. Et ſi accuratius loqui

volumus, pronunciatio communis est oratio ni, vocibus, syllabis, literis: Ac causæ efficientis magis rationem habet. Sonus autem ipse sermonis, literam constituit. Et litera est minimus sermonis sonus. Ac proinde etiam h, litera est. Est enim minimus sermonis sonus. Neq; igitur Pontani argumenta solida sunt: aut h non esse literam, probant.

Hæc ergo Quæstio de h, litera sit nec'ne, ex Græcorum spiritu & apice nata: quæ semper Grammaticos torsit, tertium in literis, doctrinæ impedimentum fuit.

QVARTUM INCOMMODUM ellipsis figurarum duarum consonantium Jod & Vav.

QVartum Incommodum, quod hactenus ferè in doctrina literarum Græcarum & Latinarum versatum est: est ellipsis figurarum, duarum consonantium Jod & Vav. Quarum figuræ hactenus magna ex parte apud Græcos & Latinos, & alios populos Europæos, Græcis & Latinis literis usos, desideratæ sunt, aut non satis usurpatæ. Ea autem Ellipsis, alia rursum incommoda ex se peperit.

rit. Quæ ex lingua Græca & Latina, in alias plerasq; linguas Europæas, unà cum literis Græcis & Latinis, invecta sunt. Duo autem inprimis incōmoda ex hac ellipsi nata sunt. nempe vitiosa scriptio & diphthongus.

DE VITIOSA SCRIptione ex Ellipsi nata.

Vitiosa scriptio est. Quod duarum vocalium figuræ Jota & Ypsilon, pro duabus consonantibus Jod & Vav, scriptæ sint. Appellatione autem Jota & Ypsilon & Græcas & Latinas vocales duas, i & u, nunc complector. Harum igitur figuræ, pro duabus cōsonantib. scriptæ sunt. Cū enim figuræ duarū consonantiū Jod & Vav, Græcis & Latinis deessēt: & interim natura & sermo ipse, easdē cōsonātes in scriptura exprimi postularet pro iis, figura duarū vocaliū jota & ypsilon, quæ magnā soni cognationē & vicinitatē cū jod & vav, haberēt, substitutæ sūt. Ita vocalis ꝑ consonāte scripta est. Qua in re magnopere erratū est, & scriptio vitiosa introducta est.

Scriptionē vitiosam lectionis ambiguitas cōsecuta est. Quæ & per se vitium est: & nō

parum eorum ſtudium remoratur: Qvi linguam Græcam & Latinam, avt populares præſertim peregrinas, ꝓprio inprimis marte & ex mutis magiſtris primum diſcere conantur. Cum enim figura vocalis jota vel ypſilon, figuram alterius vocalis, proximè antecedit avt ſeqvitur: dubium omnino est utrum per ſe legi debeat, ut vocalis: an cum altera, in unam ſyllabam conjungenda ſit, ut conſonans.

Sic exempli cavſa, ab imperitis variè hæc legi non poſſunt: Græca : ι, α, τρος *&* ια, τρος : ι, α, ο, μαι *&* ια, ο, μαι : ὑ, α, λος, ὑα-λος : α,ι,ας, α,ιας, αι, ας : α, ι, νε, ι, ας, αι, νε, ι, ας, αι, νει, ας : α, υ, λος, αυ, λος : πι, μα, ι, πι, μαι : λο, γο, ι, λο, γοι : πε, ι, χε, τει, χε, ι, τει, χει : μο, υ, σα, ι, μου, σα, ι, μου, σαι : τυ, πλε, ι, τυ, πλει : ο, ι, χι, ζε, ι, οι, χι, ζε, ι, οι, κι, ζει : *Latina : i,a,ce,o, ia,ce,o,i,e,cur,ie,cur,i,u,ſtus,ju,ſtus,u,a,do, ua,do,u,o,lu,o uo,lu,o,uol,uo. Danica: i,act, iact,i,a,u,ia,u,iau, u,act. Improviſus, uact, vigilia,n,&, incomeſtus. uet, pondus. u.ec, tig, Illegitimus. vectig ponderoroſus, juſti ponderis, &c.*

DE

DE DIPHTHONGO ex vitiosa scriptione nata.

Ex vitiosa scriptione, diphthongus etiam nata est. Diphthongus autem, ut placet Grammaticis, est syllaba, in qua duę vocales simul sonant. Priscianus pag. 36. Syllaba, quę ex duabus literis constat, fit vel à vocalibus, & invenitur diphthongus ut, au & oe. Et pagina 30. Diphthongi dicuntur, quod binas phthongos, id est, voces comprehendant. Nam singulę vocales suas voces habent. Hęc Priscianus. Diphthongus Gręcorum inventum est, ut vox ipsa indicat. Quę Gręca est: ex δὶς, *id est, bis, &* φθόγγος, *id est, vox seu sonus, facta. Quod Latine geminisona dici potest. Gręcus igitur, quisquis ille fuit, diphthōgi autor, cum videret figuras vocaliū duas, jota & ypsilon, post vocalem scribi: duas vocales in eadā syllaba proferri putavit. Eamq; syllabam, ut ab aliis docendi causa distingueret: diphthōgum appellavit. Ac Gręci diphthongos duodecim ferè numerāt admodum confusè. Quarum septem primum simplices factę videntur: ex jota quidem sequente,*

quatuor, αι, ει, οι, & una rarior, υι : ex ypsilon verò seqvente tres, αυ, ευ, ου. Nam licentia scribendi, & ε & ο productis, & in η & ω mutatis, additę videntur, tres ex Jota subscripto, ᾳ ῃ ῳ & duę ex ypsilon ascripto, ηυ & ωυ. Deinde Latini, Gręcorum exemplũ & avtoritatem secuti, diphthongos qvinq; primum fecerunt, ex ι tres, αι, ει, οι. Ex u duas au & eu. Nam jota Gręcum & i Latinum, ypsilon item, & u Latinum, eandem potestatem hîc habẽt, ut ajas, ajax, αὔλη avla. Qvare & eodem nomine, jota & ypsilon, & Gręcas & Latinas vocales hîc complectimur, ut supra diximus. Deinceps verò in duabus ai & oi Latinis, propter soni vicinitatem, e pro i scribi cęptum est, vulgi more & consvetudine magis, qvam doctorum avtoritate, ut indicat Priscianus pag. 31. & 32. In ae & oe, ei avtem diphthongus maturè, usu detrita est: & in e simplex vel i, & pronunciatione & scriptione mutata.

In his avtem omnibus diphthongis, olim & jota & ypsilon, cum vocali pręcedente sonabant, & proferebantur à veteribus Gręcis pariter & Latinis: ut ex ipso diphthongi nomine apparet. Et post Erasmum Roterodamum

damum, Johannes Checus Anglus, & Regius in Anglia professor, multis argumentis, Anglis popularibus suis, quos veterem pronunciationem docuit, probavit & persuasit. Et post eum Adolphus Mekerchus Brugensis, pluribus repetiit & confirmavit. Et ex iis, quę supra de vera doctrina Jod & vav, ex Gręcis et Latinis diximus, intelligi potest. De Latinis locum unum ex Quintiliano repetemus. Is ergo lib. 1. cap. 12. de prima diphthōgo ae agens. Ai, inquit, syllabam, cujjus secūdam nunc è literam ponimus, variè per a & i efferrebāt: Quidam semper, ut Gręci, Quidam singulariter tantum: cum in Dativum vel Genitivum casum incidissent. Unde pictai vestis & aquai Virgilius amantissimus vetustatis carminibus inseruit. In iisdem plurali numero è utebantur, hi Syllę, Galbę. Hęc Quintilianus.

Quod autem Virgilium ait syllaba ai usum esse. Id quater factum est. Quod & Probus annotavit. Primus locus est Aen. 3.

Avlai in medio libabāt pocula Bacchi.

Secundus in sexto:

Aethereum sensum, atqve avrai simplicis ignem.

Tertius in septimo.

Exultant ęstu latices, furit intus aqvai vis.

Qvartus in nono:

Dives eqvûm, dives pictai vestis & avri.

Et scriptio vetus & sonus diphthongorũ ai & oi, in vocibus qvibusdã Latinis adhuc manet, ut in ajax ab ajas, Troja à τρόια. Priscianus pag. 30. & 31. Atq; hęc vetus diphthõgorum pronunciatio fuit.

Tandem verò in Gręcis pariter & Latinis diphthõgis, pręsertim in qvibus jota, vel e pro i scriptũ, vocalem seqvitur, vetus pronunciatio mutata est, & in vocalem simplicem degenerare cępit. Qvod jam tempore Qvintiliani, fieri ceptum erat, ut ex loco, pavlo antè citato apparet. Igitur pro ai, ae, oe, e simplex pronunciatum est, pro ei & oi, i simplex & pro ei, etiam e, & sic de aliis. Itaq; in his & similibus, mutata pronunciatione, diphthongi tamen scriptura mansit, qvasi mortua qvędam imago. In iis avtem solis, qvę posteriorem ypsilon habent, pronunciatio integra adhuc manet. ut αὔλη aula. Atq; hęc brevis qvasi diphthongi historia est,

est, ex Grammaticorum sententia.

Verum diphthōgus & ejjus doctrina commentitia est, ex Ellipsi duarum consonātium jod & vav: & vitiosa duarum vocalium jota & ypsilon pro iis scriptione, orta. Diphthongi enim avtor hîc magnopere deceptus est, idq; scriptionis vitio & homonymia qvadam. Neqve enim figura avt nomen literam constituunt. Sed sonus ipse. Litera enim est qvę ore profertur, & pars atq; elementum sermonis humani est. Figura avtem & Nomen, literę adjuncta & signa sunt, ab hominibus facta. Qvę sępè πολύσημα esse possunt, ut sub una figura & uno nomine, literę diversę comprehendantur. Sicut Artimisię nomine, & Regina & herba: Arbusculę & stirps & mulier significatur. Qvod avtem ad sonum attinet: Is hoc loco in jota & ypsilon, non vocalis, sed consonantis est. Est qvidem aliqva soni similitudo, inter vocales jota & ypsilon & consonantes duas jod & vav. unde & facilè jota & ypsilon vocales, per crasin in consonātes: & contra consonantes jod & vav p Dięresin, in vocales jota & ypsilon trāseunt: ut τέιχεϊ τειχει, ἀγτμὴ αὐτμὴ, Pōpei Pompej, solvo soluo. Sed simile nō est idē.

Qua de re Priscianus pag. 9. sic scribit: videntur, inquit, j & v cum in consonantes transeunt, quantum ad potestatem, quod maximum est in elementis: alię literę pręter supra dictas. Multum enim interest: utrum vocales an consonantes sint. Sicut enim quamvis in varia figura & vario nomine sint k & q & c. tamen quia unam vim habent, tam in metro, quam in sono: pro una litera accipi debent: sic i & u, quamvis unum nomen & unam figuram habent, tam vocales quam consonantes: tamen quia diversum sonum & diversam vim habent, in metris & pronunciatione syllabarum, non sunt in eisdem, meo iudicio, elementis accipiendę. Quamvis & Censorino doctissimo artis Grammaticę, idem placuit.

Multa enim differentia est, inter consonantes, ut diximus, & vocales. Tantum enim ferè interest inter vocales & consonantes, quantum inter animas & corpora. Animę enim per se moventur, ut Philosophis videtur, & corpora movent. Corpora verò per se nec moventur: nec ani-

animas movent, sed ab illis moventur: vocales similiter & per se moventur ad perficiendam syllabam: & consonantes movent secum: consonantes verò sine vocalibus, sunt immobiles. Hęc Priscianus.

Quod autem nulla vocalis cum vocali, in eadem syllaba proferri possit: ex vera literarum doctrina patet: vocalis enim toto ore & certo oris totius habitu & forma profertur. Os autem non potest uno tempore nisi unum habitum induere & sustinere. Ac proinde non nisi unam vocalem uno tempore proferre. Quod ipsa pronunciationis experientia docebit: si quis periculum, in vocalibus proferendis & conjungendis, facere velit.

Ut autem, ex vitiosa scriptione, nata est Diphthongus: Ita si scriptio vera instituatur, & figuris mutatis corrigatur: illico perit Diphthongus, & sua sponte evanescit, & redit in nihilum, quod fuit ante nihil, ut ex hoc scripto apparet. Corrigi autem scriptura dupliciter potest, primum si vetus scriptio

& pronunciatio revocetur: & pro vocali i, vel e, jod cõsonans scribatur & proferatur ut Ajtas: cojlum. vel si scriptio ad usitatam hodie pronunciationem accommodetur: Et pro ae & oe, vocalis simplex e vel ę scribatur ut à nobis in hoc scripto factum est ut, ętas, cęlum.

Neq; hęc scripturę mutatio qvicqvam incommodi habet. Neq; enim sensus verborum hac ratione obscuratur: neq; Grammatica vocum detrimentum capit. Id qvod in aj, ej, oj, av, & ev, manifestum est. In qvibus facies vocis eadem pene manet, unica tantum litera mutata. In ae & oe mutandis, in lingva Latina, incommodi aliqvid esse videri potest. Nam diphthongus hîc videtur esse nota & symbolum, partim significationis vocum & differẽtiæ, ut aliud est cedo, unde cessi cessum est. aliud cędo, unde cęcîdi, cęsum. partim prosodię & quantitatis syllabę, partim originis vocum. ae avtem privatim, casus aliqvot primæ declinationis finit & indicat. Qvare horum omnium nota tolli videtur. Ac proinde confusio qvædam introduci, si scriptura immutatur.

Verum si res rectè perpendatur, incom- modum

modum hic nullum, avt leve admodum est. Qvod nec verę scriptionis utilitati pręponderet & facile sarciri possit. Nam qvod ad vocum significationem & differentiam attinet: ea est omnium ferè vocum natura, ut plures significationes pro variis tropis recipiat. Adeo ut qvibusdam Philosophis visum sit, nullam esse vocem non ambiguam: ut ait Fab. lib. 7. cap. 9. vocis tamen cujjusq; significatio certa, ex loco, & verbis adjunctis determinatur, & agnoscitur. Sic cum dico fędus civitatum & populorum, & fedus homo avt sermo: Itē cedo te & cedo tibi. Qvid fedus & cedo utrobiq; significet, ex adjunctis vocibus ęstimatur. Deinde Qvantitas syllabarum, in Latinis vocibus, in Grammatica & Lexicis tradenda est, & usu cognoscenda: Qvæ in lingvis popularibus ex pronūciatione ferè ęstimatur. Originem rarò & obscurè diphthongus indicat. ut in iis, qvę à Gręcis sunt. pęna à ποινὴ, ęstrum ab οἶστρος. Et cęna fortasse qvasi κοινὴ, & cęlum qvasi κοῖλον. Sed hîc in plęrisq; magna obscuritas & incertitudo est. Et in Etymologiis vocum, ludunt & luduntur sępè Grammatici, ut in Cratylo Platonis videre est. ut somniorum

interpretatio, ita verborum origo, pro cujusque ingenio prędicatur: ait Augustinus de principiis Dialecticę. Et in scribendo, lectionis potius quam originis ratio habenda est. Origo, si qua certa est, in lexico, una cum veteri & originaria scriptione, potius quam in vocum scriptura, notari & conservari potest & debet. Ipsa etiam compositio sępè diphthongum tollit, & tamen significatio & origo intelligi possunt, ut cędo, occido, incido, pręcido, recido, circumcido. Et concisum non concęsum, ut ait Cicero ad Brutum. Denique casus etiam ex adjunctis agnoscitur. Ita facile apparet, aliud esse, fame rationem habere, aliud fame mori aut extingui. Postremo si quis omnino symbolum aliquod pro his, in scriptione requirit, is vel æ pro unica litera & vocali & longa, aut sanè e cum cauda scribat, ut ę. Nam quod ad oe attinet, illa in paucissimis vocibus Latinis est, ut nihil sit incommodi, eam in æ vel ę vel e mutare. Si quis enim Lexicon evolvat, in his ferè reperitur. Cœlum, cœna, cœnum, cœpi, cœteris, hœdus, fœdus, fœda, fœdus, eris, fœcialis, fœlix, fœnum, fœnus, fœtus, fœnus, mœnia, mœreo, mœstus, amœnus, obscœnus. Alię enim

nim voces ferè omnes, in quibus reperitur, manifestè Gręcę sunt. Nec in his ipsis satis constanter scribitur. Nam scribitur celum & cælum, hedus & hædus, obscenus & obscænus. Quare in aliis etiam nihil prohibet, æ in æ, vel ę, vel e, mutare.

INCOMMODA EX DIPHthongo nata,& primum necessarię Doctrinę vitium.

EX Diphthongo, alia rursum Incommoda nata sunt, in doctrina literarū. Horum autem prius est necessarię doctrinę vitium: alterum est inutilis & falsę doctrinę commentum.

Primum enim doctrina Diphthongi cum vera & necessaria literarum doctrina, divisionibus & definitionibus, pugnat: easq; confundit & perturbat. Primū igitur cum vera literę divisione, in vocalē & consonanten pugnat eamq; vitiat. Nam si vocalis cū vocali sonat, ut vult diphthongus, divisio in vocalem & consonantem, legitima non est. Nam si omnis vocalis, cum omni vocali sonat: omnes vocales etiam consonantes sunt.

Quod si quędam tantum vocales cum aliis sonent: ut i & u, Divisio literarum non bimembris, sed trimembris fieri deberet: In vocales a, e, o, y. In consonãtes. S R L &c. Et ancipites, id est, quę & vocales & consonantes sunt i & u. Sicut vocales Grecę, ex Quantitate dividuntur, in breves ε & ο, Longas η & ω & ancipites, id est, quę & breves & lõgę sunt, α, ι, υ.

Deinde diphthongi doctrina, cum veris definitionibus vocalis, consonę & syllabę pugnat. Ac eas proinde vitiat. verę definitiones & linguis omnibus communes hę sunt:

Vocalis est litera per se sonans.

Consonãs est litera cũ vocali sonus.

Syllaba est vocalis & consonantis sonus conjunctus, cujus loco interdum vocalis fungitur.

Harum duas priores tradidit etiã aliquo modo Priscianus pag. 5. Vocales, inquit, dicũtur, quę per se voces perficiunt. Nam quod addit, supervacaneum est: sine quibus vox literalis proferri nõ potest. Deinde consonantes, inquit, appellantur: quę cum vocalibus proferuntur. Atq; eodem modo Terentianus ante Priscianum definivit.

Harum

Harum autem nulla vera & legitima est, id est, cum definito reciproca, seu καθ' ὅλȣ πςώτη. Si diphthongus esse ponatur. Prima enim nimis angusta erit. vocalis enim non solum per se sonat & sola, sed etiam cum alia vocali. Secunda nimis lata erit, & vocales etiam complectetur. Nam etiam vocalis cum vocali sonat. Tertia nimis angusta rursum erit. Nam etiam vocalis cum vocali syllabam facit.

Syllabę definitionem apud Priscianum vitiavit diphthongus. pag. 35. Syllaba, inquit, est comprehensio literarum consequens, sub uno accentu & uno spiritu prolata. vel syllaba est vox literalis, quæ sub uno accentu & uno spiritu indistanter profertur. Et addit, abusive tamen singularum vocalium sonos, syllabas appellamus. Et paulo post: Syllabę, quę ex duabus literis constant: vel à vocalibus fiunt: & invenitur diphthongus ut au, & oe. Hîc diphthongus manifestè Prisciano imposuit, eumq; à vera via ad diverticula confugere coëgit: & vitiosam syllabę definitionem tradere.

Hęc enim definitio nimis lata est. Et in ea duplex vitium est. Primum enim pro vocali

& conſonante ſpeciebus, quę ſyllabam conſtituunt, genus nempe literã ſev literas poſuit. ut ita ſyllabã duarũ vocaliũ etiam complecteretur. Deinde quod addit, uno accentu & ſpiritu prolata, non ſyllabæ proprium, ſed etiam literis et dictionibus ex parte commune eſt. Spiritus enim humanus, communis eſt quaſi Materia & Subjectum orationis humanę, literę, ſyllabę & dictionis. Et uno ſpiritu non ſolum ſyllaba: ſed etiam integra periodus multis conſtans ſyllabis & dictionibus, profertur. Accentus autem adjunctum eſt non ſyllabę, ſed ſyllabę dictionis: aut potius dictionis ipſius: & quidem polyſyllabę. Accentus enim eſt vocis cantus, id eſt, flexio. Vocis autem flexio & mutatio, in una ſyllaba, nulla omnino eſſe poteſt, ſed in duabus primum ſyllabis fieri poteſt, ut pátèr, ubi prior acuta eſt, & poſterior gravis eſt, & depreſſius ſonat: & vox ab acuta, in gravem flectitur. Quod cantus & accentus eſt. unde & dictiones monoſyllabę propriè accentum non habent. Nec Gręcè nec Latinè, accentu notandę erant: Sed vocalibus potius longis & brevibus diſtinguendę. Et uno accentu non ſolum una ſyllaba,

ſed

sed etiam plures syllabę indistanter proferuntur: ut in dó,minùs, duę posteriores syllabę,mi & nus, uno & eodem accentu nempe gravi, indistanter proferuntur, & tamen non constituunt syllabam, sed syllabas. Vitiosa igitur & nimis lata syllabę definitio est.

Hîc verò operępretium est considerare, quo pacto diphthongus etiam Petro Ramo, ipso Prisciano acutiori Philosopho, & aliis nō paucis eum hîc secutis, imposuerit. Quem in ipso statim limine Grammaticę decepit.

Primum definitiones tres ipsi corrupit: vocalis, consonę & syllabę. Vocalis, inquit, est litera, quę per se syllabam efficere potest. Consona est litera, quę cum vocali tantum sonare potest. Syllaba est sonus integer in voce. In his omnibus definitionibus, dum Ramus oculos in diphthongum intendit: lapsus est: & à vera doctrinę via aberravit. Primum enim in duabus prioribus, verbum Potest, vitiosè est additū. Definitio enim definito omni, soli & semper cōvenire debet. Vera enim definitio ex partib. rei essentialibus, materia & forma, avt eorū symbolis, genere & differentia, quę rei semper insunt, constare debet. Quare

non ex eo qvod res potest aliqvando esse, sed ex eo qvod semper est, definiendum est.

Deinde qvod vocalem ex syllaba, & syllabam ex voce, definit: vitiosum est. Potest enim & vocalis sine syllaba esse: & syllaba sine voce. Qvare & vocalis sine syllaba: & syllaba sine voce doceri & definiri, & qvasi mōstrari potest & debet.

Vocalis autem definitio falsa est. vocalis enim per se syllabam efficere non potest: nisi abusive, etiam una vocalis syllaba appelletur: ut ait Priscianus. vocalē enim cum vocali sonare nō posse doctrina superior docet.

In definitione consonę, ut vocalis excluderetur: vox (tantum) adjecta est. Sed illa in nulla definitione poni debet. Definitio enim definito non solum omni & semper, sed etiam soli convenire debet. Qvare tantum & solum, definitioni inseri non debet: sicut nec omni & semper. Ea enim definitio omnis tacitè includit.

In definitione syllabę, genus, sonus integer, etiam literę competit. Litera enim etiam sonus vocis integer est & dici potest. Qvod verò formę loco & differentię ponitur: in voce: id definitionem nimis angustam reddit.

Potest

Potest enim syllaba sine voce esse. Quare omnes has tres definitiones Rameas diphthongus corrupit.

Deinde etiam ordinem ipsi doctrinę turbavit. & duas definitiones vocis & syllabæ loco movit, & ita caput secundum de syllaba, & quartum de vocis generibus, ἀκέφαλα reddidit. Cum enim Petrus Ramus doctrinam de literis traditurus, oculos in diphthongum intentos haberet: & vocalem definire vellet: ut universam ejjus vim exprimeret: definivit esse literam: quæ per se syllabam posit efficere. Scilicet & sola & in diphthongo. Cum autem videret: literam per syllabam definiri non posse: nisi syllaba prius definita esset: etiam syllabę definitionē pręmisit. Et hanc rursum ex vocis definitione deduxit. Atq; ita vocis & syllabę definitiones ante literas ὕστερον πρότερον, contra Methodi legem, collocavit. litera enim generalior est syllaba: syllaba voce. Nam ex literis syllaba, ex literis & syllabis fit vox. Et ut litera sine syllaba: ita syllaba sine voce esse potest. Quare etiam literę doctrina seu definitio & divisio, prior est doctrina, id est, definitione & divisione, syllabę & vocis. Unde

& Aristoteles Top. 6. cap. 2. Quod prius est, inquit, id eo quod posterius est, notius est omnino: ut punctum linea, linea plano planum solido. Quemadmodum unio numero & elementum syllaba.

Neque definitio in artibus, à sua divisione, cuiius caput est: doctrina alterius speciei interposita, avelli debet. ut hîc factum est. Nam inter vocis definitionem & divisionem, doctrina & literę & syllabę & accentus, per tria capita, interponitur. Inter syllabę definitionem & divisionem, tota literę doctrina interposita est. Quæ est manifesta ἀταξία & ἀμεθοδία. Atque hoc altevitium in Grammatica Rami rum Diphthongus peperit.

DOCTRINA NON necessaria & falsa, ex Diphthongo orta.

ATq; hactenus necessarię doctrinę corruptela fuit: sequitur non necessaria & falsa, ejusdem soboles. Hinc ergo primum

in

in lingva Hebrea, qvidam etiam diphthongos facere voluerunt. Atqve ita ex consonantibus, vocales fecerunt: Ne lingva sancta, hac in re, à lingva Græca & Latina discrepare videretur. Sic Cevallerius Grammaticæ suæ tractatu primo, capite secundo, in fine capitis. Jod, inqvit, in fine dictionis post kametz, chôlem, schureck & patack, vocalis qvodammodo sonum obtinet: ac velut in diphthongos coalescit ut אֲדֹנָי *Dominus* גּוֹי *Gens* תָּלוּי *suspensus* פָּנַי *facies meę. Similiter qvoqve vav post kametz in* פָּנָיו *facies ejjus, & tseu, in* שָׁלֵו *tranqvillus. Hęc ille. Deinde hinc in Gręca lingva, diphthongus impropria nata est. Cujjusmodi dicuntur esse, ᾳ, ῃ, ῳ, ῃ. Quę si impropriæ sunt: diphthongi non sunt. Omnia enim in artibus propria & solida esse debent. Nihil improprium. Qvod enim improprium est, illegitimum & adulterinum est.*

Deinde in lingvis qvibusdã popularibus Europęis, qvarũ pręcepta Grammatica his proximis annis scripta sunt, majjor etiam inutilium & falsarũ pręceptionũ turba & confusio, hinc orta est. Nam & diphthongorum numerus avctus est: & his additę sunt

triphthongi & tetraphthongi, id est, ut recte Ramus in sua Grammatica Gallica admonet: monstra & prodigia Grammatica. Latini expresse docent, non posse fieri syllabam ex tribus vocalibus Quintilian. lib. 1. cap. 5. Non potest, inquit, fieri syllaba ex tribus vocalibus: nisi aliquæ officio consonantium fungantur.

Priscianus pag. 35. Nulla syllaba tres vocales habet. Terentianus: syllabam nec invenimus ex tribus vocalibus. Atque hoc non de lingua Latina tantum, sed de omnibus omnino intelligendum est. Una enim & eadem est omnium linguarũ hac in re ratio. Quod si autem ex tribus vocalibus syllaba fieri nequit: multo minus ex quatuor fieri poterit.

Atque hinc etiam fit, ut inter ejusdem linguæ Grammaticos autores, in doctrina diphthongorum tradenda, summa sit varietas & dissentio. Unde maxima linguas eas ex libris discendi difficultas existit. Ut ergo hoc incommodũ conspiciatur: doctrinam diphthongi, ut ab aliquot Grammaticis linguarũ quarundam populariũ, tradita est, hîc subjiciam. Et simul ostendam, in nulla earum Linguarum Diphthongum ullam esse.

DO-

DOCTRINA DIPHTHONgorum & triphthongorum lingvę Italicę, ex Grammatica Scipionis Lentuli Neapolitani.

SCipio ergo Lentulus Neapolitanus, in ſua Grammatica lingvę Italicę, doctrinam diphthongorũ ejjus lingvæ, ita tradit pag. 31. Qvod, inqvit, ad vocales attinet, illud ſciendũ eſt, eas coaleſcere in diphthõgos. Qvæ ſunt.

Av. *Avra, lavra, Mavro.*

Ev. *Evro, ſchevro, ſimplex & ſeparatò.*

Je *Vjene, venit, bvjeve, tjene tenet, jeri heri, pjeno plenus, fjéno fęnum.*

Ja *Cjancjare garrire. Cjance nugæ, bjanco albus, caccja venatio.*

Jo *Fjoro flos, Sjocco ineptus, Scjolgo ſolvo, Scjoperáto ceſſator.*

Ju *Cjurma turma, ſchjuma ſpuma, pju plus, gju deorſum.*

Jvo *Figljvólo filius, Gjvoco jocus ludus.*

vo *Hvomo homo, vopo opus, vovo ovum bvono bonus, cvoco cocus.*

vi *Gvida dux, pjacqvi placui, aqviſto acqviro, qvinto qvintus.*

ve *Pjacqve placuit, acqve aqvę, adunqve igitur, lingve lingvę.*

va *Acqva aqva, lingva lingva, gvadagno lucrum.*

Aj *Faj facis, ſtaj ſtas, amáj amavi, laj lamentationes, fataj facies.*

vaj *Gvaj vę, vel ęrumnę & miſerię.*

Jej *Mjej mei.*

Ej *Lej ea, coſſej hęc, ſej es.*

voj *Tvoj tui, ſvoj ſui, bvoj boves, vuój vis.*

Hęc Scipio. In qva doctrina, primum diphthongi & triphthongi confunduntur. Deinde diphthongi plures qvam Latinę numerantur: Aliæ enim cum Latinis conveniunt ex jod & vav ſeqventibus nempe aj, ej, av, ev. Alię à Latina conſvetudine, qvę hîc maximè ſeqvenda fuerat, propter lingvarum duarum tanq; matris & filię cognationem, abhorrent, ex jod & vav pręcedentibus, nempe ja, je, jo, ju, & va, ve, vi, vo. Triphthongi qvatuor recitantur. tres ex jod & vav, vel conjunctis jvo, vel diviſim poſitis, vaj, voj, una ex gemino Jod, vocali media diviſo JEJ.

Πόρισμα.

Qvare in his omnibus diphthongis quidem

dem altera eſt vel jod vel vav. Triphthongis autem vel jod vel vav ſimul eſt vel geminum Jod, ac nihil proinde diphthongi eſt.

DOCTRINA DIPHTHONgorum & triphthongorum lingvę Gallicę, ex Grammatica Joannis Piloti Barrenſis.

IN lingvę Gallicę & Germanicę Grammaticis, majjor eſt hujjus doctrinę confuſio, & inter ſcriptores Grammaticę, diverſitas & diſſentio. Et hîc etiam diphthongi improprię factę ſunt. Ac in lingua Gallica maxima confuſio eſt. Ut enim totius lingvę ſcriptio redundantium & qvieſcentium, ut vocant literarum turba & pleonaſmo, & qvarundam Enallage onerata, impedita & obſcurata eſt: Ita etiam in hac lingvę parte, factum videtur.

Joannes ergo Pilotus Barrenſis, qvi primus juſtam Grammaticam ejjus lingvę collegit, hanc doctrinam ſic tradit pagina 2.

N 4

Ex vocalibus, inquit, fiunt diphthongi potissimum novem aj vel ay (utriq; enim una & eadem est potestas, uti etiam antè dictum est) ut fajre facere, jeseray faciam, ayder adjuvare, ajderay adjuvabo, payament solutio.

Av *ut Authevr author, havlt altus, cavlt cavtus, ilfavlt oportet.*

ej *ut pejne pęna, fejndre fingere, cejndre cingere, ung cejl d'oejl, nictus oculi.*

ev *ut fev ignis, flatevr assentator, victorievx victor, furievx furiosus.*

Oa *ut poale hypocavstum.*

Oe *ut moële medulla. Sed sono ferè convenit cum sequente: nisi quod ore magis diducto pronunciatur.*

Oj vel oy ut la foy fides, une fojs semel, le foye hepar, vojx vox, voye via, pourquoy quamobrem, je cognojs cognosco, mojns minus, ung vojle velum.

Hæc habet sonum breviorem & rotũdiorem quam superior.

Ov *ut movlt multum, ov ubi, ung covcov cuculus, vovs vos, novs nos.*

Uj vel uy destrujre destruere, la vajct nox, nujre nocere, vuyder evacuare, ung muyd modius, ung huyssjer accensus vel optio.

De Diphthongorum aj,ay,ej,proprietate.

Aj,ay,ej, consimilem sonum habēt & eum fermè, quem hęc Latina diphthongus æ, vel Græca ει quondam habuit. Quo fit ut multis in locis aj,ay vel ej scribatur sine discrimine. ut in hujjusmodi verbis pejndre pingere, attejndre attingere, cejndre cingere, vel hoc modo. Pajndre, attajndre non tamen cajndre.

De Diphthongorum oj vel oy origine & proprietate.

Oj vel oy mutuati sumus à veteribus Grę cis. Quorum priscam & genuinam pronunciationem nempe ex o & j provenientem etiam nūc retinemus. Cum iis, qui nunc Grę ce loquuntur, præterquam typographis, sonet ut simplex jota.

Oe ab illis etiam accentu, non tantum sono differre videtur. Hęc enim enunciari solet productiori voce, & ore magis aperto, ut antea dictum est.

Je aliqvando est diphthongus.

His, si libet, adde Je. Nam ex his duabus vocalibus, plęrumq; fit unus sonus, & una syllaba. ut in iis dictionibus, quę desinunt in jen, veluti mjen meus vel meum, tjen tuus vel tuum, sjen suus vel suum. ung chjen canis, rjen nihil, Chrestjen Christianus. Il contjent continet. Une corbejlle corbis, mejllevr melior vel melius. Sępe tamen utrique suus tribuitur sonus, ut avdacievx avdax, furievx furiosus, ljesse lętitia.

De Triphthongis.

Ex vocalibus fiunt etiam triphthongi, qvod nostrę lingvę est propriũ & peculiare.

eay ut ung geay, graculus.

eav ut beav pulcher, bellus, veav vitulus, anneav annulus, museav rictus.

oej ut oejl oculus, doejl dolor.

vej ut cvejller cólligere, orgvel superbia, dveil dolor.

oev ut coevr cor, oevre opus. Soevr soror, vevx vota.

vev ut gvevx ganeones, homines nihili, gvevle gula.

jev vel yev, ut Djev Deus, yevx oculi, ljev locus, mjevx melius, vjevx vetus.

ovj vel ovy ut movylljer madefacere, ovy etiã povillevx pedicosus, ung menton povillevx mentum pedicosum, se ventroviller toviller volutare se.

Has, & si quę prætereà sunt similes, voco triphthongos: Qvia ex tribus, ut diphthongi ex duabus vocalibus in unum coëuntibus, fiunt, & unus sonus unaq; syllaba conflatur. Qvod si synęreseos contractionis, avt improprię diphthongi appellatio cviqvam magis arrideat: de lana caprina cum nemine rixabor: dum modo res ipsa intelligatur. magis tamen judicio meo qvadrabit impropriæ diphthongi appellatio illis: in qvibus una ex vocalibus opprimitur, ut sunt:

Ea. ut je mangeay comedi, tu mangeas comedisti, tu nageas navigasti, novs nageasmes navigavimus.

Eo. ut novs nageons navigamus, novs mangeons nos comedimus sev mandimus.

Ve. ut la langve lingva, qvel qvalis, qvãd qvando.

Sed omittendũ nõ est oej nihil à uej triphthongo: qvemadmodum nec oev à vev sono

dissentire, & plerumq; sine discrimine scribi.

De e & i conjunctis vocali extra diphthongum.

E & I omnium frequentissimè in diphthongis reperiuntur. Sepissime etiam aliis vocalibus coherent : nec tamen cum iis in diphthongum coalescunt. Quod cum fit : supra notantur duobus apiculis, hoc modo : la veüe visus, laqveüe cauda, païs dissyllabum est, regio vel patria, pajx monosyllabū est pax.

Ea que gemino puncto afficitur, per sese syllabam efficit. Quod nec in aliis nec in his ipsis, si priorem locum occupant, fieri solet. ut geölier commentariensis veäultrer volutare.

Illam autem rationem diphthongos dissolutas, vel vocales conjunctas, nec tamē diphthongum conficientes, notandi, desumptam ex Grecis esse, patet ex illorum Grammaticis. Hactenus Pilotus. In quibus ut apparet : ipse sibi nō satisfacit: & an omnes diphthongos & triphthongos recitarit, ipse dubitat. Et ipsemet indicat, non omnes ita sonare, ut scribuntur : præsertim improprias diphthongos. In quibus altera opprimatur & quiescat.

ſcat. Quę proinde diphthongi non ſunt.

EX GRAMMATICA Joannis Garnerii.

JOannes autem Garnerius, qui poſt Pilotũ annis aliquot, Grammaticam Gallicę linguę brevius conſcripſit, diphthongi etiam doctrinam brevius concepit. Et prętermiſsis diphthongis impropriis & triphthongis, multò pauciores diphthongos Gallicas fecit: nempe tres tantum: Tres, inquit, diphthongos præcipuas habent Galli: nempe ay oy & oe. Quas omnes per ſimplex e communiter efferunt, ut mayſon, orayſon, foy, loy francoys, Angloys, coeur, oeil, oeuures. Atque utinam ſcriberentur, quemadmodum proferuntur: ſic meſon, oreſon, foé, loe, frances &. At uſus non patitur.

Cęterum au, ej, au, ou & ui, quanquam diphthongi ſint: inter diphthongos non numero: Quoniam ita efferuntur ut ſcribuntur: Dicimus enim feu, eau, pejne, jour & nujt: auiourd'huy j'ay eu grand' pejne: la nujt n'a pojnt de honte. Item les richeſſes, de l'eſprit ne peuuent perir, ne par feu, ne par eau, &c. Hæc Garnerius.

Cujjus doctrina quantum à Piloti dissentiat, per se apparet. Et si Garnerio credimus: nulla est diphthongus Gallica. Ipse enim docet tres præcipuas esse diphthongos ay oy & oe. & has tres omnes sonare cõmuniter tantum e simplex, id est, vocalem. Ergo nulla earum est diphthongus. Reliquas diphthongos esse affirmat: & tamen inter diphthongos non numerat. Ubi, aut prius falsum est: id est non sunt diphthõgi reliquę: aut Garnerius perperam diphthongos nõ appellat, quæ sunt diphthongi. Hę autem sunt av, ej, ev, ov, & vi. In quibus omnibus altera est jod aut vau: Ac nulla proinde diphthongus est.

EX GRAMMATICA Antonii Caveij.

P*Ost Pilotum & Garnerium, Grammaticam scripsit Antonius Caucius. Is igitur quantum à Piloto & Garnerio discrepat, ex ipsa doctrina ipsius apparebit. His certè perfectius & accuratius rem explicare conatus est: & multo proinde prolixior factus est, plures & diphthongos & triphthongos: magisq; varias proposuit. Et dum exactè omnia addicere lectori, imperito linguæ Gallicę, conatur:*

natur: penè hoc ipsum, quod hîc agimus, imprudens ostendit. Sed quia id non vidit, ipse in quibusdam perplexus hęret. Is ergo sic scribit pag. 26. in exemplari Antverpiensi.

Vocalium multiplices nexiones diphthongique sunt. Quarum alię mixtę, alię distinctę, alię improprię nominari nō ineptè poterūt.

Diphthongi Mixtæ.

Hę sunt, quę sonum quendam mixtum & ex duabus vocalibus concretum seu conflatum efficiunt, ut:

Aj. pajer alicui solvere, pajant solvens. ajant habens, pajlle palea, majlle obulus.

Av. cause causa, faute fautor.

Ej. vejne vena, pejne pęna, vejller vigilare, nejger ningere.

Ev. heure hora, auteur autor.

Oj. mojns minus, mojndre minor, pojndre pugna.

Ov. nous nos, vous vos, tous omnes.

De aj.

Hęc diphthongus de suo sono plęrumque ante consonantes decedit. Et quidem sequente M, vel N in ej degenerat. ut qui à faim,

mange bjen dupajn. Id est: esuriens etiam pane vescitur: une majn manus: majn tjen, gestus. Alias eo modo quo Græca diphthongus, vulgo redditur fajre facere, plajre placere. najssance nativitas. majson domus familia. necessajre necessarius, rajson ratio, æquum. Majtre vel majstro dominus, herus, chajr caro. Quo spectāt & hæc amajr, chajr, quæ iam scribimus sic: amer amarus, cher carus.

In terminatione effertur propè é ab aliis paulo mollius: ut ad ej videatur accedere ε. Non feraj non faciam. Si feraj imo faciam. Jeluj diraj dicam illi, jele feraj id faciam, tantque veuraj quamdiu vivam.

De av.

Hujjus geminus sonus eum refert, quem docti Græcorum ω tribuunt. Ideoq; nonnulli u reiecto, substituunt o hoc pacto ao. vulgus porro nulla habita originis ratione, dum voces auditas literis exprimere conatur: solo o utitur, pingitq; in tabulis ocerf: oltond' or: o pot d' vssajn, &c.

Nam hanc diphthongum efferentes, videmur potius o quoddam longum, quam av, ut in avtor sonat, pronunciare: & rotundiore

ore

ore exit: qvam Belgę avtumant. Qvi nostram scripturam ad Latinam, quantum possunt, accommodant.

Sed ut qvisq; intelligat, cur hac in re multitudinem imperitam seqvar: proponat sibi receptam scribendi consvetudinem in vocibus orejlle avris, or avrum, & similibus: & tum comperiet me rei veritatẽ, & doctorum judicio potius qvam vulgi opinione avt exemplo moveri. Hîc enim negligitur derivatio à veteribus observata.

Qvod si tamen consvetudo mutari ęgrè potest: & qvod volo, minus recipitur, non laboro, sectare vetustatem, pręsentibus utere: ita tamen ut vocibus nostris germana prolatio maneat: præsertim in hac diphthongo, qvę ab o non multum distat, rotundumqve sonum constituit. Rojame regnum, heavme galea, pavine palma manus, mavvajs avtevr, malus avtor, beavcoup de mavx multa mala.

De ej.

Constans est hęc, sed velim studiosum nõ ignorare qvod i ante u, eodem modo reddatur. Qvod fit propter obtusum sonum illius consonantis.

De ev.

Pronunciatur ut evrus, pevr timor, flevr flos, mevrtre cędes, hevrevx fęlix, flatevr adulator, mentevr mendax. Simplicius in vocum calce exit, nempe ac si e abesset: je ne l'aj pev trojs ver: non potui illum invenire, je ne scev jamajs cela, nunqvam id scivi. je croj l'avojr vev & cognev, id est, credo me illum vidisse & cognovisse, &c. In his e non exauditur, sed simplex u. Qvo fit ut rejiciatur à verę orthographię studiosis: j'ay pusu, vu, conu, qvorum alia facilius, alia difficilius usus consignabit.

De oj.

Potestas legitima hujjus nexionis cernitur in lojal fidus, rojal regius, mojns, lojn, minus longè, sojng cura, besojn necesse, cojn angulus. Atqve ita qvidem semper ante N, nisi qvod rojne profertur, ac si scriptum esset rejne regina. Alioqvi ante alias consonantes, atqve etiam in dictionis fine sonum ex o & e compositum producit, ut Gavlojs Gallus. Anglojs Anglus, mejsson meßis, pojsson piscis. Roj Rex, loj lex, moj, toj, soj.

De ou.

Aeqvipollet Gręcorum ȣ vel Germanico ů,

cou,ut ou,ubi quo? un coucu,alias cocu cuculus,louage locutio, louange laudatio.

Adnotatio.

Præmißis addi poteſt & oe,ut moelle medulla,coeffe vita crinalis. Sed & coiffe leges.

In poſitarum numero, diphthongi ſunt: quę ſuam prolationem non ubique retinent mixtam,ut patet ex dictis, & his, fajre, ille vejt venjr, vidit eum venientem, & ne l'a pas cogneu & non vidit,ubi aj pro e,ej pro i, eu pro u eſt. Sed eatenus non mixtę, ſed improprię dicentur.

Notari etiam debent mutabiles quędam, dicimus enim pleurer & plourer flere: demourer & demeurer ex verbo demoror fleurir & flourir. Qualia ex inflexionibus verborum exempla peti poterunt, ut ab infinitivo & thema couvrir, fit pręſens je couvre vel je coeuvre cooperio: ab ouvrer formatur pręſens j'euvre & j'ouvre operor. Etſi ab ouvrer aperire,trahi queant. Sic à themate mourir ducitur pręſens je meurs morior.

Vetuſtas uſurpavit coulour,doulour,languor,pro couleur color, douleur dolor,langueur,languor.

Diphthongi distinctę.

Diphthongum distinctam nomino, cum duę vocales in syllabam ita cadunt, ut utraq; breviter, integrè, clarè distincteq; exaudiatur. Ejjus generis sunt:

ea. ut eage, olim aage, nunc age priore longa ętas. Neant nihil, neant mojns nihilominus.

Ja. Djalbe Cacodæmon, amicordjal amicus ex animo, verus, ouj Dja, etiam per Jovē: Non dia avt dea. Gręcis μὴ Δία.

Je. mjen meus, tjen tuus, sjen suus, chjen canis, fjer ferox, fjevre febris. rjen nihil, ex nomine res.

Ju. pjuler pipilare, le trjule d'un pujs sucula.

Va. dissvader dissvadere, persvasion persvasio.

Ue. muet mutus.

Uj. pujser d'un puj, havrire ex puteo. Cemur se per tujse, hic murus ruinas agit: la nujt nox, pujs quę, je pujs pujser à la fontejne je lasseras es rujsseavx. Quandoquidem è fonte havrire licet, rivulos missos faciam.

Vides vocales in diphthongis mixtis prę-

positas

poſitas hîc poſtponi. Atq; harum aliqvas ex puris prępoſitivis conſtitui.

In poſitas diphthongós Annotatio.

Ex vocalibus ejjuſdem ſpeciei, diphthongus non conficitur. Qvod ex iis nec compoſitus, nec geminus & diverſus ſonus oriri neqveat, ſed tantum ſimplex productus. Itaqve omittetur altera in aage ętas: ſeeller conſignare, & roole, & relinqvetur altera producta.

Diphthongus I finiens ſeqvente vocali, hactenus i cum y commutavit, ne i crederetur eſſe conſonans: verum iam nihil opus eſt aſſumi y, cum i ſemper vocalis naturam tueatur, & j conſonans ſemper maneat.

Qvoties porrò vocales concurrunt, qvales in mixtis & diſtinctis diphthongis propoſuimus: non ſtatim ſeqvitur ibi diphthongum eſſe. Sunt etiam hęc diſſyllaba:

Pais patria, regio, lier ligare.
Hair odio proſeqvi, un lien vinculum.
Geant gigas, fier fidere.
Neant negans, nous nions negamus.
Nier, negare.

Idem in vocalibus plurium ſyllabarum deprehendes, ut obeïr obedire, poëte poëta, heroïque heroicus, traïſon proditio, ubi interjectum fuit h mutum trahiſon: Quo melius intelligeretur diphthongi reſolutio. Est enim diphthongus in voco trajtre ſive trajſtre traditor Italis, Latini proditorē vocant.

Sed & Poëtę, vocales, quę natura in diphthongum coaluerunt, reſolvunt, dicentes an-ci-en vi-o-let. Et contra per craſin liberas vocales in diphthongum cogunt diſſyllaba facientes, poëtę trajſon.

Diphthongi improprię.

Impropria diphthongus eſt, in qua altera tantum vocalis auditur: alterra ob characterum penuriam, & inconſtantem conſonantium vim, aut fortè etiam deductionis ſuperstitionem aſſumpta eſt. Hujjuſmodi reperiuntur poſt c & g. ut

Ea. nageant natans, mangeant edens, tu mangas du mejlleur & me chargeas du pire: dommageable detrimentoſus, a, um, vous jugeates mal, judicaviſtis malè.

Eo. Nous nageons natamus, nous mangeons mãducamus, nous iugeons ce que nous vojons, judicamus quod videmus.

Eu.

Eu. ut deceu pro decu deceptus, veu pro vu visus.

Ue. longue longa, unguent unguentum.

Ui. une guide itineris dux, languir languere.

Qui gavir pro garir, id est, curare seu sanitati restituere pingunt: non habent, quo suum errorem tueantur. Alia ratio est in guerer. Sunt & cacographi quidam: qui nihil verentur obtrudere nobis suas sordes & ineptias, scribentes yuurougne seu iuurogne pro ivrogne, id est, ebrietati deditus.

Oa. Huc posset referri, quatenus o tacetur. Nam quidam pronunciant pâle hypocaustũ: cum plęriq; scribũt poale aut pouale.

De Triphthongis.

Non contenti diphthongis, triphthongos formavimus, tres vocales in unam syllabam cogentes. Fiunt autem addita vocali ad diphthongum mixtam, & sunt aut proprię aut improprię.

Triphthongi proprię.

In his, vocalis diphthongum antecedens pronunciatur. Cujjus generis sunt:

Aou. ut le mojs d'aoust mensis Augustus unde & verbum aouter, quod quia meßis in

eum mensem ferè incidit: messem facere significat. Superstitione quadam vetustas imbuta, exaravit paour, ut à Latino pavor nihil distaret: essentque tantummodo literę transpositę. iam peur timor, metus, pingimus. Quemadmodum povre pavper scribimus. Etsi veteres modo paouure modo pauure aut pauure probarint.

Eau. beau pulcher, veav vitulus, fourreav vagina, couteav culter, manteav pallium, marteav malleus, vulgus Burgundionum omittit e, violæ un bav chatav.

Jau. ut mjavler felinam vocem edere.

Jeu. ut Djev est en tont ljev. Deus est in omni loco. Cjevx cæli, mjevx melius, jevx oculi.

Oua. ut un povale hypocavstum. Quidam malunt poale, aliis placet pale.

Oue. machoueres malæ, fouetter flagellis cædere.

Triphthongi impropriȩ.

Triphthongus impropria est, cũ ad diphthongum mixtam adiicitur vocalis soni expers: quę e avt g efficiat: avt originem vocabuli insinuet, ut

Oeu.

Oeu. coeur, cor, ſoeur ſoror, moeurs mores, oeuare opus.

Ueu. Hęc ſuperiori ſimilis eſt, nam & u pro o ſcribi in qvibuſdam poteſt, ut cveur cor, vajncueur vel vajnqveur victor. ſed poſt g communiter u exaramus, longveur longitudo, vigveur vigor.

Uie. ut gvjeres pro gveres Adverb. utrumqve enim dicitur.

Superſunt jam tres alię triphthongi, qvas qvo loco reponam neſcio. videntur enim tanqvam per accidens fieri. Qvia videlicet L molle ſeqvitur: cui ferè ſemper i prę figimus verum hîc illas expediemus. Itaq; ſunt:

Ovj. ſovjller fœdare, movjller madefacere, rovjlle rubigo, quenojlle colus, grenoujlle rana.

Oej ut oejl oculus, doejl luctus, pro qvibus leges duejl & vejl ſed hoc poſterius abſolevit.

Uej. cum ſuperiori ſono convenit, ut recueil epitome. Il m' a fajt bon recueil benignè me excepit, orgueil ſuperbia.

Hęc Cavcius. Qvę qvaſi indignabundus ſcripſiſſe videtur: nec ipſe ſibi ſatisfacit. Et de vitioſa ſcriptione, qvam corrigi poſſe Garnerius etiam optat, conqveritur. Et qvo diligen

tius consvetam scribendi rationem colligere & explicare conatur, eo magis vitium ejjus prodit: & difficultatem ostendit. Atqve hîc apparet qvam sit error fęcundus. Hîc enim diphthongus, & diphthongi opinio, peperit diphthongos mixtas, distinctas, improprias, & triphthongos proprias, improprias & ancipites. In qvibus plęrisq; diphthōgi nihil est.

Ut avtem intelligamus qvantum hęc doctrina à veritate absit: ei doctrinam Petri Rami opponamus. Qvi in sua Grammatica, veros & nativos lingvę patrię sonos proponere & vera & legitima scriptura exprimere conatus est. Qvanqvam nec ipse errorem vitare potuit.

EX GRAMMATICA Petri Rami.

IS ergo cum post illos scripsisset, vitiosa consvetudine relicta, & ad ipsum lingvę usum & pronūciationem genuinam, cui scriptio meritò servire & respondere debet, respiciens, & logica sua falce utens, luxuriem illam diphthongorum immensam resecuit: & multo proinde pauciores proposuit. Qvi capite qvinto pagina trigesima sexta sic scribit.

bit. Quantum ego quidem Gallica assequor.

Syllaba est unus sonus integer & potest esse in una sola litera, ut in una vocali: potest etiam esse plurium literarum vocalium aut consonãtium. Syllaba autem duarũ vocaliũ dicta est diphthongus: nimirum unus sonus duarum vocalium in una syllaba comprehensarũ, ita ut sequitur in vera scriptione.

Prima est aj, ut in pajant solvens, gajant gaudens, ajdant adjuvans. Nos habemus unam diphthongum ex a & ȣ, quam nos scribimus per aou, ut in hac voce Aoust: qui est Latinè mensis Augustus. Sed est in ista sola voce. Quę pronunciatur tamen hodie penè per simplicem vocalem ut ȣst. Neque opus est propter unam vocem facere unam regulam. Hęc diphthongus est magis usitata Latinis: ut in his vocibus: autor audio augeo, ubi prima syllaba debet pronunciari, ut in aust.

Secunda diphthongus est ea. ut capęa galerus, mantęa pallium. Quę nos scribimus cappeau, manteau.

Tertia est ej. ut in pejne, fontejne, fejndre, pejndre, cejndre, &c.

Quarta est je. ut in fjel, mjen meus.

Quinta est ję. ut, dję lję.

Sexta est oe. ut in moe toe. Quę solet scribi peregrino more moy toy. Nam y nō prorsus hic sonat suam potestatem. Quod est vitium contrarium Anglis, qui pronunciant e per i, cum dicūt bi, ci, di, quę nos dicimus be, ce, de.

Septima est oj. ut in mojnde, pojndre, cojn, sojn. Quę est voce usitata in nostris participiis voyant, oyant, lar moyant, fouldryant, & in aliis dictionibus, ut lojaulx, rojaulx.

Octava est ui. ut pujs Nujre. Quę est & jam sępè in nostris participiis & verbis.

Quare ergo scriptura vulgaris nostra repręsentat mirabiles illas triphthōgos, ut eau, iei, ieu, oei, oeu, vei, ueu, in beau, vejllart, djeu, seillade, voeu, mouiller. orgueil, gueule. Hę sunt grande prodigium in Grammatica, sed hoc prodigium nostra voce refutatur. Quę non pronūciat ullā diphthongū in talibus sonis. Itaq; nostra lingua habet octo veras diphthongos: quę sunt in vera scriptura sic:

Aj Pajant, ajdant.
ęa capęa, mantęa.
e'j fejndre, pejndre.
je' mje'l, vje'lart.
je Dje, lje.
oé moé, toé.

oj.

oj. mojndre, pojndre.
uj. pujs, nujre.

Cętere autem in vera ſcriptione ſic ſcribendę ſunt vę mȣ ler, elade, orgel, Gele.

Diphthongi aj & ej ſępe mutantur in ej & ju. ut in his vocibus: E'jmer, fe'jrę, dju, lju. Quę nos ſcribimus ajmer, fajre, djen, ljen. Aj autem mutatur etiam ſępè in e, ut ajmerai feraj, ubi nos proferimus eimęre, ferę: faciam. Quod idem eſt quod diximus de au, eu, ou mutatis in ſimplices vocales, a, e, ȣ, & de aou in ȣ. Hæc Ramus.

Sed in his diphthongis, quas Ramus recitat duę ſunt quę animadverſione indigent: nempe ęa & oe. In his enim ſi e ſonat, neceſſe eſt ut Jod ſonet, & pro Jod ſcriptum ſit, ut in Latinis æ & œ. Unde & poſterior à Caucio & Beza, qui hoc anno tractatum de Francicę lingvę recta pronũciatione edidit, prętermittitur, & ſub oi comprehenditur. Et Ramus ipſe indicat etiam Moy & Toy ſcribi, id eſt, moj & toj. Sicut loy lex, foy fides. Roy Rex vel loj, foj, roj, In ęa autem, ę pro Jod ſcribi videtur: Quod Jod ante vocalem a, craßiorem, quam Germani & nos gemino aa exprimimus, craßius ſonet: & ad ſonum

vocalis e inclinare videatur. Atque ita in omnibus diphthongis linguę Gallicę, altera jod consonans erit. pręcedens ut in ja, je, je, quę à Latinis diphthongis discrepant: sequens verò ut in aj ej oj uj.

Πόρισμα.

In lingua ergò Gallica nulla est diphthongus.

DOCTRINA DIPHTHONGORUM, &c. LINGUĘ GERMANICĘ EX GRAMMATICA ALBERTI OELINGERI.

ALbertus Oelingerus Argentinensis primus ante annos decem, Grammaticā linguę Germanicę conscribere aggressus est. Qui cum Gallos magna ex parte imitatus esset: non solum triphthongos, sed etiam tetraphthongos, proposuit. Is ergo hanc doctrinam sic tradit pag. 2.

Ex vocalium, inquit, coniunctione, fiunt diphthongi, triphthongi & tetraphthongi.

Dividuntur in proprias & improprias.

Proprię diphthongi sunt octo, ä *vel* å/ ö *vel* ô/ ue *vel* u *vel* uo/ üe *vel* ů/ aj *vel* ay/.

ay/ej *vel* ey/au *vel* aw/eu *vel* ew.

Impropriȩ diphthongi ſunt ſeptem, aa, ee, oo, ie *vel* ye, oi *vel* oy, ou *vel* ow, üw.

Propriȩ triphthongi ſunt duȩ: äů *vel* åů, öu *vel* ǒu.

Impropriȩ triphthongi ſunt qvinq; auw, euw, üew *vel* ůw, äi.

Omnes tetraphthongi impropriȩ & duȩ tantum ſunt, äuw *vel* åuw, öuw *vel* ǒuw. *Hȩc Oelingerus.*

Ipſe verò deinceps de triphthõgis impropriis & tetraphthongis ſic ſcribit pag. 14. In triphthõgis impropriis, vel u *vel* w *ſuperfluum eſt, veluti* das neuwe, der tauwe, die Kuwe, die ruwe, *melius* newe, tawe, Kue, ruhe.

Sic & in tetraphthongis videlicet, die Beuwrin, die trouwm *pro* Bewrin, trewm, *vel* Båwrin tråwm. *Ex ſententia ergo Oelingeri tollantur triphthongi impropriȩ & tetraphthõgi. In reliqvis diphthõgis quidẽ propriis:* ä *vel* å, ö *vel* ǒ, u *vel* uo, üe *vel* ů: *Impropriis vero* aa, ee, oo, ou *vel* ow, uw, *vocalis una tantũ ſonat. In reliqs altera ſemp eſt jod vel vav. jod ſeqvẽs in* aj *vel* ay, ej *vel* ey, oj *vel* oy, *prȩcedẽs in* je *vel* ye,

vav sequens in au *vel* aw / eu *vel* ew / ău *vel* ău, ŏu *vel* ŏu. *Quare hîc nulla diphthongus est.*

EX GRAMMATICA Johannis Clajji Hirtzbergensis.

Johannes Clajjus Hirtzbergensis post Oelingerum Grammaticam Germanicā scripsit. Et accuratius & brevius rem subduxit & hanc doctrinam tradidit pag. 3.

Ex vocalibus, inqvit, fiunt diphthongi, au / aw / eu / ew / ei / ey / ai / ay / ie / å / ô / ů / ui / *ut* lauffen *currere,* schawen *spectare,* keuffen *emere,* frewen *gaudere,* wein *vinum,* frey *liber,* waise *orphanus, seu pupillus,* hayn / *lucus,* thier / *bestia,* wåhnen *opinari,* König *Rex,* wůste *eremus,* hui *age.*

Hęc Clajjus. In ejjus ergo diphthongis å / ô / ů / ie *simplex vocalis est. In aj, ay, ej, ey, uj, jod sequitur. In* au / aw / eu / ew / *vav sequitur. In ui pręcedit.*

Πόρισμα.

Ergo in lingva Germanica nulla est diphthon-

thongus. Neq; ergo in Italica, neque Gallica, neq; Germanica diphthongus est.

Quamvis autem nulla vel in his linguis vel aliis, diphthongus sit: tamen ex diphthongi opinione, & commento, tam multa commenta, diphthongorum propriarum & impropriarum, mixtarum & distinctarum: triphthongorum propriarum, impropriarum & ancipitum. Deniq; tetraphthongorum impropriarum, nata sunt. Atque hactenus de Ellipsi figurarum duarum consonantium, Jod & vau: & ex ea natis incommodis.

FINIS.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

QVod ſi, Lector, hic labor tibi non diſplicuerit: brevi ab eodem avtore alia ejjuſdem avt melioris notę expectabis. Monendus pręterea nobis es, nos ab initio hujjus operis non obſervaſſe figurã Diphthongorum ae & oe, qvas avtor unica iſta ę exprimi voluit, donec deprehendiſſemus ex capite, qvo de illis agit, pag. 184. ubicunq; igitur notas æ vel œ vel Ae vel AE reperies, in locum earum ę ſub-

ſubſtitues. Si qvid pręterea(ut non dubitamus) pręſertim in diphthongis lingvarum peregrinarum, peccatum eſt, non tam nobis, qvàm avtographo, à qvo ne latum qvidem ungvem in re iſta nova diſcedere voluimus, culpa eſt adſcribenda.

Vale.

